

DRIEMASTER

EDITIE 2 JAARGANG 72

JOVDDRIEMASTER

WWW.DRIEMASTERONLINE.NL

**“ER IS MAAR ÉÉN MISTER
TEFLON BINNEN DE VVD
EN DAT BEN IK!”**

- ERIC WETZELS

**“DE JOVD MOET
ZICH KAPOT SCHAMEN”**

- JAN ROOS

IN DEZE EDITIE

4

Hijzen!

De editorial

42

Hèt verhaal van de Driemaster

Over de geschiedenis van ons verenigingsblad

"Als het iets moet worden, moet het ten koste van IETS gaan"

Lees verder op pagina 6

14

Hoe leren we jongeren om zichzelf te redden?

Een column over het minimumjeugdloon

COLOFON

Redactie

Romein de Klerk, Francine Heijnen, Gijs Eggenkamp, Megan Vermeulen, Sander van der Dussen, Sara Ordeman, Thijn Beijer, Maarten Philipsen, Tim Sikkema, Erik Sjoers, Louise van den Wildenberg, Cas Hoekstra, Bodine Kornman, Koenraad Aalders

Hoofdredacteur

Romein de Klerk

Adjunct-hoofdredacteur

Louise van den Wildenberg

**De Overhandiging van
een driemaster**

Lees verder op pagina 32

6

**Als het iets moet
worden, moet het ten
koste van IETS gaan**

Een Interview met
Martijn van der Linden

16

**Nederland is
Zimbabwe aan de
Noordzee**

Een Interview met Jan
Roos

26

**Een frisse wind binnen
de VVD**

Een interview met Eric
Wetzels

24

**LongCOVID en long
distance**

Een column over de
gevolgen van corona

32

**De VVD (wat dat ook moge
zijn) doet het best goed**

Een column over deze
volkspartij

36

Wie betaalt, bepaalt

Een interview met Paul
van Riessen

Druk
Printman B.V.

Vormgeving
Louise van den Wildenberg

Lange Voorhout 12
2514ED Den Haag
www.driemasteronline.nl

Verenigingsblad van de
Jongerenorganisatie voor
Vrijheid en Democratie (JOVD)

HijSEN!

Beste lezer van de Driemaster,

Voor je ligt een gloednieuwe editie van de Driemaster. Dat mag ook wel want het is tijd dat het verenigingsblad van de JOVD weer enige statuur krijgt. Ik heb altijd gepleit voor een grotere rol van ons verenigingsblad en de huidige redactie heeft dit als missie omarmd, daar ben ik nu al trots op. De afgelopen tijd is er veel veranderd. Zo is er een nieuw logo ontworpen, is er een nieuwe website gebouwd en worden er dit jaar weer twee bladen gedrukt. Dat is een mooi begin van een weg naar boven. De Driemaster was altijd hét onafhankelijke kritische medium en nu zijn we terug.

Van het vooraf voorstellen van een thema ben ik geen fan. Dit blad begon daarom dan ook zonder thema. Zoiets moet mijn inziens organisch ontstaan. Als je goed oplet, goed luistert en je gevoel volgt, drijft er vaak vanzelf een overkoepelend thema naar boven. Dat is in het leven zo en was ook bij deze editie het geval.

Wij willen als JOVD de rol van liberaal geweten vertolken. Wij willen kritisch zijn op de inhoud en de VVD scherp houden. Van die VVD wordt vaak gezegd dat het verworden is tot inhoudsloze pils-partij zonder tanden om in de befaamde bitterbal te zetten. De VVD is gezellig. Maar zoals de hoofdredacteur van Quote in deze editie stelt; er zit juist schoonheid in het conflict. De opmars van de Driemaster, in combinatie met een tamme VVD en een gepolariseerd debat, heeft geleid tot een editie waarin kritisch denken en openstaan voor andere meningen centraal staat.

De redactie sprak met de meest gecancelde man van Nederland, Jan Roos. Hij kent de prijs van het leveren van ongenueanceerde kritiek. Zoals gezegd spraken wij Paul van Riessen, hoofdredacteur van het kritische Quote. De redactie levert deze editie zelf ook kritiek en ging daarnaast langs bij Eric Wetzels. Want hoe gaat de VVD zorgen voor meer discussie binnen de partij?

Kritiek betekent niet de scherpste one-liner. De redactie begrijpt dat en duikt de diepte in met Martijn Jeroen van der Linden, die pleit voor hervorming van ons geldstelsel. Tenslotte toont de redactie, samen met Jan van Zanen, aan dat de rol die we in dit blad trachten te vertolken, er een is die ons op het lijf geschreven is. Juist het plaatsen van een kritische noot is wat de Driemaster in de rijke historie van de JOVD altijd al deed. Dat doen wij nu weer en zonder angst. Welkom terug en veel leesplezier.

Met liberale groet,

Romein de Klerk

Hoofdredacteur Driemaster

Editorial

Ben jij ons nieuwe redactielid?

De redactie van Driemaster bestaat uit JOVD'ers vanuit heel Nederland. Samen zorgen wij ervoor dat dit verenigingsblad tot stand komt.

Wie wil schrijven voor Driemaster, wordt van harte uitgenodigd om zijn pennevrucht, interview of andere zinnige bijdrage in te dienen bij de redactie.

Ben jij:

- + Gemotiveerd om grote spelers te interviewen?
- + Ambitieuw en wil je je bekwamen in teksten schrijven, lezen of in creatieve vaardigheden en fotografie?
- + Van plan om jouw netwerk te benutten en/of uit te breiden?
- + Geïnspireerd om deel uit te maken van een interessant én gezellig redactieteam?

En wil jij je graag inzetten voor de vereniging? Dan ben je bij ons aan het juiste adres!

Neem contact op met onze hoofdredacteur via hoofdredacteur@jovd.nl
of neem een kijkje op www.driemasteronline.nl

Tot binnenkort!

Groetjes van de Redactie

“Als het iets moet worden, moet

Een Interview met **Martijn Jeroen van der Linden** over ons geldstelsel

Tekst Sara Ordeman

H Haagse Hogeschool, grijze wolken, stormachtig wel, licht goddelijk geschrei; die wist natuurlijk van het interview af. Een Martijn Jeroen van der Linden eigent zich als het ware een kapitalist geruisloos een plekje in het gezichtsveld beider redacteuren toe. “Hi, Martijn”, en ook mijn alwetendheid speelt weer op: economisch journalist voor *Follow the Money*, onderzoeker/lector aan de Haagse Hogeschool, medeoprichter van burgerinitiatief *Ons Geld* en vooral economisch dwarsdenker. Een lastig, om bijna triest van te worden vraagstuk snijden we aan onder het genot van zwoegende-hbo’ers-dampen: de huidige (en potentieel toekomstige) inrichting van ons geldstelsel.

Welnu, om in de sfeer te komen, hoe zou u het verschil tussen publiek en privaat geld duiden, en waarom zouden die twee volgens u gescheiden moeten worden in bijvoorbeeld de vorm van een depositobank?

“Je hebt inderdaad verschillende soorten geld; publiek geld wordt uitgegeven door een overheidsinstelling, in ons geval is dat de Centrale Bank in de huidige inrichting, en daarbovenop zijn allerlei private vormen van geld gecreëerd de afgelopen decennia. De bekendste die we allemaal gebruiken zijn banktegoeden (het geld op de bankrekening, red.). Er is dus privaat geld en publiek geld en daarnaast ook nieuwe vormen van privaat geld als bijvoorbeeld cryptomunten. Het grote nadeel van die private vormen van geld is dat ze vaak fragiel zijn, ze kunnen nu eigenlijk niet functioneren zonder publieke vangnetten. Dus voor bijvoorbeeld banktegoeden hebben we het depositogarantiestelsel, een soort publieke verzekering voor private banktegoeden (als er problemen ontstaan bij een bank, en ze de banktegoeden niet meer kunnen ophoesten, stond de overheid voor de financiële crisis van 2008 voor 40.000 euro garant met publiek geld – dat is na de crisis verhoogd tot 100.000 euro, red.). Af en toe gaat het fout en moet er worden ingegrepen, dus die private vormen van geld hebben nadelen. Het publieke geld houdt alleen nog maar de fysieke vorm

in, dus munten en biljetten. In het digitale tijdperk is dat niet praktisch, dus daarom wordt er steeds vaker gepleit voor publiek digitaal geld. Een invulling daarvan zou een depositobank kunnen zijn, een andere de CBDC (Central Bank Digital Currency).”

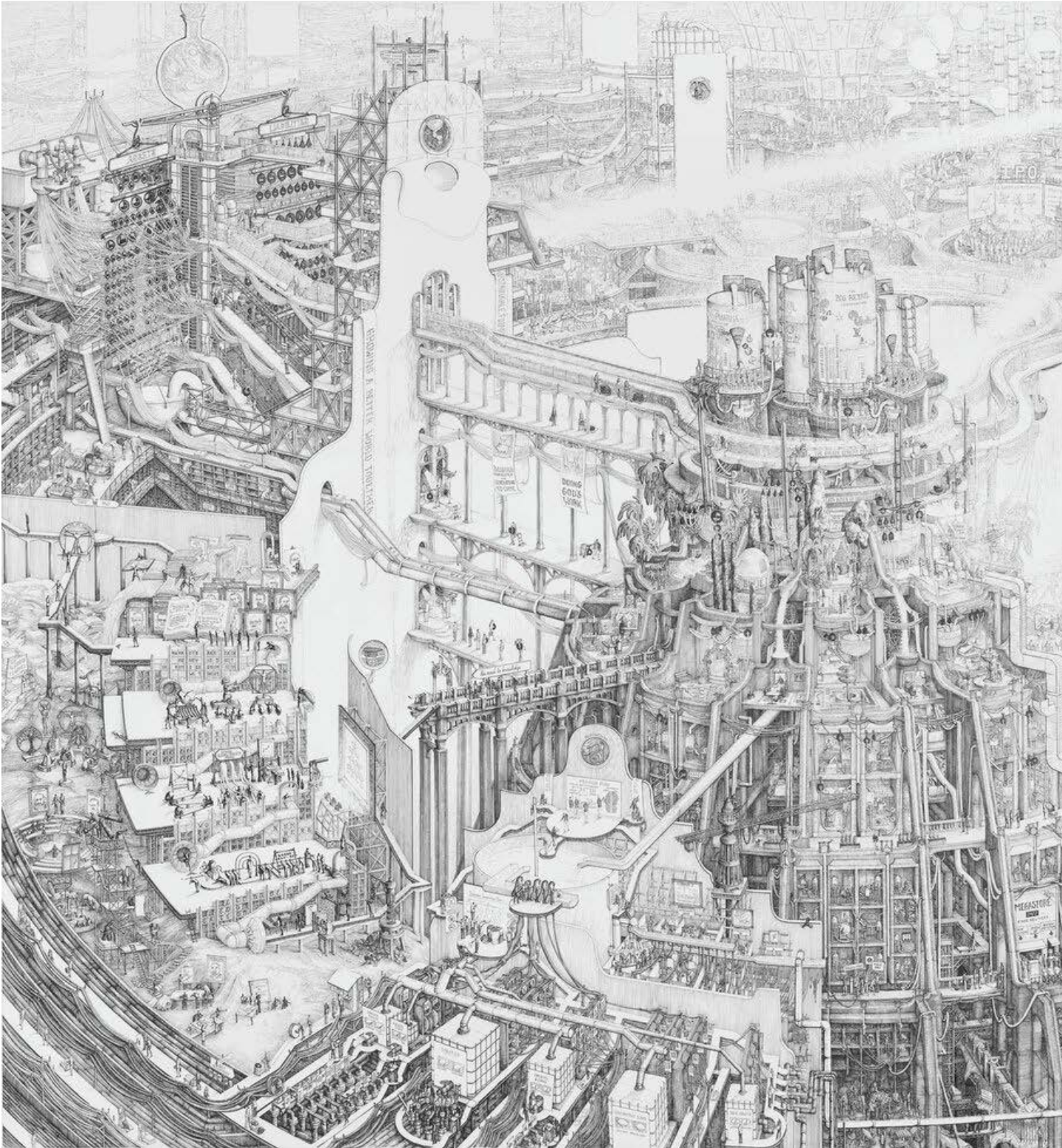
Publieke vangnetten voor private instellingen, hè bah. Veel liberalen vinden vrijheid altijd gepaard gaan met verantwoordelijkheid. Nu hebben commerciële banken natuurlijk de vrijheid om zelf te bepalen aan welke partijen ze leningen verstrekken, maar nemen vaak niet de bijkomstige verantwoordelijkheid op zich. Dat komt dus door die aanhoudende verwikkeling van privaat en publiek geld, die banktegoeden.

“In mijn proefschrift is dit de essentie, dat ik het huidig bancaire systeem niet in lijn vind met markteconomie, precies dit argument, op twee manieren. Ten eerste is mijn bankrekening eigenlijk een investering in een bank. Een verplichting van een bank naar mij, ik kan het opeisen en zij koppelen het aan leningen. De meeste mensen weten echter helemaal niet waar hun geld aan gekoppeld is. Als ik in andere financiële instellingen investeer, is er vaak een prospectus. Of ik nu windmolens wil bouwen of een schoenenfabriek, maakt niet uit, maar je weet wat er met je geld gebeurt en er wordt verantwoording afgelegd. Dat

het ten koste van IETS gaan”

ontbreekt bij de banken, wat al voor minder verantwoordelijkheid zorgt. Ten tweede, en dat wordt bij financiële crises heel erg duidelijk, worden banken als het fout gaat gered. Dit wordt gedaan omdat er anders geen transacties meer kunnen plaatsvinden. Je kan zeggen: we hebben door al die publieke vangnetten het stelsel stabiel gemaakt. Maar daar gaan vrijheid en verantwoordelijkheid inderdaad ook helemaal door elkaar. Want we hebben gewoon zoveel vangnetten en regels voor die banken bedacht dat je je echt moet afvragen of het nog private ondernemingen zijn ...”

Zo heeft de Rabobank jarenlang miljarden geïnvesteerd in de intensivering van de veeteelt, slechte investering natuurlijk gezien de maatschappelijke ontwikkelingen. Normaliter zou een bedrijf voor zo'n slechte investering dan ook failliet gaan, maar nee, belastingmiljardjes en de Rabo zit weer bij kas. Is dit een voorbeeld hiervan?

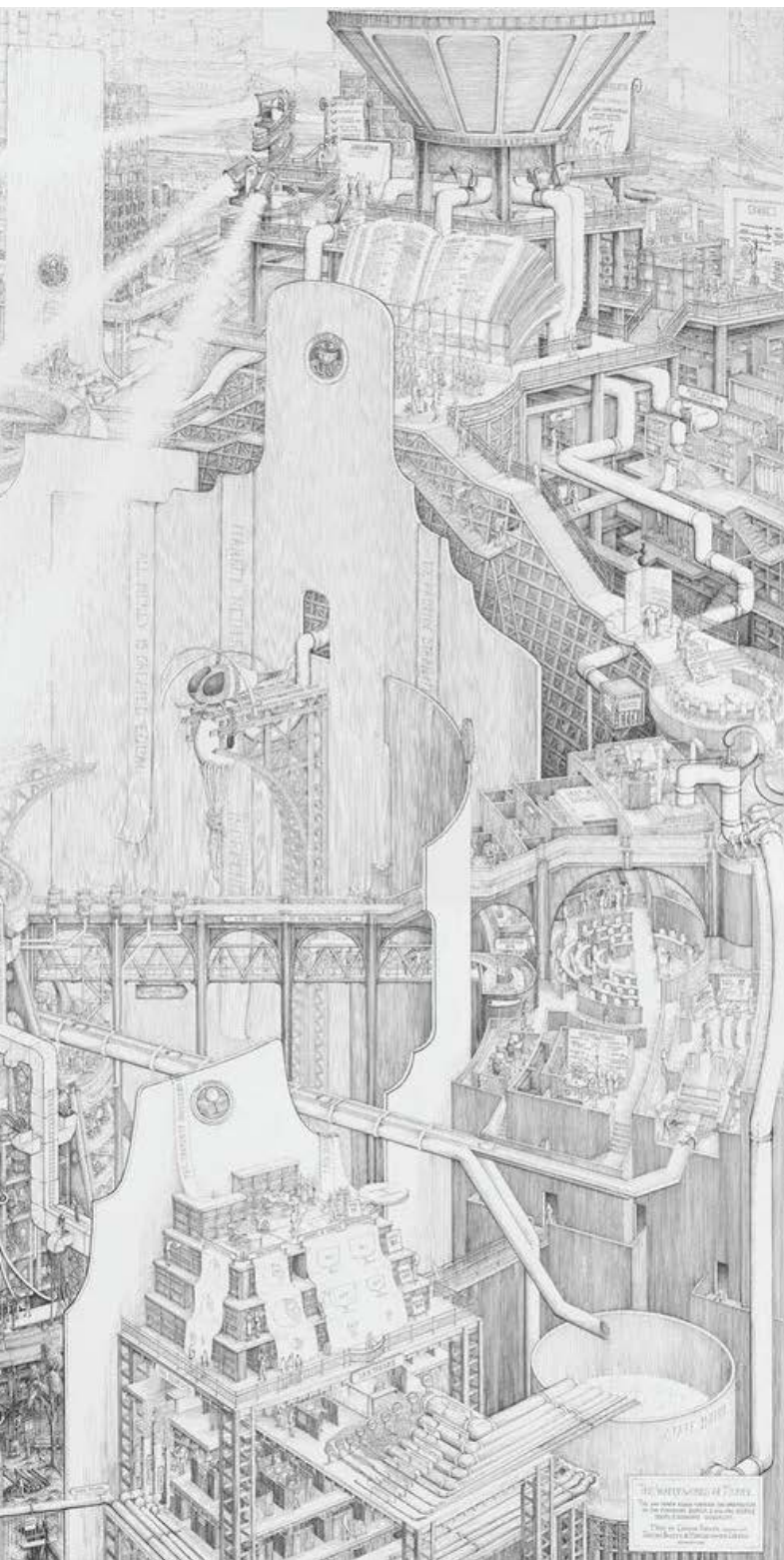
“Zeker, zeker. En daar kun je nog zeggen: dat moet juridisch worden afgedwongen. Vooral wanneer er echt grote problemen ontstaan, wanneer zo'n bank dreigt om te vallen, zie je dat het gewoon een oligopolie is. Er zijn drie grote banken die een marktaandeel van 85 procent hebben - je komt er gewoon niet tussen als nieuwe speler. Als een grote omvalt, moet je die zeker gaan redden. We denken dat te voorkomen door allerlei publieke vangnetten op te tuigen voor private banken, terwijl we weten dat ze dan eigenlijk alleen nog maar meer risico's gaan nemen. Je wordt immers toch gedekt.”

Weg verantwoordelijkheidsgevoel.

“Precies, precies. Dus ik heb voor mijn proefschrift bankiers en directeurs van de Europese Centrale Bank gesproken die helemaal gefrustreerd zijn dat de private bankiers precies doen wat ze zeggen. Ze nemen geen eigen verantwoordelijkheid terwijl je zou verwachten dat marktpartijen risico's inschatten. De Centrale Bank heeft dan ook de afgelopen vijftien jaar beleid gevoerd dat vaak gebaseerd was op het overeind proberen te houden van markten die op instorten staan.”

Vanaf 14 april in het Kunstmuseum in Den Haag is de expositie over de toekomstscenaria's van het geldstelsel te zien en op Follow the Money is 'Het waterwerk van ons geld' (de tekening links) te lezen – een goede inkijk in het geldstelsel.

Bron Carlijn Kingma in samenwerking met Follow The Money

Bijspringen wanneer de commerciële fouten maken en in liquiditeitsnood komen om ze maar door te kunnen laten financieren.

“Ja, de geschiedenis van de Centrale Bank van ‘lender of last resort’ is ook deze geschiedenis. Dat als er een bankrun is, de grote bank leningen gaat verstrekken aan de kleinere bank. Uiteindelijk is die publiek gemaakt, maar het is steeds meer een ‘marketmaker resort’ geworden.”

Even heroriënteren, de depositobank is er. Maar dan terug naar Joseph Schumpeter: wie schept er dan nog startkapitaal voor de start-ups, wat banken nu al veel minder doen, als alleen, zoals in uw voorstel, de depositobank geld mag scheppen? Die mag toch geen schuldaanvaarding aangaan met commerciële partijen door risico en dus rente?

“Dan is het goed om twee dingen uit elkaar te

de depositobank te zetten. Zo trek je het uit het commercieel bancaire systeem en zet je het ergens waar er niets mee wordt gedaan. De andere optie is het teruggaan naar het debat van de jaren dertig. Veel economen van de Chicago School (liberale universiteit, red.) hebben toen ‘The Chicago Plan & New Deal Banking Reform’ geschreven en daarin bepleit om alle banken te splitsen in depositobanken, oftewel bewaaren spaarbanken die dus geen risico nemen, en lending banken, die zichzelf financieren met het uitgeven van effecten, dus niet direct opvraagbaar en risicovol. Dat is dus een veel verdergaande, meer fundamentele hervorming van het geldstelsel. Nu, na de financiële crisis is dit weer helemaal teruggekomen. Ons Geld heeft dat bepleit, in een aantal andere landen zijn hier best veel onderzoekers mee bezig, maar uit ervaring bleek zo’n hervorming toch politiek moeilijk te zijn, te grote stappen. Toen zijn de stappen van de enkele depositobank, privaat of publiek, en de CBDC gezet om het hele systeem toch proberen te veranderen.”

“De banken zijn steeds meer gaan scheppen voor dingen waar geen economische activiteit achter zit”

halen. Als je één depositobank zou krijgen, zou dat betekenen dat er qua recht op geldschepping niet veel verandert. Je stimuleert hier de banken alleen wel mee het mensen aantrekkelijker te maken om te investeren in jouw bank. Jij als bankrekeninghouder hebt immers de mogelijkheid ook je geld bij de bank weg te halen en het bij

En stel we stappen even over de kleingeestigheid van de politiek heen, alles kan morgen in een handomdraai geregeld worden. Wat zou volgens u het ideale systeem zijn?

“Ik denk zelf, in toenemende mate, door wat wij leren van cryptomunten, met name Bitcoin, dat er voor een geldstelsel geen bankbalans nodig is, maar een ledger. Een ledger is gewoon: naam, wallet en getallen, geen negatieve getallen. Daarnaast heb je een financieel systeem nodig. Wat is nou het grote probleem bij banken? Precies, dat ze monetair financieel zijn. Daarnaast heb je een financieel systeem nodig, en wat is nou het grote probleem bij banken, dat ze dus monetair financieel zijn. Dus en ze financieren leningen door middel van geldschepping, en tegelijkertijd is het direct opeisbaar, wat het geld maakt. Gaat lang goed, maar altijd weer verkeerd (denk aan bankruns, publiekelijk opkopen van schulden et cetera, red.). En de vraag is dan: is dat construct ook zo bruikbaar in het digitale tijdperk? We hebben allerlei vormen van private liquiditeiten: crypto, getokeniseerde assets, obligaties, private equity partijen, krediet unies, peer-to-peer lending. ‘t Mag allemaal bestaan, maar dat direct opvraagbare is misschien wel niet meer nodig. Dus ik heb op mijn telefoon aandelen

staan, verschillende munten, en kan het live allemaal veranderen. Ik hoef het ook bij niemand op te eisen als ik dat wil. Alleen ontbreekt dat publieke, digitale geld. En in mijn ogen zou het omvormen van centrale banken in pure monetaire autoriteiten, dat je gewoon zegt: ‘de ECB (Europese Centrale Bank) of DNB (De Nederlandse Bank) organiseert namens de mensen een publiek geldstelsel’, een goed idee zijn. Dat zou betekenen dat we allemaal een naam hebben en direct daarnaast ons geldbezit, net zoals je groenten bezit – wat dus by design stabiel zou zijn omdat je er geen bankrun op kunt hebben. En daarnaast heb je dus een hele open wereld van private initiatieven, private vormen van liquiditeit die mensen mogen uitgeven, waar mensen ook nog recht op hebben. Dus enerzijds moet je iets publiek maken, iets sociaals doen, en anderzijds moet je dat financiële stelsel in mijn ogen veel verder liberaliseren.”

Juist ja, maar u gooit crypto en banken die kunnen omvallen op dezelfde ‘privaat-geld-hoop’, naast een depositobank of een CBDC. Maar die crypto’s verschillen van banken vaak in het feit dat ze niet constant actief bij kunnen scheppen voor bijvoorbeeld een start-up, zoals bij private banken. Als alles straks op privaat vermogen wordt gefinancierd krijgen we toch een stagnatie in innovatie door het gebrek aan actief bijscheppen? Is actief bijscheppen niet noodzakelijk in een geldsysteem?

“Tja dit is gewoon dé vraag van monetaire economie. Hoe moeten we de hoeveelheid economie en de hoeveelheid geld op elkaar afstemmen. Lijkt nu niet echt lekker te gaan. De banken zijn steeds meer gaan scheppen voor dingen waar geen economische activiteit achter zit. Dus wat krijg je dan: hogere prijzen. Precies wat we de afgelopen vijftig jaar hebben gezien. Tegelijkertijd zie je centraalbankiers zeggen over de digitale euro, die die activiteitloze vorm van geldschepping kan doen verminderen, dat hij attractief moet zijn, maar niet te succesvol. Want als-ie te succesvol is, drukt-ie andere geldvormen uit de markt en dan met name, natuurlijk, die banktegoeden. Ja oké, maar als het iets moet worden, moet het ten koste van IETS gaan, kan niet anders. En mij lijkt het het meest logisch om het ten koste te laten gaan van die banktegoeden, want daar zit geen marktmechanisme in, dat is gewoon zwaar beschermd.”

Oké, maar waar zit in uw systeem de balans? In zo’n systeem kunnen banken in wezen uit het systeem gedrukt worden, maar hoe zorg je dat die balans goed

is? Of is dat gewoon de markt?

“Nou ja, in het meest theoretisch zuivere stelsel heb je gewoon die ledger met getallen erachter en daarnaast een divers financieel systeem, waarin mensen allerlei financiële producten mogen uitgeven of scheppen met AFM (Autoriteit Financiële Markten) toezicht. De publieke dekking achter dat uitgeven of scheppen valt dan dus weg. Het verschil tussen dat AFM toezicht en dat DNB toezicht, is dat bij de DNB meer micro-financieel toezicht is. Bij AFM toezicht ga je gewoon een prospectus en transparantie-eisen. Als ik zeg een windmolenpark te bouwen en ik bouw vervolgens een schoenenfabriek, ja dan is dat duidelijk fraude. Dat zag je ook met de crypto, daar is gewoon al wetgeving voor. Maar de DNB gaat gewoon als publieke toezichthouder tegen private partijen zeggen wat ze moeten doen – zeggen hoeveel risico er in een product zit, hoeveel eigen vermogen je ertegenover moet houden of hoeveel bonus je mag betalen. Je moet wel een transitieplan hebben. Dat je eerst een aantal van die vangnetten afbouwt. Het depositogarantiestelsel is het makkelijkst. We doen elk jaar de limiet op die digitale euro met tien of twintig duizend euro omhoog en bouwen in vijf tot tien jaar dat depositogarantiestelsel af. Dan hebben we veilig publiek geld en kun je zelf invullen of je bij een bank gaat investeren.”

Nu weten we dat de CBDC er waarschijnlijk wel gaat komen, maar die directe rekening voor particulieren bij de Centrale Bank gaat er waarschijnlijk toch weer niet komen. Teleurgesteld?

“Sterker nog, in 2015 was er een motie in de Tweede Kamer voor een private depositobank. Daarop hebben alle 150 Kamerleden vóór gestemd (!), maar die bank is er nooit gekomen. Dus alle Kamerleden, links, rechts, socialist, liberaal, iedereen vond het een goed idee, en toch... De wetten konden maar niet worden gewijzigd en de DNB wilde geen vergunning verlenen. Toen heeft later Mahir Alkaya (Kamerlid SP, red.) een initiatief genomen voor een publieke depositobank. In de tussentijd, vanaf ongeveer 2016, is ook de discussie rondom de CBDC van start gegaan. In 2016 had Michael Kumhof van The Bank of England al wel een paper geschreven genaamd: The macroeconomics of Central-Bank-issued digital currencies, waarin hij bepleit dat wanneer je digitaal geld uitgeeft als centrale bank, je bijvoorbeeld minder schuld, meer competitie en meer groei krijgt, dat soort voordelen. Toen was het een onderwerp dat onder onderzoekers wel speelde, maar nog niet heel erg bij ‘de gewone man’. Pas door Libera (digitale munt van Facebook, red.) werd het wat meer mainstream.

Libera was een absolute wake-up call voor de centrale banken geweest, omdat ze zagen dat het anders heel dat bancaire systeem buitenspel zou zetten. Toen bedachten ze zelf ook maar met een digitale munt te komen. Kijk, het idee van die depositobank was dat er keuzevrijheid was, dus publiek of privaat, of je neemt risico bij een bank of je zet het veilig neer bij een depositobank. Maar we zien nu met de CBDC dat de centrale bank er eigenlijk alles aan doet om die vorm van geld bijzonder onaantrekkelijk te maken. Ze spreken over limieten op bijvoorbeeld transacties van duizend per maand, veel te weinig voor de bakker of kapper natuurlijk - dus het wordt moeilijk gemaakt om het te gebruiken."

“Het is overduidelijk dat er bij banken gewoon heel veel macht samenkomt. Er zijn gewoon belangen in banken om precies hoe het nu gaat, in stand te houden”

Want als het wel heel succesvol zou worden, zouden banken ook eventueel kunnen omvallen. Dan kun je ook zeggen: schep er maar op los, maar als die schepping schuldgeld blijft en hij nooit terug op de balans komt, heb je geen bestaan meer, je bent gewoon dood.

“Mmm ja...”

Maar stel dit zou gebeuren, dus wel krediet scheppen maar met kans op faillissement zonder publieke reanimatie. Kunnen dan niet veel beter filosofen bankiers van commerciële

banken worden? Die kunnen immers toch veel beter langetermijnwaarden inschatten en dus weten waar de innovatie ligt in plaats van die mathematisch onderlegde economen.

“Nou ja, ik hoop en verwacht ook wel inderdaad dat je dan een veel diverser financiële infrastructuur krijgt. En misschien dat wij met z’n drieën besluiten dat we gewoon winst gaan maximaliseren en voor de korte termijn gaan, kan. Maar het kan ook dat je coöperatieve banken met een langeretermijninstelling krijgt met weer andere doelen. Zo krijg je een veel diverser pallet aan...”

Neen maar even, in zo’n systeem zou een boer toch allang geen krediet hebben gekregen voor schaalvergroting? Dan weet je gewoon, ben je een beetje een goede bank, dat die investering tot niets gaat leiden, ja, verlies. Dan hadden banken allang, bij wijze van spreken, de Vegetarische Slager die geldsom gegeven ...

“Eeh, ja nee, ja goed, het is overduidelijk dat er bij banken gewoon heel veel macht samenkomt. Er zijn gewoon belangen in banken om precies hoe het nu gaat, in stand te houden. En dat komt toch in mijn ogen doordat het een soort oligopolie is, wat dus de afgelopen dertig à veertig jaar echt heel sterk is geworden met al die fusies in de jaren ‘70/’80, begin jaren ‘90. Er heeft zich heel veel macht samengeklonterd waar heel weinig gewoon logisch

nadenken, gewoon ondernemen en dus ook kunnen omvallen bijhoren. Het hoort gewoon bij een markteconomie dat het af en toe fout gaat, dat ondernemingen failliet gaan, maar dat mag nu niet”

Nu zijn veel jongelieden bezig met het klimaat redden, cynisch word je ervan in zo’n systeem. Moeten jongeren niet gewoon massaal hun geld opnemen, bankrun veroorzaken en een ander systeem afdwingen? Jonge mensen hebben het alleen maar over belastinkje hier, subsidietje daar; dat leidt toch gewoon vreselijk af van

het echte probleem: die banken functioneren niet! In oproer komen?

“Nou ja, een van de dingen waarom ik me al vrij lang over het geldstelsel druk maak is inderdaad dat er tig duizend mensen met belastingen bezig zijn, wat op zich ook nodig is, maar ik denk dat er hier op een veel fundamenteeler niveau iets fout gaat. Zoals die vrijheid en verantwoordelijkheid die door elkaar heen lopen. Eigenlijk moet je mensen gewoon weer de keuze geven van vroeger, je geld staat stil, in je ouwe sok of je gaat er iets mee doen maar dan neem je risico.”

Toch nog even die bankrun, wij veroorzaken hem met alle jongeren van Nederland, voor een laatste keer lijden maar dan wakker je toch ook mensen eindelijk eens het echte bewustzijn aan dat het op die fundamentele laag fout gaat, dan kunnen we het op de politieke agenda zetten en echt naar een ander systeem gaan.

“Tja we hebben het al is meegemaakt en ja... in ieder geval even die private depositobank, kleine stapjes, dat je in ieder geval mensen de keuze geeft uit dat commerciële systeem te gaan. 150 Kamerleden voor, publieke depositobank, we hebben toen met een advocatenkantoor onderzocht welke van die drie varianten: publieke depositobank, private, CBDC, het makkelijkst te realiseren is. Dat was een publieke depositobank, kan waarschijnlijk binnen de bestaande wetgeving, heb je Europa niet voor nodig, hier is in de Kamer over gestemd. Wie stemden tegen? D66, VVD, CDA, ChristenUnie en de SGP geloof ik, dus regeringspartijen stemden tegen. Met die CBDC-discussie hebben we het ook gezien. De WRR (Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid) raadt aan om te gaan experimenteren met een veilige haven. Dat kan dus op drie manieren, maar je ziet dat daar ook de politiek en die bankmacht samenkomen – die hebben gewoon belang bij een CBDC. Dat duurt lang, en je krijgt heel veel tijd om het bijzonder onaantrekkelijk te maken. Het blijkt in de praktijk heel moeilijk.”

Wat ook opvalt, is dat voornamelijk rechts georiënteerde mensen, bijna anarchisten zich over dit vraagstuk druk maken: Paul Buitink, Arno Wellens et cetera. Mmm, de onderklasse gaat misschien wel het meest profiteren van een systeemverandering; waarom pakt links deze handschoen niet op? Die zitten met 't hoofd alleen maar bij de belastingen, uitzonderingen daargelaten. Ik zie niet veel nette Volkskrant columnisten hierover schrijven.

“Ja, ik heb wel gezien met Ons Geld dat die publieke geldschepping wel erg bij links aansloeg. En verder is het natuurlijk ook wel een ingewikkeld onderwerp, het vereist best wat kennis, ook van Kamerleden. Ook is er na de financiële crisis in het Verenigd Koninkrijk en Amerika veel meer hervormd ten opzichte van Nederland. Dat komt doordat we in Nederland een grote financiële lobby hebben, maar een paar grote banken hebben die allemaal aandeelhouder zijn van de Nederlandse Vereniging van banken. Dus als die bankiers wel eens worden uitgenodigd zeggen ze eigenlijk allemaal hetzelfde. Als je naar Amerika of het VK gaat heb je daar veel meer niet-bancair financiële instellingen, die tegen die banken ingaan. Nu komt er bijvoorbeeld een commissie in het parlement die ook bankiers gaan uitnodigen, ja dat heeft dus geen zin.”

Economisch onderwijs moet ook veranderen hè? Mini-economen worden vaak maar in één systeem onderwezen, gevaarlijk.

“Ja zeker, ik denk dat dat absoluut een van de problemen is. Dus weer die diversiteit, iedereen leert nu hetzelfde, maar economie is super complex, er zijn heel veel verschillende waarden..”

We zijn hier gezeten in de Haagse Hogeschool. Doe je er wat aan?

“Ja ik heb wel hier aan de Haagse Hogeschool een aantal vakken ontwikkeld over blockchain en cryptomunten en je ziet dus dat dat heel erg leeft.”

Dat gaat ze om het investeer-beren.

“Nee, maar het is wel écht een manier om over het systeem te gaan nadenken. Ja, ik kan wel macro-economie gaan geven, maar dan zitten mensen echt van: ja dit is veel te moeilijk hè, technisch en hou op zeg maar. Maar dit is een heel praktische manier, want als jij in een markt zit, ja ga maar eens kijken waardoor die prijs beweegt. Dan krijg je vanzelf dit gesprek.”

Gek hè, 't is zo'n liberaal onderwerp en toch...

“Ja je zou denken dat klassiek liberalen hier echt voor gaan.”

Valt vies tegen.

“Valt vies tegen ja, eigenlijk wel een heel goede vraag om die bij de VVD te stellen.”

Hoe leren we jongeren om zichzelf te redden?

Tekst Cas Hoekstra

Op 1 januari van dit jaar is het minimumloon met maar liefst 10,15% gestegen. Dat is een unicum sinds de invoering van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag. Deze historische stijging vertaalt zich tot zo'n 178 euro per maand. Als je 21 jaar of ouder bent tenminste, want alleen dan heb je recht op het volledige minimumloon. Tussen de vijftien en 21 jaar vallen werknemers onder het minimumjeugdloon en heb je recht op slechts een fractie van het minimumloon. Dit deel varieert van tachtig procent tot zo weinig als dertig procent en ook al mogen dertienjarigen in loondienst werken, tot hun vijftiende hebben zij helemaal geen recht op een minimumloon.

Deze constructie is zo opgetuigd, omdat ouders in Nederland de zogeheten 'onderhoudsplicht' hebben. Jouw ouders zijn tot je achttiende volledig verantwoordelijk voor jouw verzorging en opvoeding. Zelfs als je dan eindelijk achttien bent geworden en volgens de wet volwassen bent, horen jouw ouders nog te betalen voor de kosten van levensonderhoud en studie. De overheid neemt aan dat je tot je eenentwintigste thuis woont en studeert op kosten van je familie. Vanuit die gedachte is het makkelijk om te zeggen dat jongeren dan lang niet zoveel hoeven te verdienen als hun oudere generatiegenoten. De realiteit steekt echter anders in elkaar. Enkele honderdduizenden jongeren moeten van hun eigen salaris zichzelf voorzien in hun levensonderhoud. Van lang niet alle jongeren wordt de studie door hun ouders betaald. Wanneer dit wel zo was geweest, hadden per slot van rekening zowel basisbeurs als leenstelsel niet hoeven bestaan. Het zou een verhit publiek debat gescheeld hebben, maar voor niets komt de zon op en dus wenden veel studenten zich tot de horeca of detailhandel voor een hongerloon. Een half hongerloon althans, als je nog geen 21 bent. Ook wat scholieren betreft durf ik te stellen dat de loonkloof tussen hen die een jaar van elkaar verschillen, groter is dan het verschil in uitgaven. Het huidige stelsel is oneerlijk, onliberaal en onnodig ingewikkeld. Daarom moeten de huidige minimumlonen rechtgetrokken worden.

Net als bij vele andere zestienjarigen had ik mijn eerste, noemenswaardige bijbaantje als vakkenvuller in de supermarkt. Of eigenlijk was ik officieel 'emballagemedewerker', zoals het zo mooi in mijn contract stond. Zo plechtig en veelbelovend als die functie mag klinken, was ik in de praktijk niet meer dan een goedkope arbeidskracht. Natuurlijk, vakkenvullen is maar laagwaardig en eenvoudig werk, maar vergeleken met mijn een of twee jaar oudere collega's deed ik mijn werk niet slechter of langzamer, integendeel. Toch vingen zij per uur tot wel twee euro meer. En waarachtig, op mijn zeventiende verjaardag gebeurde het wonderbaarlijke. Hoewel het zeer

de vraag was of ik dat tegen die tijd nog verdiende, kreeg ook ik eindelijk opslag. Geen wonder dat mijn jongere collega's zo ongemotiveerd waren. Opvallend detail in het beleid van de supermarkt: leidinggevenden waren erg terughoudend om contracten van meerderjarige werknemers te verlengen, omdat ze een stuk duurder geworden waren. Immers, iemand van zestien kan precies even veel als een negentienjarige, maar dan twee keer zo goedkoop. Op deze manier ontstaat er jammer genoeg oneerlijke concurrentie tussen minder- en meerderjarigen.

Ten tweede is het leeftijdsafhankelijke loonverschil niet liberaal. Als liberalen hebben we gelijkwaardigheid en kansengelijkheid hoog in het vaandel staan. Succes moet je zelf maken, maar iedereen hoort daarvoor wel dezelfde kansen gekregen te hebben. Het moet dus niet uitmaken waar je wieg staat, wie je bent of hoe oud je bent. Als liberalen zijn we tegen enige vorm van discriminatie en het minimumjeugdloon, zoals het er nu is, neigt naar leeftijdsdiscriminatie. Als een jonger iemand al twee jaar in de supermarkt werkt en ik kan er morgen ook weer aan de slag, dan zou ik nog steeds meer verdienen,

wat aangeboden wordt. Zeker net begonnen jongeren zitten in een zwakke en kwetsbare positie ten opzichte van de werkgever. Bewust of onbewust biedt dat ruimte voor een oneerlijke behandeling. Om jonge mensen te beschermen moet de overheid ze ondersteunen door in ieder geval een eerlijk loon te garanderen. Met een hoger loon verhogen we de zelfredzaamheid van jongeren. Zij zijn daardoor minder aangewezen op hun ouders of de overheid voor uitkeringen, toeslagen en aanvullende beurzen.

Een veelgehoord bezwaar is dat verhoging van de minima zou leiden tot hogere jeugdwerkloosheid. Wanneer het qua kosten niet meer uitmaakt of werknemers veertien of achttien zijn, zou de keuze sneller op achttienjarigen vallen. Immers gelden er voor achttienjarigen soepelere regels. Hoewel dit fantastisch nieuws is voor achttienjarigen, die nu niet meer omwille van hun leeftijd weggestuurd worden, maken bedrijven zich in dat geval opnieuw schuldig aan leeftijdsdiscriminatie. Het staat bedrijven vrij om onder het mom van te lage beschikbaarheid sollicitanten te weigeren. Maar het aandeel jongeren dat voltijd werkt is marginaal en als we de krapte op

“Het huidige stelsel is oneerlijk, onliberaal en onnodig ingewikkeld”

hoewel ik minder ervaring heb en geen enkele loyaliteit aan het bedrijf getoond heb. Werken loont zo niet voor jongeren, terwijl werken nu meer dan ooit wél hoort te lonen.

Bij alle ideologieën draait het in de kern om de vraag: hoe ziet de perfecte wereld eruit en wat is de rol van mensen daarin? Wat willen we de medemens nou bijbrengen? Voor liberalen is dit een wereld waarin hard werken loont. We moeten niet willen dat zeer jonge werknemers zichzelf een lakse arbeidsethos aanmeten. Dat de wereld hen leert dat het minimale doen net zo veel waard is als ijveren voor het hoogst haalbare. In plaats daarvan moet hard werken zo veel mogelijk gestimuleerd worden door werkenden te belonen naar de hoeveelheid en kwaliteit van verzet werk. Leeftijd speelt daarbij géén rol.

Tegelijkertijd werkt de differentiatie onverantwoordelijk gedrag van bedrijven in de hand. Vraag maar eens aan leeftijdsgenoten wat 'SV-loon', 'loonheffing' of 'BT%' is of wat voor contract je hebt als er 'AO onb/schr/opr nee/ja/ja' in staat. Grote kans dat ze het niet weten. Op dezelfde manier hebben velen geen idee wat een eerlijk loon is voor hun fysiek zware werk en nemen genoeg met

de arbeidsmarkt meenemen, is het onvoorstelbaar dat werkgevers capabele, jonge werkzoekenden weigeren, omdat ze onvoldoende inzetbaar zijn. Hogere arbeidsparticipatie onder jongeren kan helpen tegen het arbeidstekort, maar je krijgt waarvoor je betaalt en dus moet er een rechtvaardig en competitief loon aan hen toegezegd worden. Ten slotte komt uniformeren van de minima ook de werkgever ten goede, doordat de regels eenvoudiger worden. In contracten hoeft minder rekening gehouden te worden met leeftijd en verschillende loonschalen, wat bespaart in de administratie.

Kortom, de huidige vormgeving aan het minimumloon laat veel te wensen over. Maar hoe moet het dan wel? Het uiteindelijk streven is een totale afschaffing van het minimumjeugdloon, maar ik erken dat minderjarigen niet dezelfde kosten in een maand hebben als meerderjarigen. Daarom pleit ik tot die tijd voor een tweedeling. Het minimumjeugdloon blijft nog in stand, maar dat wordt een tarief waar werknemers vanaf dertien tot achttien jaar recht op hebben. Vanaf achttien jaar krijgen werknemers recht op het volledige, volwassen minimumloon. Dat is wel zo eerlijk, én liberaal.

Nederland is Zimbabwe aan de Noordzee

Een Interview met Jan Roos

Tekst Romein de Klerk

Jan Roos (1977), journalist, voormalig politicus en succesvol YouTuber. Zijn naam roept bij velen weerstand op en Roos is misschien wel de meest gecancelde man in het Nederlandse medialandschap. Roos verwierf bekendheid door zijn compromisloze stijl van interviewen, altijd scherp, provocerend, op de man en soms irritant. Het maakt hem tot een bijzondere persoonlijkheid en Roos is zowel gehaat als geliefd. Na een mislukt politiek avontuur bij VoorNederland (VNL) verdween Roos van de radar, waarna hij later terug zou komen als Youtuber. Nu draait hij samen met Dennis Schouten een van Nederlands grootste juice-channels genaamd Roddelpraat. Maar is praten over juice niet onbevredigend voor een man die jarenlang zo politiek geëngageerd was? Hoe kijkt Roos terug op zijn stap naar de politiek en wat gaat er volgens hem mis in het huidige medialandschap? Is Roos niet slachtoffer geworden van dat wat hem nu zelf ook verweten wordt; een trial by media? De Driemaster zocht Roos op in het noordelijke Bergen en sprak hem hierover. Het vuur in Jan Roos is niet verdwenen, nog voor er écht een vraag is gesteld, brandt hij los.

“De mainstream media zijn extreem gepolitiseerd. Toen ik bij Pauw en Jinek zat als lijsttrekker van VNL ben ik gewoon in een val getrapt. Ze hadden mij daarvoor al anderhalve dag vermoed met een redactrice die mij belde over onze cijfers en ons doorgerekende programma. Ik dacht dat dat een vrij inhoudelijk interview zou worden maar het bleek een soort valstrik om mij in slaap te wiegen. Uiteindelijk ging het alleen maar over mijn uitspraken van vijf jaar daarvoor in een satirisch avondprogramma. Dat was heel zielig en geeft aan hoe extreem gepolitiseerd de media zijn en hoe ziek de NPO (Nederlandse Publieke Omroep) te werk gaat. Als Jesse Klaver daar zijn communistische gebral over ons uitbraakt is mevrouw Jinek helemaal niet kritisch. Terwijl wat die man zegt vernietigend is voor ons land, onze economie en onze cultuur. Dat mag allemaal, maar als ik een partij begin waarbij ik de economie van ons land groter wil maken en van invloed van buitenaf wil beschermen, word ik afgeschreven als een idioot. Voor mij is dat de reden geweest dat de mainstream media en de Nederlandse politiek driewerf de tering kunnen genieten.

Wij hebben het in Nederland over corruptie in andere landen maar wij zijn op weg om een van de meest corrupte landen van Europa te worden. Dat was altijd Oekraïne, maar de leider van jouw moederpartij heeft nu via Twitter gemeld dat wij twee en een half miljard steken in Oekraïne om een oorlog te winnen. Ik kan mij niet herinneren dat dat in zowel de Eerste als Tweede Kamer besproken is. In Nederland zijn wij ook corrupt, maar op een heel andere manier. Mensen die hier geld wegsluizen zijn onderdeel van het hele gebeuren. Dat gebeurt niet stiekem en zwart, zoals dat in Italië het geval is, maar op een witte manier.”

Dat is nogal wat. Waar doel je dan op?

“Denk aan een Richard de Mos in Den Haag die van zijn bed wordt gelicht. Hij is nu al drie jaar verdacht van het aannemen van een geldsom voor zijn campagne. Dat zou hij dan gekregen hebben van een lullig danscentrumpje en die man zijn hele carrière is naar de tyfus geholpen. Het gaat hier om een plaatselijke partij die geen subsidie krijgt. Als we dan gaan naar jouw moederpartij, de VVD, die krijgt miljoenen van de firma Zadelhoff, een van de grootste vastgoedboeren van dit land. Zadelhoff verdient miljarden maar heeft daar wel heel veel contracten, goedkeuringen en handtekeningen voor nodig. Het is die club die miljoenen steekt in een landelijke partij die al subsidie krijgt. Mark Rutte wordt niet van zijn nest gelicht. Dát is corruptie. Niet een of ander plaatselijk kut partijtje

“ Wat ik aan het doen ben met Roddelpraat is een middelvinger naar de hele Nederlandse maatschappij ”

dat het moet hebben van giften. Hier kraait geen haan naar, ook niet in de landelijke media. Dat is de grootste corruptie van dit land, dat samenspel tussen politiek en mainstream media. Wij hebben geen kritische oppositie in de Tweede Kamer, de coalitiepartijen zijn gewoon slaven van het kabinet, ze controleren niet meer, en ook de journalistiek, als laatste hoop, is door en door rot. Er worden nergens meer kritische vragen gesteld maar het lijkt niemand echt uit te maken. In de krant lees je dat we veertien procent inflatie hebben vanwege de oorlog in Oekraïne maar voor de oorlog hadden we al twaalf procent. Het zijn journalisten die dat opschrijven.”

Waarom vertel je mij dat nu, maar maak je geen politieke uitzending voor Roddelpraat?

“Ik ben tien tot twaalf jaar alleen maar versleten voor extreemrechts en nazi. Tegen mij is altijd gezegd: ‘je hebt wel veel talent, maar we vinden jou een ongeleid projectiel’. Dat betekent dat ze mij niet aan een halsbandje hebben. Zet nu een willekeurig NPO-programma aan en iedereen zegt hetzelfde. Als je de vinger op de zere plek legt, waarvan ik denk dat ik het doe, is er geen plek voor jou in Nederland. Zelfs op een roeptoeter platform als Twitter ben ik verwijderd. Daarover hoor je in de media niets, ‘want het is die extreemrechtse nazi Jan Roos’. Ik ben onrechtmatig met honderdtachtigduizend volgers van een platform verwijderd. Ik ben onrechtmatig met Roddelpraat uit een publieksprijs geflikkerd. Dat is gewoon politiek gemotiveerd. Ik maak geen politieke uitzending omdat het paarden voor de zwijnen is. Ze zoeken het maar uit. Ik ben niet voor niets nieuwtjes gaan vertellen over BN'ers die mij niet interesseren. Wat ik aan het doen ben met Roddelpraat is een middelvinger naar de hele Nederlandse maatschappij.”

Jij hebt eigenlijk opgegeven?

Per definitie. Het heeft geen zin. Toen ik bij PowNed parlementaire journalistiek bezigde, stelde ik betere en kritischere vragen dan mensen die zich al heel lang op de borst kloppen omdat ze bij de Volkskrant of de NOS (Nederlandse Omroep Stichting) werken. Die mensen zijn doorgeefluiken van de macht en zij zijn niet bezig met het vervullen van hun journalistieke taak. Ik werd extreem

rechts genoemd door dezelfde mensen omdat ik kritische vragen stelde. Toen ik campagneleider was van het Oekraïne-referendum werd alles wat ik heb gezegd door kenners en journalisten weggezet als idioterie. We zijn nu zeven jaar verder en alles is uitgekomen. Weet je hoe vaak ik gebeld ben? Niet. Ik stop ermee, je loopt gewoon gevaar als je tegen de meute ingaat. En voor wie? Voor wat? Ik heb ook gewoon kinderen om voor te zorgen. Ik heb het vijftien jaar gedaan, heb mijn successen behaald. Tegen de wind in fietsen wordt niet gepikt.

Mede initiatiefnemer Thierry Baudet gebruikte het Oekraïne-referendum wel succesvol als springplank en behaalde zetelwinst met FvD (Forum voor Democratie). Waarom lukte jou dat met VNL niet?

Hij had natuurlijk een veel betere campagne en ook een campagneteam. Zijn slogan was beter.

Wat had je achteraf anders gedaan met VNL?

Ik had het nooit moeten doen. Omdat het mij zo vreselijk veel gekost heeft. Vrienden, familie, carrière, financieel, alles eigenlijk. Ik ben ook met de verkeerde mensen in zee gegaan maar ik vind dat makkelijk om te zeggen. Zij waren niet capabel maar ik was zelf ook niet capabel genoeg om de kar te trekken. Mijn partijprogramma van toen staat overigens nog steeds als een huis. Dingen die daarin stonden worden nu langzaam maar omarmt. Ik heb destijds al gezegd dat je defensie niet volledig kan vernietigen. Ik startte met VNL omdat ik vond dat er een goede rechtse partij moest komen. Toen ik uit het Oekraïne-referendum kwam, zag ik hoe corrupt politiek Nederland en de journalistiek was. Het was verschrikkelijk om aan te zien. Ik wist niet dat het zo erg was. Ik ben gebeld door de Minister van Buitenlandse zaken om te onderhandelen over de uitslag van het Oekraïne-referendum. Volgens mij hoef je over de uitslag van een referendum niet te onderhandelen. Mainstream media hebben tot de dag voor de verkiezingen alleen maar geroepen dat ja-stemmen heel goed zou zijn voor Nederland. Er was helemaal niets binnen dat verdrag goed voor Nederland. Nederlanders stemmen overwegend rechts maar alle instituties zijn links. Ik was zo verbaasd over wat daar gebeurde, dat was voor mij de aanleiding om met VNL te starten. Nadien is het

“ Je moet je doodschamen. Er zijn mensen die godverdomme niet kunnen vreten, die hun huis niet warm kunnen stoken. En wat gaat de JOVD doen? In de branding zitten met een paar klapstoelen ”

alleen maar erger geworden, wij werden in Nederland in 2021 bedolven onder een tsunami van mevrouw Kaag. Dat ging zo ver dat D66 meewerkte aan een documentaire op de NPO. De baas van de NPO kreeg daarna wethouderschap D66 in Amsterdam. Dat is van het niveau Zimbabwe en we doen hier alsof het normaal is. We zijn gek geworden. Media die dat goedpraten of wegwuiven, het is absurd. We zitten in Zimbabwe aan de Noordzee.

Is het politieke gat dat je wilde vullen uiteindelijk gevuld?

Nee, totaal niet. Thierry had goud in handen, ik heb hem op een gegeven moment ook gesteund omdat ik zag dat dat een rechtse, licht liberale, volkspartij kon worden. Ik ben op een partijbijeenkomst geweest in Barneveld. De VVD zou zijn vingers aflikken als je kijkt naar wat voor mensen daar rondliepen. De intelligentie, opbouw en opzet was echt heel goed. Toen zijn er natuurlijk wat draadjes bij die man losgeschoten en nu is het een radicale club geworden met mensen die geloven in dingen die niet eens in mijn dromen voorkomen. Daarmee is het gat juist groter geworden.

Zit JA21 niet in dat gat momenteel?

Die zou dat op kunnen vullen, maar die hebben natuurlijk die wind van een Joost Eerdman aan het bewind. Die stemt tegen de motie van wantrouwen van Hugo de Jonge omdat het een bekende van hem is. Dan ben je niet geschikt. Er zijn nauwelijks goede rechtse geluiden in Nederland momenteel. Hoe kan het bijvoorbeeld in godsnaam dat de kindertjes van de JOVD als een stel gekkies van Extinction Rebellion of GroenLinks op klapstoeltjes in de branding gaan zitten met de boodschap dat we vaart moeten maken met klimaatdoelstellingen. Als de JOVD al zo diep ideologisch links is, vraag ik me af waar we heen gaan in dit land. Als de JOVD niet in de gaten heeft dat ze geen chapter van GroenLinks is, kun je wel zeggen dat rechtse politiek binnen de VVD uitgestorven is. Je moet je doodschamen. Er zijn mensen die godverdomme niet kunnen vreten, die hun huis niet warm kunnen stoken. En wat gaat de JOVD doen? In de branding zitten met een paar klapstoelen. Het is die klimaatbullshit van D66 die dit land financieel in

de vernieling heeft geholpen. Je zit als JOVD onzin te propaganderen. Als je praktiserend rechts bent en je gelooft in klimaatbullshit, dan moet je zeggen dat we de duinen en dijken moeten ophogen. De VVD heeft ook nooit echt hard doorgezet als het ging om kernenergie, terwijl dat de oplossing zou zijn.

Politiek is duidelijk klaar voor jou. Het contrast met je huidige werk voor Roddelpraat lijkt groot. Zit er een diepere laag in Roddelpraat of is het écht zo simpel?

Nadat ik nul zetels wist te behalen was ik werkloos. Ik dacht dat iedereen even bij moest komen van het feit dat ik VNL gedaan had en dat ik wel weer gebeld zou worden, maar ik ben gewoon twee jaar niet gebeld. Pauw belde dan hooguit voor wat schadenfreude, maar dat soort interviews had ik wel een beetje gehad. Ik dacht dat ik mijn sporen had verdiend in radio, televisie en internet, maar het was allemaal klaar. Na een tijdje vroeg Dennis of ik Roddelpraat met hem wilde doen. Het maakte mij eigenlijk allemaal niets uit maar er zit wel een diepere laag in. Eigenlijk is het hetzelfde als wat ik deed met die reviews van eten op YouTube. Daarvoor had ik geprobeerd een politiek kanaal op te zetten, ik was toen nog enigszins geëngageerd, maar ik werd binnen een paar werken demonitized door Youtube omdat mijn uitspraken niet pasten binnen hun positive world community. Wat dat betekent weet niemand. Als je het vraagt krijg je een dik boekwerk waarin je dan je eigen fout mag zoeken. Ik vind dat van het niveau Animal Farm. Je weet nooit waarom ze je niet willen. Ik dacht 'fuck you', ik ga wel Danoontjes reviewen. We zijn zo ver gezakt dat niemand gebruik wil maken van je kennis en kunde. Mijn Danoontje-reviews liepen daarentegen als een tierelier, anderhalf miljoen weergaven per maand. Dat mag wel allemaal en daar verdien je dan serieus geld aan. Dat is ook de stand van de huidige Nederlandse media op dit moment. Als jij gewoon ongevaarlijk bent, lees: je hebt de juiste narratief te pakken, dan heb je carrièrekansen. Je verdient geld als je over toetjes praat maar wordt uitgesloten als je vraagtekens zet bij hoe het in dit land gaat. Toen Dennis mij vroeg voor Roddelpraat zei ik dat ik niets wist over BN'ers maar dat hoefde volgens hem ook niet. Het was gewoon even lachen en daar had ik wel behoefte aan na zoveel jaar zogenaamd serieus zijn en werkloosheid op de bank. Ik wilde weer lachen en houd ook wel van humor. Dat werd weer een knaller van een succes, zoals eigenlijk alles behalve mijn politieke carrière. Op een gegeven moment begon ik

ook wel een dubbele laag te zien met Roddelpraat. Wij hebben het vaak over woke, pure fascisme. Wij hebben het over de idioterie die plaatsvindt in de media, de hypocrisie. Wij hebben John de Mol inmiddels meer schade toegebracht dan hij ons. Peter Gillis gaat gewoon van de buis, de val van The Voice met Marco Borsato en Ali B, het was allemaal Roddelpraat. Maar ze gunnen ons de primeur niet, ook al heb je enorme scoops. Het gaat niet om wat je zegt, maar om wie het zegt.

Valt Roddelpraat onder journalistiek?

Nee, natuurlijk niet. Heb je het wel eens gekeken?

Ik heb gekeken. Vind jij het niet een leeg bestaan na jouw journalistieke en politieke stappen?

Tja, leeg. Wat is leeg? Ik heb me daar wel eens gefrustreerd over gevoeld, maar dat is over. Er is niets zo erg als gefrustreerd zijn, maar je moet dat gewoon loslaten op een gegeven moment. Ik kan wel zeggen 'ik wil een kritische talkshow', maar waar dan, vriend?

Je kunt dat toch ook op YouTube starten?

Ja, en dan wordt het weer demonitized. Dat scheelt gewoon vierhonderdduizend euro per jaar hé, maat. Omdat ze ons niet leuk vinden.

Je kunt Roddelpraat toch ook draaiende houden. Dan kan een talkshow toch ook? Er zijn genoeg mensen die jouw rechtse geluid willen horen.

Weet ik niet. En dan ben ik weer de extreemrechtse gek. Het zou inderdaad kunnen

maar Youtube zal er alles aan doen om het er gelijk weer af te krijgen. Zelfs Roddelpraat mag niet verdienen, verschijnt niet meer op de voorgesteld-pagina, komt niet meer in de trending lijst. Dat is pure discriminatie. Instituties moeten daar iets van zeggen, maar die vinden het prima dat ik gecanceld wordt. Volgens de uitspraak van de rechter ben ik onrechtmatig met Roddelpraat uit de Gouden Televizier-Ring gegoooid. Dat hadden ze dus niet mogen doen, maar we kunnen de tyfus krijgen want we kunnen nog steeds niet meedoen en je betaalt je eigen advocaat. Ik ben daarmee vogelvrij verklaard door de rechter. De rechtszaak

“ De rechter bepaalt in Nederland waar de grens ligt. Ik ben jou geen verantwoording verschuldigd, vriend ”

tegen Famke Louise verloren wij, ondanks het feit dat we aantoonde dat ze meeneed pleegde. Die uitspraak bepaalt dat de vrijheid van meningsuiting per definitie altijd wijkt voor privacy. Ook van iemand met een publiek leven en een real-life soap. Het interpreteren van teksten is ons door de rechter verboden.

Wij liberalen houden ook van vrijheid van meningsuiting, maar waar ligt die grens? Is het moreel verantwoord om met Roddelpraat iemands carrière te beëindigen omdat Jan Roos vindt dat hij genoeg bewijs heeft?

Houd eens even snel op. Roddelpraat is een satirisch programma. Ik denk dat dat niet uitmaakt. Wij zijn geen journalistiek programma en of we genoeg bewijs hebben of niet is aan ons.

Dat is makkelijk, dan verschuil je je achter satire.

Natuurlijk vinden mensen het niet leuk en raken mensen beschadigd. Er zijn heel veel mensen die al tientallen jaren in mainstream media werken die het helemaal niet erg vinden dat hele groeperingen worden gecanceld.

Dus omdat anderen zich daaraan schuldig maken, mag jij het ook?

Nou, ik ben niet het morele kompas dat anderen gaat vertellen hoe het wel en niet moet. Wij brengen nieuwtjes en bullshit over BN'ers. Soms is dat grappig en soms niet. Over het algemeen zijn de grote verhalen van journalistieke producties en er zitten ook knipoogjes bij. Ik ben geen moreel kompas, het interesseert me geen fluit. De rechter bepaalt in Nederland waar de grens ligt. Ik ben jou geen verantwoording verschuldigd, vriend.

Doe je dan nu niet hetzelfde als waar je een paar jaar geleden zelf slachtoffer van bent geworden, een trial by media?

Ja, alleen ik doe het niet bij het NOS-journaal. Ik vind een programma waarin voornamelijk wordt gelachen en onzin verkocht wordt net iets anders dan het brengen als staatswaarheid. Ik denk dat als ik jou in de Volkskrant een teringlijer noem, dat een groter effect heeft dan als ik dat op Youtube doe. Daarnaast vertelde SBS en RTL jarenlang niets over hun eigen sterren die de fout in gingen. BN'ers konden doen en laten wat ze wilden, zelfs als het ging om jonge meisjes. Daar hebben Roddelpraat en Yvonne Coldeweijer verandering in gebracht. Ik vind een situatie waarbij mensen boven de wet staan veel erger dan dat er soms collateral damage voortkomt uit ons programma. Bij serieuze zaken maken we echt wel een afweging rondom bewijs maar we blijven geen journalistiek programma. Journalistieke regels slaan niet op ons, wij hanteren ze niet. Hooguit bedrijven we op sommige punten journalistiek, door een verhaal te vertellen en er bewijs bij te vinden, omdat je niet zomaar iemand kunt beschuldigen. Maar het per definitie geen journalistieke productie en wij doen niet aan moedwillig beschadigen.

“ BN'ers konden doen en laten wat ze wilden, zelfs als het ging om jonge meisjes. Daar hebben Roddelpraat en Yvonne Coldeweijer verandering in gebracht ”

LongCOVID en long distance

Hoe de gevolgen van corona mijn familie bijna achtduizend kilometer van mij vandaan haalde.

Tekst Megan Vermeulen

Na een paar jaar lang onder strenge maatregelen leven is tegenwoordig bijna alles weer mogelijk; winkels die hun deuren openen, festivals die weer plaats kunnen vinden in volle rep en ook de drukte op Schiphol laat ons bijna het coronavirus vergeten. Want naast het feit dat we het er niet graag over hebben, lijkt het zelfs alsof we er niet over willen praten. Toch heb ik het er wel graag over, want corona is voor mij nog niet voorbij. Sterker nog, het is mijn levenslange sleur.

De symptomen van LongCOVID zijn niet altijd eenduidig, maar de meest voorkomende zijn een korte adem, vermoeidheid en koorts. Juist voor de mensen met een lage weerstand is het coronavirus gevaarlijk. Het is dan ook niet onbegrijpelijk dat risicogroepen als ouderen en langdurig zieken voorrang kregen op de vaccinatie. En al die vele regels die het kabinet ons oplegde, deden we voor hen.

De familie waaruit ik kom, nam deze regels heel serieus. Bezoek werd gelimiteerd, er werd altijd anderhalve meter afstand gehouden en de mondkapjes gingen op als de kinderen naar school werden gebracht. Toch was dit niet genoeg om het virus buitenshuis te houden. Op een dag kwam een van mijn halfbroertjes thuis met klachten, en binnen no time had het hele gezin corona. Met hoesten, koorts en ziek op bed liggen tot gevolg.

Hoewel het ons toen al bekend was dat deze ziekte voornamelijk gevaarlijk is voor astmapatiënten, hadden we nooit kunnen voorzien dat LongCOVID ook in onze familie zo'n grote rol zou gaan spelen. We hadden allemaal gehoopt dat mijn stiefvader snel beter zou worden, en weer mee kon doen met de gezellige gezinsuitjes. Hij was degene die het langst last bleef houden van de klachten. Boodschappen doen, naar werk gaan, een wandeling door het Amsterdamse bos of kerst vieren met de hele familie, het zijn zaken die mijn stiefvader al ruim een jaar niet meer kan.

In het voorjaar van 2022 heeft mijn stiefvader de

diagnose van LongCOVID gekregen. De longarts vertelde hem dat hij bepaalde dingen niet langer kan doen. Met zijn lage weerstand is het beter om niet te veel buiten te komen. Dat is immers de plek waar een hoop virussen in de lucht hangen. Een 'simpele' verkoudheid kan mijn stiefvader al fataal worden. Het advies van de longarts is dan ook; *bouw je weerstand op en neem rust.*

Nu mijn stiefvader niet langer kan werken was het voor hem van belang zijn bedrijf te verkopen. De inkomsten werden minder, de boodschappen zuiniger. Het was niet langer nodig om over twee auto's te beschikken nu nog maar één iemand kon rijden. Dus ook de auto werd verkocht. De meeste huishoudtaken kwamen op de schouders van mijn moeder te vallen; boodschappen doen, het huis schoon maken en de kids naar school brengen. Mijn halfbroertjes zijn nog jong en begrijpen de situatie niet altijd even goed. Het is voor hen soms lastig te bevatten dat bij anderen wel vaak feestjes worden gevierd, dagjes naar het pretpark worden gepland en de vader van vriendjes mee doen met een potje voetbal. *Waarom moeten wij een mondkapje op als we naar school gaan, terwijl onze vrienden dat niet hoeven?*

Na acht weken lang herstel op Curaçao leek het alsmear beter te gaan met de gezondheid van mijn stiefvader. Mijn halfbroertjes hadden de vader weer terug die met hen naar het strand ging, spelletjes speelde en een balletje trapte. Dit zomerse klimaat was van grote invloed op het hele gezin. Iedereen was vrolijk en vergat bijna het bestaan van corona met zijn verschrikkelijke nasleep. Naarmate een einde aan de vakantie naderde, kwam ook een einde aan de gezonde staat van mijn stiefvader. Bij zijn thuiskomst sloeg het hoesten en de benauwdheid aan. Na enkele weken was hij nog zieker dan hiervoor.

Het advies om rust te nemen is makkelijker gezegd dan gedaan. Met de vele pollen in de lucht is Nederland voor een astmapatiënt niet de meest prettige leefomgeving. Om aan zijn weerstand te werken, is het voor mijn

stiefvader zaak in een omgeving te zijn met een hogere luchtvochtigheid. Omdat Nederland geen tropisch klimaat kent, werd het al snel duidelijk dat er dingen in het leven van mijn familie drastisch zouden veranderen.

Mijn moeder, stiefvader en drie halfbroertjes zijn begin februari geëmigreerd naar curaçao, zo'n achtduizend kilometer van mij vandaan. Daar zullen ze een geheel nieuw leven opbouwen en zal mijn stiefvader herstellen van wat begon als een 'simpel griepje'. Dit is de plek waar zij afgelopen zomer veel tijd hebben doorgebracht, waar de gezondheid van mijn stiefvader enorm is bevorderd en waar mijn familie weer een familie is geworden. De plek, waar voor een enkel ogenblik corona geen overmacht leek te hebben.

Ook ik vergeet soms even het bestaan van de pandemie. Zo moeilijk is dat ook niet, alles gaat weer 'gewoon' door in het leven. Universiteiten en Hogescholen zijn open, borrels in de horeca zijn toegestaan en ook lekker op een festival dansen is mogelijk. Ik zeg dan ook maar al te graag te willen genieten van 'het goede leven'. Toch heeft corona met de ziekte van mijn stiefvader mij laten

inzien dat dit goede leven niet langer berust op vrijheden als borrelen, feesten en met vrienden afspreken. Voor mij betekent dit ook het contact met mijn familie. Kleine halfbroertjes die vrolijk op je af komen rennen als je op bezoek komt. Een warme omhelzing van je moeder als je even wat minder lekker in je vel zit. Hard gejuich van je familie als je een wedstrijd wint waar je maanden voor hebt getraind. En dat kleine traantje van vreugde bij je diploma-uitreiking van je bachelor waar je drie tot vier jaar keihard voor hebt gestudeerd.

Het is misschien makkelijker om de periode van de pandemie ver in je geheugen te begraven, zodat je hier niet meer aan hoeft terug te denken. Maar waak wel voor de gevaren van corona. Het is niet ondenkbaar om dierbaren te verliezen aan dit verschrikkelijke virus. Ik ben dankbaar voor mijn omgeving, en koester het idee van een gezond en vrij leven. Want ondanks dat we weer de vrijheid hebben tot werken, studeren en feesten, zijn er ook mensen die deze vrijheid niet kennen; mensen die iedere dag aan huis vastgekleusterd zitten, en in angst leven nog zeker te worden dan LongCOVID hen heeft gebracht.

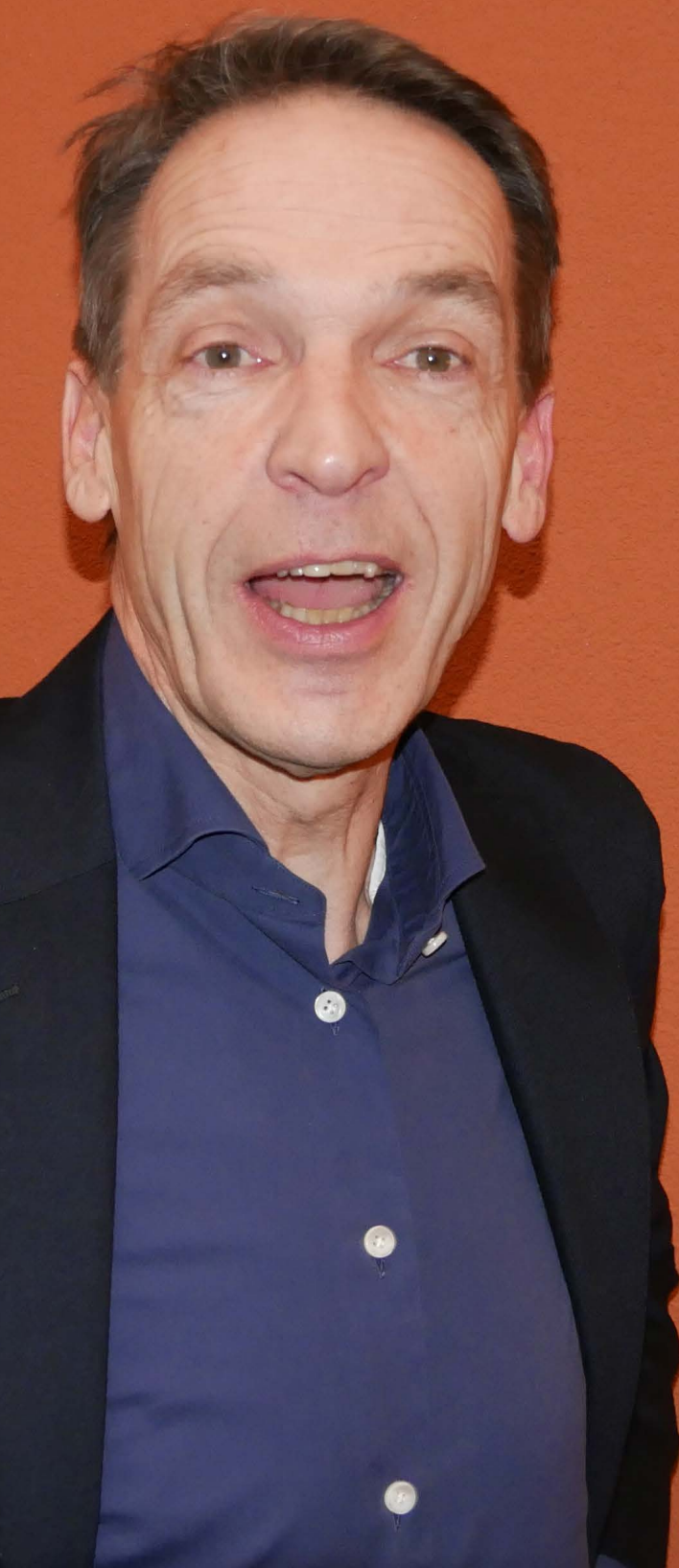

De frisse wind van de VVD

Een Interview met Eric Wetzels

Tekst Romein de Klerk & Francine Heijnen

Op 9 februari 2023 sprak de redactie Eric Wetzels (partijvoorzitter VVD) over zijn campagne, discussiecultuur binnen de VVD en jongeren in de politiek. Hoewel de ervaring leert dat interviews met de partijtop niet altijd het meest spraakmakend zijn, werden wij zeer aangenaam verrast. Is Eric Wetzels de onafhankelijke rots in een branding van liberale eenheidsworst? Er lijkt zomaar hoop te zijn.

“Als jij als voorzitter politieke ambities hebt, is het heel lastig om je bewindslieden of politiek leider aan te spreken op beleid”

Hoe gaat het met je, nu het stof is gaan liggen na de interne VVD verkiezing?

Met mij gaat het goed. Ik ben inmiddels redelijk geland als partijvoorzitter. Je stapt natuurlijk op een rijdende trein en er is al van alles gepland. Toen kwam daar onvoorzien de crisis rondom de spreidingswet doorheen binnen de fractie, met nachtelijke telefoontjes ten gevolge en Mark die naar de fractie moest komen. We hebben hierop meteen het congres omgegooid en vlak daarna kwamen werkzaamheden voor de viering voor 75 jaar VVD, de Eerste Kamerlijst en voorbereidingen voor de Provinciale Statenverkiezingen. Je moet oppassen dat je dan niet alleen bezig bent met de waan van de dag, maar ook na blijft denken over de toekomst van de partij. Daar ben ik mee bezig, maar dat gaat wel langzaam. Dit is een onbetaalde bijbaan en het is eigenlijk bijna niet te doen als vrijwilliger. Ik kan me het permitteren, maar in combinatie met een reguliere baan is het lastig. Twee weken geleden ontving ik voorzitters van andere partijen en zij worden allemaal betaald. Het is eigenlijk ook bijna een fulltime baan.

Moet de VVD niet ook gewoon gaan betalen dan?

Daar zou je eens over van gedachten kunnen wisselen. Niet omdat ik zelf vind dat er betaald moet worden, maar omdat het je beperkt in het aantal beschikbare mensen voor een voorzittersrol. Nu is het zo dat je óf al wethouder, gedeputeerde of burgemeester moet zijn van een gemeente of provincie die het nut van de functie

inziet, óf je moet het jezelf kunnen veroorloven. Ik vind dat we daarover moeten nadenken.

Hoe kijk je terug op de verkiezing? Wat heb je ervan geleerd?

Het was leuk maar ook erg vermoeiend. Het was namelijk de eerste keer dat ik campagne voerde voor mezelf, in plaats van voor iemand anders. Daarnaast had ik me een wat ouderwetse campagne voorgesteld; waarin ik samen met Onno Hoes en Bert Homan de zaaltjes zou gaan bezoeken en het land in zou gaan. Dat deden we óók, maar tegenwoordig wordt zo'n campagne grotendeels online gevoerd. Ik had een campagneteam verzameld, want daar had ik zelf weinig ervaring in, die mij hielpen met een professionele online campagne.

Wanneer kreeg je het gevoel dat het nog wel eens kon gaan lukken?

Ik kreeg best wel snel heel veel positieve reacties. Wij hebben ons in de campagne verzet tegen het altijd volgen van de partijlijn en aangemoedigd om jezelf uit te spreken en niet bang te zijn. Er was daarnaast ook wat onrust, dat begon al met het stikstofdossier. Ik kan niet ontkennen dat dat wat mee heeft geholpen. En we hebben met name de tweestrijd gezocht met Onno als zijnde gevestigde orde en de kandidaat vanuit Den Haag.

Heeft die onrust je in het zadel geholpen?

Het was een combinatie van de tijd en de onrust. Onno is een bekende Nederlander en iedereen heeft een mening over hem. Dat werkt niet altijd mee. Ik ben weliswaar bekend binnen de partij bij een aantal mensen maar velen kennen mij niet. Daar kun je je voordeel mee doen. Ik kon zeggen dat ik politiek onafhankelijk was, geen politieke ambities had en vanuit ondernemerschap kwam. Als je een goed verhaal hebt en er is al wat onvrede over de koers, kun je leden de mogelijkheid bieden hun onvrede te laten blijken. Het is nu aan mij om daar iets mee te doen.

Een groot deel van je campagne was inderdaad het ontbreken van jouw eventuele politieke ambities. Waarom was dat belangrijk te benadrukken?

Omdat ik denk dat mensen willen dat een voorzitter onafhankelijk is. Als jij als voorzitter politieke ambities hebt, is het heel lastig om je bewindslieden of politiek leider aan te spreken op beleid. De voorzitter moet er voor leden zijn en Den Haag vertellen wat er leeft onder hen. Er is niets mis met politieke ambities hebben, daarom ben je mede lid van een partij, maar als voorzitter is dat lastig. Dan is onafhankelijkheid het belangrijkste. Je zult mij nooit zien in het kabinet, als burgemeester of als wethouder. Lachend: Ik ben te oud en zou ruzie krijgen met mijn vrouw.

Welke beloftes heb je als partijvoorzitter al waargemaakt?

Nog geen. Het gaat me langzamer dan ik hoopte. Er staan veel dingen in de steigers maar voordat je zaken in gang hebt gezet ben je al de nodige maanden verder. Er beginnen nu dingen te lopen. Wij hebben bijvoorbeeld 24 thematische netwerken waarvan er een aantal, mede vanwege COVID, weinig hebben kunnen ondernemen. Ik vind het belangrijk dat we als grote liberale partij wel na blijven denken over de toekomst. Dat gebeurt nu te weinig. We hebben namelijk heel wat uitdagingen die ons staan te wachten: vergrijzing, de zorg, oorlog in Europa, prijsstijgingen, stikstof, asielinstroom.

Dat begint met een gezonde discussiecultuur binnen de partij, waarvan vaak gezegd wordt dat die nu ontbreekt. Wat is jouw rol als voorzitter daarin? Of lomp gezegd; wat ga jij daaraan doen?

“Ik vind dat Kamerleden bij wijze van spreken verplicht aanwezig moeten zijn bij bijeenkomsten van thematische netwerken die hun portefeuille betreffen”

Ik heb een clubje van creatieve mensen aan het werk gezet om met voorstellen te komen. Geen dikke rapporten maar wel een proces. Dat loopt nu, resultaten daarvan moeten nog komen. Vragen zijn ook: "hoe laten we thematische netwerken beter functioneren en hoe communiceren we beter met Kamerleden?" Ik vind dat Kamerleden bij wijze van spreken verplicht aanwezig moeten zijn bij bijeenkomsten van thematische netwerken die hun portefeuille betreffen. Dan halen ze ideeën op en gaan ze in gesprek met leden en deskundigen. Dat moet tot uitdrukking komen in een verkiezingsprogramma. Wij kunnen als leden nu niet een coalitieakkoord openbreken maar je moet wel het gesprek aan gaan. Zeker daar waar er geen vaste afspraken staan. We moeten ook kijken naar wat we nu missen in onze Kamerfracties en daarover het gesprek aan gaan. Zijn er regio's ondervertegenwoordigd of missen we deskundigheid? Dat soort vragen.

In landelijke politiek heerst de veertiger, er zijn weinig jonge mensen te vinden.

De VVD heeft wel een traditie dat we vaak jonge mensen Kamerlid maakte, denk aan Wiegel, Hermans, Linschoten, De Grave.

Maar nu niet.

Onvoldoende. Ik vind dat er ook twintigers en dertigers in de Kamer moeten zitten. Maar hetzelfde hoor je bij senioren, er zijn te weinig ouderen en te weinig jongeren. Er zijn wel heel veel veertigers met een consultancy achtergrond. Daar moet je inderdaad ook naar kijken. Het is lastig omdat er nu vaak uit wordt gegaan van het aanbod, maar soms moet je mensen proactief betrekken.

Waarom is dat nog niet gelukt? Toen ik (Romein, red.) toenmalig partijvoorzitter Christianne van der Wal in 2021 interviewde had zij het over 'genoeg aanstormend talent'. Waar is dat talent twee jaar later gebleven?

We hebben wel aanstormend talent. Christianne had het toen onder andere over Sophie Hermans, Bente Becker, Dennis Wiersma, Dilan Yeşilgöz-Zegerius, allemaal mensen die ook op de lijst zijn gezet daarna.

Dat kon je twee jaar geleden aanstormend talent noemen en het zijn mensen met een goed politiek gevoel en goede capaciteiten. Ze doen het nu ook goed. We hebben genoeg talent maar dat betekent niet dat de fractie divers genoeg is. Je moet natuurlijk altijd in de partij blijven kijken naar jonge talenten om een juiste afspiegeling in je fracties te krijgen.

Als we die laatste opmerking breder trekken; is het dan een goed idee om Edith Schippers terug te halen? Dat is toch weer oude garde.

De vraag is hoe belangrijk dat criterium is voor de Eerste Kamerfractie. De Eerste Kamer is natuurlijk een chambre de réflexion, bedoeld om de wet te toetsen. De Eerste Kamer is wel steeds politieker geworden maar heeft een vrij laag profiel. Jullie zijn politiek geïnteresseerd maar ook jullie kunnen vast niet alle Eerste Kamerleden van de VVD noemen.

Dat is wel makkelijk. Het speelt minder bij de Eerste Kamer en dus is de noodzaak minder? Misschien is er juist jonge garde nodig. Zo trek je wel heel snel de angel uit de discussie.

Ja, dat ben ik wel met je eens. We hebben daar wel een discussie over gehad maar we hadden maar één twintiger als kandidaat. De Eerste Kamer is natuurlijk ook niet sexy. De meningen waren er over verdeeld. Is het verstandig? Is er behoefte aan? Ik denk dat het voor de discussie een goede zaak zou zijn. Het is jammer, ik kan het niet anders zeggen. Misschien moeten we als scoutingscommissie proactiever zoeken. We moeten ook meer naar jongeren uitdragen dat politiek leuk is.

Hoe kunnen we dat oplossen?

Misschien door minder ruzie te maken, elkaar minder vliegen af te vangen. Dat moeten we met alle politieke partijen gezamenlijk doen. Het is lastig om dat uit te dragen maar we moeten het wel proberen. Ik heb er niet direct een oplossing voor, maar als we laten zien dat we op een nette constructieve manier met elkaar omgaan, kun je heel ver komen. Kiezers hebben nu ook wel in de gaten dat het vliegen afvangen ook veel voor de Bühne is.

Hoe vind je de campagnestrategie van de VVD die we nu met de Statenverkiezingen zien dan?

Campagne voeren is een vak apart.

Tellen de regels dan niet meer?

Het kan gewoon op een nette manier maar je mag je wel tegen elkaar afzetten. Je hebt natuurlijk verschillende belangen, maar je hoeft elkaar niet voor rotte vis uit te schelden.

Maar wel voor 'linkse wolk'?

Linkse wolk mag wel, haha. Het is natuurlijk ook een

**“ Er is
daarom
maar
één
‘mister Teflon’
binnen de VVD, en
dat ben ik ”**

bepaalde tactiek. Wil je een constructieve volkspartij die verantwoordelijkheid neemt? Stem VVD.

Eerder hadden we het over het ontbreken van politieke ambities bij jou als voorzitter. Wat heeft gemaakt dat je ondanks succesvol ondernemen toch een grotere stap richting de partij maakte?

Omdat ik van jongs af aan politiek geëngageerd was. Ik ben in 1976 eerst lid geworden van de VVD. In die jaren werd ik benaderd door de VVD Maastricht met de vraag of ik met andere jongeren de JOVD wilde oprichten in Zuid-Limburg. Dat leek mij wel leuk. Ik heb mij altijd thuis gevoeld binnen het liberalisme en bij de VVD en JOVD.

Ik ging daarna bestuurskunde studeren in Twente en liep in 1980 stage bij de Tweede Kamerfractie van de VVD. Toen ik ging afstuderen besloot ik dat ik geen ambtenaar wilde worden. Ik koos voor het bedrijfsleven en werd aangenomen bij Holland Chemical International (HCI), waarvoor ik samen met mijn vrouw naar Venezuela ging. We gingen uiteindelijk terug naar Nederland en ik wilde altijd al mijn eigen bedrijf hebben. Via via nam ik een bedrijf over in Oosterhout (NB), een klein bedrijf in kunststoffen met vijf man personeel. We waren klein, dus we konden alleen maar groeien. In die beginjaren bonkten wij op allerlei deuren met de boodschap “hier zijn wij, wij verkopen Teflon en jullie hebben dat nodig”. Lachend: Er is daarom maar een ‘mister Teflon’ binnen de VVD, en dat ben ik.

Dank voor je tijd. Afsluitend; wat is jouw ultieme tip voor JOVD’ers.

De JOVD is een enorm leuke club. Blijf kritisch en blijf leren. Stimuleer elkaar. Blijf nadenken en houdt de VVD scherp. Wij zijn het niet altijd met de JOVD eens maar we luisteren wel. Dat is jullie rol, trek je niets van ons aan.

De VVD (wat dat ook moge zijn) doet 't best goed

Tekst Sara Ordeman

Oef, 't is niet best gesteld met moeders, althans, dat is de populaire observatie. Te veel coalitie-afstomping, te veel CDA-ruggengraat, te links, te conservatief, te weinig liberaal, te visieloos, te Rutte, te bitterbal. 't Wordt heet binnen de gelederen; staan we aan de vooravond van de letterlijke en figuurlijke overgang? 'Waar staat de VVD nog voor!?', 'Het is een groot Rutte-fuijje geworden, draaikonten!', 'Mogen we alsjeblijft weer even kijken naar waarom de VVD überhaupt is opgericht?!' Zeker, en dat zullen we nu ook gaan doen. Want iedereen die de ontstaansgeschiedenis van de VVD erbij haalt, weet dat ze prima op koers liggen en dat de JOVD eigenlijk, op wat moties indienen op een congres na om ze te laten schrikken van het liberalisme, best wat minder ontevreden mag zijn op 't moesje. Een grote hervorming is niet mogelijk.

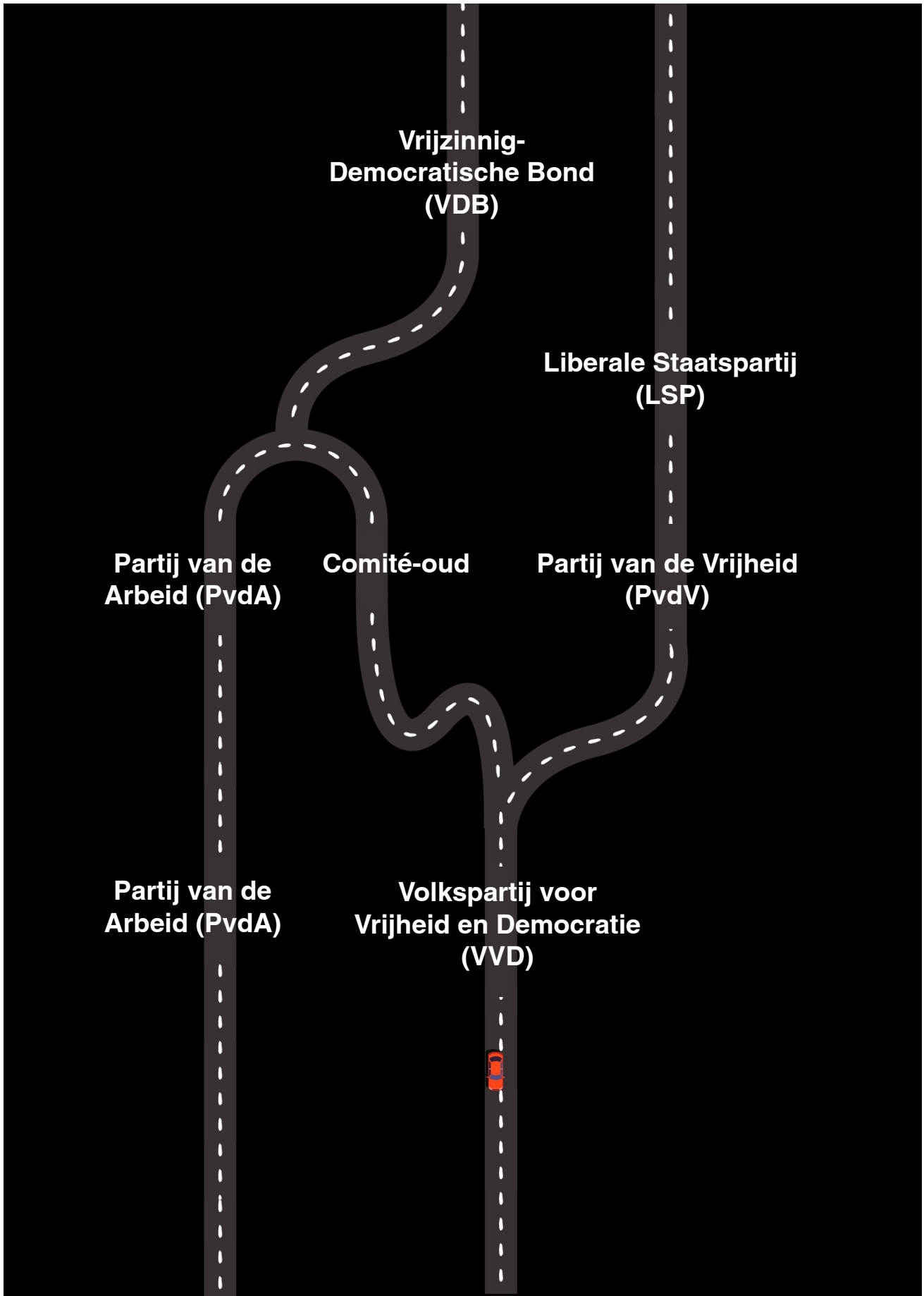
Een kijkje in de kraamkamer

Wellicht krijgt u een beeld bij het ontstaan van de VVD van groot, begeesterd denkers die als revolutionaire liberalen na de oorlog de partij oprichtten en ons zodoende de eerste lichtstralen van een weer open samenleving lieten zien. Dat doet geromantiseerd aan, eens porren in de archieven. De liberalen waren historisch laat met het vormen van echte organisaties – en toen er eentje kwam, de VDB, was het uitgangspunt minder confessionele politiek, meer sociale wetgeving en vergaande overheidsbemoediging op het terrein van onderwijs en vaak ook economie. Een conservatieve tegenhanger daarvan werd de LSP die nationalistisch en koningsgezind was ingesteld en dacht dat Nederland na Thorbecke politiek 'af' was. Laissez-faire werd voor hen het magische woord. De VDB fuseerde uiteindelijk met andere partijtjes en geboren was de PvdA. En door deze geboorte, komt Pieter Oud in zicht; de VDB'er die na flinke weifeling toch maar besloot in te stemmen met de fusie.

Toch werd het stoffige conservatisme van de LSP, de jonge LSP'ers teveel. Er moest nieuw leven ingeblazen worden. Ze kozen een snelle, pragmatisch ingestelde meneer uit het zakenleven die gehoor gaf aan de naam Dirk Stikker, destijds directeur van Heineken. Hij veranderde de LSP in de Partij van de Vrijheid (PvdV), maar bleek niet de snelle jongen te zijn waar de LSP op gehoopt had - het bleef in het straatbeeld diezelfde stoffige LSP. Ondertussen vond Oud het wel welletjes bij de PvdA. Hij besloot zijn eigen comité op te richten: Comité ter voorbereiding van een Democratische Volkspartij, aka Comité-Oud. De PvdV liep niet en Stikker kon de kar niet trekken. Hij zag een uitweg van zijn functie als leider in de ambitieuze Oud. Na wat geritsel nam de oud-VDB'er dan toch maar met tegenzin de PvdV - met de pragmatische voetafdrukken van Stikker - mee in zijn eigen comité. Maar men moest voortmaken, want de verkiezingen waren al over twee weken. Op 24 januari 1948 was het dan zo ver, op het partijcongres werd onder andere besloten dat: 'nutsbedrijven in overheidshanden moeten vallen en we een volkspartij moeten gaan heten.' Weerstand onder de PvdV'ers, want een volkspartij impliceert uiteraard vies zweterige arbeidershandjes, en nutsbedrijven in overheidshanden laten vallen is uit den boze. Helaas, vond Oud, take it or leave it, ik heb ook zoveel van de PvdV moeten slikken. En zo is zonder enige samenspraak de geboorte van de VVD afgehamerd, op naar de bitterballen. De begeesterde, grote liberale denkers? Meer zakelijk handjeklap.

De VVD, wat moet je ermee?

En dan krijg je een volkspartij die, sterker dan een ideologisch gefundeerde partij, op de persoon leunt. Waar Oud eerst een volkspartij wilde oprichten met het nationaal belang dienen als motivatie, leek het in dit geval meer te zijn gedaan om verschillen overbrugbaar

te doen lijken. Want ja, Pieter Oud zag de bui natuurlijk al hangen; ik heb ook nog een intellectueel apathische kliek van Stikker in mijn nek hijgen. Het is gefundeerd op schijn, niets dus. Ah ja Wiegel, mooie vent, ja nacht van Wiegel. Oh Voorhoeve, wa's dat nou? Ah Rutte, ja goeie peer. Houd het stemgedrag maar naast de anekdote en beslis zelf. Kennen we Harm van Riel nog? Dat buitenbeentje van een VVD'er, de enige die Oud wel kon weerstaan. Van Riel over de VVD onder Pieter Oud: 'In de VVD draait het altijd om personen, dat wil ik wel even benadrukken.' En zijn ze veel veranderd? God Save The Queen werd nog net niet afgespeeld toen Edith Schippers na de bekendmaking van haar verkiesbaarheid voor de Eerste Kamer weer eens de zaal binnentrad voor een VVD-congres. Gênant voor je hardwerkende huidig fractievoorzitter die nog net een omdat-het-hoort-applausje kreeg. 'Mijnheer de voorzitter,' zei een VVD-bestuurslid eens tegen Oud,

'ik zit hier toch niet om ja en amen te zeggen?' 'Zeker niet', reageerde Oud. 'Ja is voldoende, amen houdt de vergadering op.' Oud is vijftien jaar lang de leider van de VVD geweest, vijf jaar later overleed hij; oftewel, Rutte is net snuffelstage-af.

De VVD is de renderende, werkende Nederlander. Die van 'bammetje met kaas, hup de auto in naar werk, talkshow aan, och, het is toch wat, en slaapt'. We zijn niet voor niets zo'n sterke economie. Dat is echt niet omdat we zo'n groot ingenieus denkend landje zijn, we zitten gewoon vol met werknemers van de maand, en die pakken dingen op de kortetermijnpragmatistische manier aan. Snatertjes toe en doorstomen maar, tot ze

geconfronteerd worden met een geëmergeerd probleem als resultaat van hun eigen kortetermijnpragmatisme. Het bammetje met kaas wordt opeens problematisch, m'n auto naar werk wordt staande gehouden door Extinction Rebellion en de gastheer aan de talkshowtafel is opeens een racist, seksist of tiran; wat gebeurt er nu in mijn wereld? De werknemer van de maand ziet z'n wereld kapotgemaakt worden en ziet door de kortetermijnpragmatistisch geplante bomen het bos niet meer.

Het liberalisme te progressief voor de welgesteld-volk-opvang

De VVD is dus de volkspartij met een vleugje bij elkaar geruzied liberalisme die deze mensen in deze al te snelle tijden, zoals een volkspartij hoort te doen, kan opvangen: wij erkennen dat het snel gaat, wij weten het ook allemaal niet precies, maar boeien, we zijn degelijk en een natie, gezellig. Een liberale volkspartij, wie verzint het? Alsof merendeel van het volk weet wat liberaal is en zich daar proactief voor wil inzetten. Het vergt immers een aanzienlijke maatschappelijke analyse, het breken met en opbouwen van conventies en constante adaptatie. 't Liberalisme is geen wolkje wat boven de maatschappij hangt en te plakken is op situaties naar wens, zonder de inachtneming van maatschappelijke ontwikkelingen; het

Overhandiging van een driemaster

Een driemaster werd in 1957 overhandigd aan Pieter Oud ter gelegenheid van zijn benoeming tot erevoorzitter van de JOVD.

sociaal contract ontleent juist zijn bestaan aan de alsmaar veranderende samenleving. Het enige wolkje aan het liberalisme zijn de natuurlijke rechten, gnostisch of agnostisch aangenomen. De instandhouding van de balans van die rechten is de maatschappelijke analyse; en die skippen veel welgestelde 'liberalen' liever. Het liberalisme is helemaal niet: wij erkennen dat het snel gaat, wij weten het ook allemaal niet precies. Neen, liberalen denken het juist beter te weten en zijn proactief. Kijk eens wat de huidige fractievoorzitter op 23 januari in Op1 zei: "Het hoort bij het liberalisme dat je de flexibiliteit en de wendbaarheid hebt om na te blijven denken over hoe wij antwoorden geven op de vragen van vandaag; en dat zijn niet de antwoorden uit de jaren tachtig." Hoezo een omdat-het-hoort-applausje, het was een perfect schopje tegen de zere volkse poot van de VVD die aan copy-paste-liberalisme doet. 't Gaat wel lekker, ik wil met rust gelaten worden, dus ik ben liberaal; een 1+1=3 redenatie. Het liberalisme is gewoon ingewikkeld, daarom zijn wij ook gebombardeerd tot liberale waakhond, weet de volkse VVD veel. De VVD is een koekje met een jasje aan, ergens klopt het niet. En als de JOVD te hard aan het liberale jasje gaat trekken, breekt het volkse koekje (zijn ze bang).

Dus waar is het liberalisme bij de VVD? Ja, waar is de NS als je 'm nodig hebt? Het is er wel, maar met vertraging. Veel Nederlanders houden niet van grote politieke hervorming, hooguit als ze het water aan de lippen staat. Dat er nu eenmaal grotere problemen zijn die niet meer met dat pragmatisme te tackelen zijn, kan de VVD niets aan doen - dat is als raar opkijken van iemand zonder armen die je geen high five teruggeeft. De kortetermijnpragmatist is blind voor de emergentie van complexere problemen die opdoemen door dat pragmatisme, die niet even kortetermijnpragmatisch aan te pakken zijn. Daarvoor moet je op een ideologische partij stemmen, niet op een volkspartij. Dus liberaal trekken moeten we als JOVD zeker. Redden wat er te redden valt, lukt aardig; zie wat ze van ons aannemen op congressen, stemgedrag van de Karinnen en José's daargelaten. Maar onthoud, het blijven VVD'ers, niet te veel verwachten.

Wie betaalt, bepaalt

Een Interview met Quote-hoofdredacteur **Paul van Riessen**

Tekst **Thijn Beijer**

Hij heeft geen imago van een pedante dandy, zoals zekere voorgangers dat wel hadden, maar deinst evenmin terug voor wat hij zelf noemt 'de schoonheid van het conflict'. Quote-hoofdredacteur nummer '007' Paul van Riessen, leidt al twee jaar het vermaarde zakenblad van Nederland. Journalistiek verpakt in een frivole schrijfstijl, maar dat doet niets af aan de controlerende taak dat bij het ambacht hoort: het controleren van de meest vermogenden. Van Charlene de Carvalho-Heineken tot Peter Gillis, de Quote schijnt licht op wat er gebeurt achter de hagen van 's lands allerrijksten. Want wie betaalt, bepaalt: "vermogen is macht".

Wat moet je doen om een plaatsje te verwerven in het illustere paradepaardje van het blad: de Quote500?

“De mazzel hebben om geboren te worden in het goede nest, maar dat is een beetje een flauw antwoord. Anders moet je een van de selfmade men- en women zijn die als ondernemer hun bedrijf tot dusdanig grote hoogte stuwen dat ze de ondergrens van 120 miljoen weten te beslechten: het minimale bedrag om in de Quote500 te komen. Sommigen doen het in loondienst, zoals nummer 500 Max Verstappen. Maar 99 procent van de mensen op de lijst is ofwel zelf ondernemer of heeft een ondernemende vader gehad en heeft het geërfd, zoals de nummer 1 van de lijst: Charlene de Carvalho-Heineken. Die noemen we, een beetje badinerend, de rijkste huisvrouw van Nederland. Ze woont de jaarvergadering bij, maar heeft verder niks met het bedrijf te maken. Terwijl ze wel op een aandelenbelang zit dat een kleine dertig miljard waard is. Maar ze staat erin omdat ze het in de schoot kreeg geworpen van papa Freddy. Dat is echter wel een beetje een uitzondering: tweederde van de leden geven wij het etiket ‘self-made’.”

Ik heb inmiddels aardig wat studieschuld opgebouwd. Wat kan ik leren van ondernemers in de Quote500?

“Als je snel van je studieschuld af wil komen, moet je niet voor de portemonnee van een ander werken, maar voor die van jezelf. Iedereen die werknemers aanneemt, doet dat vanuit de gedachte dat er meer geld wordt verdiend door die werknemer dan dat die kost. Je moet ontzettend optimistisch zijn: denken in kansen, een ongelofelijk harde werker zijn en uiterst monomaan bezig zijn met wat je doet. Op het moment dat je besluit ondernemer te worden, kan je dat niet half doen, althans niet als je grote successen wil behalen. Dat zijn mensen die wel honderd uur per week werken, die de laptop erbij pakken als het Kerstmis is; je moet bereid zijn veel op te offeren om je doelen te bereiken. Ook inventiviteit is belangrijk, niet zozeer om een gat in de markt te ontdekken, maar om een plek te vinden waar daadwerkelijk iets toe is te voegen is. Het is vooral in de tech-sector waarin je in een korte tijd waarde kunt creëren, dat maakt de Quote500 steeds

jonger. Er staan steeds meer miljardairs in die 40 jaar of jonger zijn, die ook als ‘self-made’ worden gekwalificeerd. Bijvoorbeeld de 38-jarige Adriaan Mol, de nummer 6. Hij heeft aan de basis gestaan van het betaalbedrijf Mollie en van Messagebird. Er staat ook een mannetje in de lijst, Job van der Voort (33 jaar), die heeft in 2019 Remote opgericht, dat helpt bedrijven met personeel aan te haken in landen waar ze geen kantoor hebben. In minder dan drie jaar tijd is dat bedrijf gewaardeerd op dik drie miljard. Dat kan onvoorstelbaar snel gaan. Met een goed idee en doorzettingsvermogen kan je in een rottempo grote bedragen vergaren.”

Nederland is toch een beetje een calvinistisch, sociaaldemocratisch landje. Hoe wordt hier in uw ervaring tegen rijkdom en welvaart aangekeken?

“ Inventiviteit is belangrijk, niet zozeer om een gat in de markt te ontdekken, maar om een plek te vinden waar daadwerkelijk iets toe is te voegen is ”

“Ik denk dat het gedraaid is. Quote is best wel belangrijk geweest in de emancipatie van de rijken zeg ik wel eens gekscherend. Vroeger werd er een beetje besmuikt over gedaan. Maar je ziet dat de rijken zich steeds meer vrijheid permitteren om van hun geld te genieten. Waarom ook niet? Als je het op een eerlijke wijze verdiend hebt, geniet er dan ook op een eerlijke wijze van. Waarom zou je dan in een oude Volvo blijven rijden, terwijl je

altijd al gedroomd hebt van een Ferrari? Jaag je dromen achterna en laat je niet beperken door wat de buurman van de buurman vindt. Ondernemers zijn veel meer rolmodellen geworden. Als je twintig jaar geleden op de universiteit vroeg: 'wat voor carrière zie je voor je?' Destijds wilden studenten bij Shell, Unilever of bij banken gaan werken. Tegenwoordig hoor je dat studenten ondernemer willen worden. Die trekken zich op aan de succesverhalen en hebben zin in avontuur in plaats van dat ze in een vergadercultuur belanden in muffige zaaltjes als deze."

Denkt u niet dat dat sentiment nu weer verandert vanwege de inflatie en oplopende energierekeningen?

"Maatschappelijke tendensen spelen wel mee op de manier waarop wij Quote maken. Als het hoogconjunctuur is en iedereen wordt voor zijn gevoel steeds rijker, is het een stuk makkelijker om een fotoreportage te maken over mensen met een privéjet. Dat is lastiger in de huidige situatie, waarin mensen gebukt gaan onder energierekeningen. Mensen zijn dan wat minder enthousiast om hun rijkdom te etaleren, omdat anderen er aanstoot aan kunnen nemen, onder wie eigen werknemers bijvoorbeeld. Het is zeker zo dat er meer bewondering en begrip is voor mensen die kapitaal hebben vergaard, maar het is niet zo dat het rechtlijnig omhoog gaat."

" Vervolgens stapt hij met zijn grote lijf in een klein sportautootje en rijdt hij hier naartoe, met op de bijrijdersstoel ordners die zouden moeten bewijzen dat hij rijk genoeg is voor de lijst "

U zegt de 'schoonheid van het conflict' te bewonderen. Wat bedoelt u daar precies mee?

"We zijn beschouwers van wat er in de zakenwereld gebeurt. Als twee partijen knallende ruzie krijgen, zal ik niet ontkennen dat wij daar verlekkerd naar staan te kijken: het levert nou eenmaal goede verhalen op. Ik kan erg genieten van het gevecht in de rechtszaal: twee advocaten die elkaar keurig met een floret aan het duelleren zijn. Zelf vind ik dat heel leuke discussies. Het komt regelmatig voor dat mensen boos op ons worden, maar dat is onderdeel van het vak: dat gaan we niet uit de weg. Met plezier maken we ruzie met mensen als die ons uitdagen. Maar conflict is geen doel op zich: wij schrijven gewoon wat er om ons heen gebeurt. Verder zijn wij daar geen partij in. Het is schreeuwend duur om betrokken te zijn in zo'n conflict en het vergt veel tijd, maar daar beleef ik stiekem toch wel wat genoeg aan. Ik ben dol op de schoonheid van het conflict."

Kunt u dan een voorbeeld noemen waarin 'de schoonheid van het conflict' het beste tot zijn recht komt?

"Iemand die met ons een soort haat-liefdeverhouding heeft, is Peter Gillis. Peter vindt dat hij een positie in de Quote500 verdient. Wij hebben daar vervolgens allerlei sommetjes op losgelaten, maar het zat er helaas voor hem niet in. Vervolgens stapt hij met zijn grote lijf in een klein sportautootje en rijdt hij hier naartoe, met op de

bijrijdersstoel ordners die zouden moeten bewijzen dat hij rijk genoeg is voor de lijst. Opnieuw hebben we hem aangehoord, alles bestudeerd, maar aan het eind van het gesprek moesten we toch concluderen dat hij te arm was voor de Quote500. Maar we zijn hem als Quote wel gaan volgen, omdat er mooie verhalen uit Peter voortkomen. Hij had de Quote-reportage waar hij instond zelfs ingelijst in zijn gang hangen. Maar de verhoudingen werden steeds troebeler naarmate we berichten over merkwaardige constructies die hij aanging. Hij nam bijvoorbeeld een lening van een of andere coffeeshouder tegen absurd hoge rentepercentages. Ik denk dan: als je zo vermogend bent, doe je dat niet. Het jaar waarin we hem vertelden dat hij niet in aanmerking kwam voor de Quote500, was hij zo zuur dat zijn vriendin de Quote501 in elkaar had geknutseld, om toch nog iets in te kunnen lijsten. Het is een conflict van een kleine orde, maar toch typerend voor hoe emotioneel het kan worden.”

Worden jullie niet nerveus als er een advocatenbrief van een sjeik uit Dubai op de redactie belandt?

“Ik wil niet zeggen dat we de champagne dan ontkurken, maar in heel veel gevallen geeft het ook wel aan dat je goed zit. Als je een heel kritisch verhaal schrijft over iemand die zijn schouders ervoor ophaalt, kan de gedachte je overvallen of je wel alles ontdekt hebt: is er niet meer te vertellen? Maar als iemand begint te steigeren en met advocaten in de weer gaat, dan weten we dat we ons nergens zorgen over hoeven te maken. Wij checken natuurlijk goed of alles klopt wat we opschrijven. Laat maar komen, denken we dan: we gaan graag het gevecht aan. Het is ongelofelijk duur, er zijn daarom heel veel media in Nederland die na het ontvangen van een advocatenbrief liever sussen om te voorkomen dat ze naar de rechtbank moeten. Wij kunnen er gelukkig met gestrekt been in. Als we een brief krijgen van een Zuidasser die ons niet bevalt, staat het ons vrij om een middelvinger op te steken: ‘see you in court.’”

Uw voorgangers Jort Kelder en Sander Schimmelpenninck zijn uitgesproken liberalen. Waar staat u zelf politiek gezien?

“Het is grappig dat je die twee noemt. Als je Jort en Sander tegenover elkaar zet, zijn ze het als liberalen over een aantal punten fundamenteel oneens. Of je ‘links’ of ‘rechts’, ‘liberaal’ of ‘socialistisch’ ingesteld bent, is een beetje achterhaald. Mensen zijn veel individueler geworden en laten zich niet zomaar in hokjes plaatsen. Maar, als ik naar mezelf kijk, zou ik mezelf zeker in de liberale hoek plaatsen, in de zin

dat er veel verantwoordelijkheid ligt bij het individu om iets van het leven te maken. Natuurlijk moeten er allerlei vangnetten zijn voor de mensen die niet mee kunnen komen in ‘the rat race’. Maar in beginsel moeten de mogelijkheden worden gecreëerd om zelf te excelleren en moet je kop boven het maaiveld uitsteken, worden beloond. Houd die overheid in godsnaam zo klein mogelijk: hoe minder regels hoe beter wat mij betreft. Wel beginselen die je in het liberalisme treft. Los daarvan zijn VVD’ers de gezelligste mensen.”

Over dat laatste zijn denk ik zelfs de grootste tegenstanders van de VVD het eens.

“Ik heb een jaartje als parlementair verslaggever op Het Binnenhof rondgelopen, dus ik kan uit ervaring vertellen dat de feestjes van de VVD het gezelligste zijn met de beste bitterballen, het smakelijkste bier en de leukste muziek, zolang ze Gordon er maar niet bij betrekken. Als je naar een PvdA-congres gaat, is het behoorlijk zuur. De VVD is de partij van het optimisme. Dat optimisme zie je bij heel veel ondernemers ook. Als je niet optimistisch bent, ga je niet ondernemen want dan denk je alleen aan wat er mis kan gaan. Dat ingebakken optimisme is de cultuur die me aanspreekt, los van het feit dat ik als journalist natuurlijk niet kan zeggen wat ik stem...”

Nederland is het land met de grootste vermogensongelijkheid in Europa. Er is een school in het liberalisme die zegt dat kapitaal meer belast moet worden en inkomsten uit loon minder. Hoe staat u als liberaal in die discussie?

“Er zijn een heleboel rijke ondernemers die best een beetje ongemak hebben bij hoe de verhoudingen liggen. Paul Veugen, een mannetje uit onze juniorenrijkenlijst, hadden we een maandje geleden in ons blad, die wil graag meer belasting betalen. Best een afwijkend geluid. Wij zijn geen blad dat roept ‘de rijken moeten rijker worden en de armen hebben het aan zichzelf te danken’. Het is ook van belang om de nuances te laten horen. Maar je moet daarin ook niet te ver doorschieten. In de discussie ‘wanneer is het genoeg’ zei een van de jongens van de VanMooffietsen dat het optimum van vermogen op 12 miljoen ligt. Voldoende om voor jezelf en de mensen om je heen te zorgen: meer is financiële ballast. Dan komen de vermogensbeheerders in beeld en moet je allerlei beslissingen nemen die je liever niet wil nemen. Dan zou je denken: dan room je vermogen

af tot die 12 miljoen, maar dat kan natuurlijk niet. De limiteristen zeggen: ‘vermogen moet je afromen en 2,2 miljoen is genoeg’. Een van de redenen waarom dat in de praktijk helemaal niet kan, is omdat die vermogens vast zitten in belangen van bedrijven: in dit geval fietsfabriek VanMoof. Je wil natuurlijk niet dat mensen zeggenschap van hun bedrijf af moeten staan, want dat remt de groei.”

Kelder en Schimmelpenninck stonden heel erg bekend om hun dwarsige persoonlijkheden. Zo presenteerden ze zichzelf ook. Bent u zelf ook dwars en heeft dat de Quote beïnvloed?

“Je hebt twee menstypes: degenen die zichzelf graag horen praten, laten we Jort en Sander in die categorie scharen. Dan heb je de mensen die veel eerder beschouwend zijn en door het leven gaan als observator. Ik zit zelf meer in die laatste categorie. Ik heb niet heel erg de neiging om in talkshowtafels mijn mening te ventileren. Er zijn al genoeg clowns in het meningencircus. Ik vind het wel leuk om ergens

aan tafel aan te schuiven als het ergens over gaat. Als wij bijvoorbeeld een mooi verhaal hebben of als er relevante ontwikkelingen zijn in ondernemersland. Ze hoeven me niet te bellen over wat ik vind van het stikstofprobleem. Maar zowel Jort als Sander zijn heel erg dat spoor van BN’er-schap opgegaan ook om daar profijt van te trekken. Sander in zijn reclamespotjes en Jort die op duizenden podia per jaar staat. Dat is hartstikke goed en dat misgun ik ze ook niet. Je zou kunnen zeggen dat Jort en Sander het product waren met Quote als stucmiddel en ik veel meer Quote centraal zet als product. Niks ten nadele van de mannen, dat is een stijl. Dat iedereen Jort en Sander weet te noemen is een prestatie voor beide mannen, want die hebben zichzelf op de kaart gezet, waar Quote van profiteert. Maar Quote lijdt er niet onder dat ik datzelfde pad niet bewandel. Ik kom alleen in de media als dat voor Quote relevant is. Iedereen die mij kent, zal zeggen dat ik een behoorlijk dwars karakter heb. In die zin hoeft niemand er bang voor te zijn dat dat niet meer geldt voor de Quote onder mijn leiding. Nogmaals, ik zie de schoonheid van het conflict en ik ga een fraai conflict nooit uit de weg.”

Hèt verhaal van

DE DRIEMASTER

MAANDORGAAN

VAN DE JONGEREN ORGANISATIE VRIJHEID EN DEMOCRATIE

Tekst Gijs Eggenkamp

Vorige maand bestond de JOVD 74 jaar, bijna driekwart eeuw. Deze zomer haalt het verenigingsblad diezelfde leeftijd, nog net geen lustrumjaar. Hoe en waarom de Driemaster bestaat, is voor menig man een raadsel. Het is dus tijd voor een bondige reconstructie van de bloemrijke geschiedenis met grote namen: Jort Kelder, Hans Wiegel en Jan van Zanen.

Het begin van het begin

In februari 1949 is de Jongerenorganisatie voor Vrijheid en Democratie opgericht te Den Haag, en nog geen vier maanden later volgde daaruit het verenigingsblad: de Driemaster. Het 'soms zelfs luchthartige' blad moet ervoor zorgen dat jongeren niet 'met oogklappen door het leven gaan', lezen de eerste alinea's van de eerste editie.

Er volgen zinnen ter duiding van het doel van de JOVD, en haar verenigingsblad: 'De strijd om het bestaan kan men niet ontvluchten. Daarom willen wij de jongeren opwekken zich te bezinnen op hun toekomstige taak en houding in de maatschappij.' Waar ons geleerd wordt dat de JOVD staat voor vrijheid, verantwoordelijkheid en rechtvaardigheid, zegt dit nummer waarde te zien in vrijheid, menselijkheid en rechtvaardigheid. 'Immers, wat heeft men aan een "verzekerd" bestaan, indien men gedwongen zou worden in slavernij te leven? Wat is onze opleiding en studie waard - hoe deze dan ook gericht moge zijn - als wij jongeren gedwongen zouden worden ons als een kuddedier te gedragen?'

De inleiding wordt afgesloten met de zin 'Welaan, de JOVD kiest bovenal menselijkheid!', maar kort daarna volgen nog meer krachtige zinnen ter duiding van de idealen en achtergrond van de organisatie: 'De JOVD doet een ernstig beroep op allen die zich van hun verantwoordelijkheid bewust zijn.' Maar daarbij is de importantie van de JOVD nog niet voldoende bewezen, acht de redactie. Vrijwel de gehele eerste editie gaat daarover.

reportageverslag is van de feitelijke oprichting van de JOVD, gaat pagina vijf over de rol van de journalistiek: 'De kunst van het schrijven is niet aan te leren. Wel kan zij door oefening op een hoger niveau worden gebracht. Doch nogmaals, hij die zijn gedachten slechts met de grootste moeite op schrift kan stellen, doet beter nimmer in de journalistiek een kans te wagen', aldus de heer Stempher die in 1954 uiteindelijk hoofdredacteur zal worden.

De eerste editie van de Driemaster telt uiteindelijk zeven pagina's, waarvan ten minste twee gevuld zijn door (ambachtelijke) reclames. Met een maandelijkse opgave wordt er opgeroepen 'abbonés' te werven en schrijft de laatste editie van 1949 over een prijsvraag het 'JOVD-embleem' te ontwerpen: 'Van ieder lid wordt verwacht, dat hij hieraan zijn medewerking zal verlenen. Ontwerpen en voorstellen kunnen tot 15 Januari 1950 worden gezonden.'

Roaring sixties

Van '52 tot '56 was Hein Roethof landelijk voorzitter van de JOVD en hij werd uiteindelijk lid van de PvdA. Voor die partij komt hij uiteindelijk ook in de Kamer terecht. 'Hij woonde bij mij in de straat', zegt Van Zanen. 'Altijd als er een bijeenkomst was, van Rottumerberaad bijvoorbeeld (Vereniging van hoofdbestuursleden van de JOVD), nam ik Hein Roethof mee!'

In de jaren die volgen zal de JOVD explosief groeien met in 1949 net meer dan twintig afdelingen, tot een hoogtepunt van meer dan tachtig later in de eeuw,

Op de voorpagina pronkt eveneens een kader over de naam waar dit blad de daaropvolgende eeuw mee te maken krijgt:

'Het anker is los, de Driemaster vaart. Alle hens is aan dek en de wind blaast vol in de zeilen. Wij hebben zee gekozen en de stemming aan boord is opperbest. Ieder kent zijn plaats en zijn plicht, want er is nog veel werk te verzetten. Zeker, de trossen zijn door ongeduldige handen losgesmeten, maar dit betekent nog niet dat er voor de bemanning een periode van rust of zelfgenoegzaamheid is aangebroken. Integendeel. Alle zeilen zullen moeten worden bijgezet om deze vaart tot een behouden te maken. Hiervan is de gehele bemanning zich ten volle bewust. Veel wat aan boord voor de eerste reis nog provisorisch werd opgezet, zal nog definitief moeten worden georganiseerd. Ervaring zal ook voor de bemanning van dit schip de beste leermeesteres zijn. Welaan, nu allen de handen uit de mouwen en onversaagd aan de arbeid. De toekomst is niet aan de stuurman die aan wal staat, maar aan ons en ons alleen, want wij varen! Daarom Driemaster: Een behouden vaart! Opdat Jong Nederland uw koers met warme belangstelling moge volgen!'

De eerste voorzitter van de vereniging – die overigens na een halfjaar vertrok – verwoordt de recalcitrante houding van genoemden in de allereerste editie: 'Wij zullen vol critiek, maar dan in opbouwende zin, onze samenleving onder de loupe nemen, en de strijd aanbinden met al datgene dat onjuist is en in strijd met onze idealen.'

Waar pagina drie gaat over de economische plaats die Duitsland verdient na de oorlog, en vier een

vertelt Jan van Zanen als hem daarnaar gevraagd wordt. 'Ik was een redacteur van een destijds onbenullig blaadje, en we hoorden tegen te spreken. Tegen de VVD, maar ook de JOVD! Maar we waren ook een soort propaganda: we hebben het jarenlang over Plan 2000 gehad.'

Waar de Driemaster in 1962 nog onder andere geschreven werd door Ed Nijpels – toen nog Nypels – en

Hans Wiegel, gaat die bijvoorbeeld over de welbekende Mammoetwet, die eenieder onderwijs moest bieden. Het is de wet die van de hbs havo maakte en atheneum deed bestaan. Later zien we deze wet opnieuw gereflecteerd worden. 'Je ziet dat de puntjes van de J.O.V.D. hier voor het eerst verdwijnen', zegt Van Zanen als we hem het document laten zien. 'In het artikel over studietoelagen van Wiegel wordt zelfs Karl Marx gequote.' Daarnaast wordt de rubriek 'Marginalia' geïntroduceerd waar JOVD'ers kunnen reageren en brieven kunnen inzenden.

Als de jaartelling 1964 nadert, is de Driemaster inmiddels doorgegroeid naar veertien pagina's – nog steeds maandelijks verschenen, met evengoed drie pagina's aan reclame – en wordt er geen woord gewijd aan de moord van Kennedy. Anderszins spreekt de redactie stevast en al twee decennia over hetzelfde Plan 2000, dat niet zozeer

Jan van Zanen

'Ik was een redacteur van een destijds onbenullig blaadje, en we hoorden tegen te spreken. Tegen de VVD, maar ook de JOVD! Maar we waren ook een soort propaganda: we hebben het jarenlang over Plan 2000 gehad.'

over je jaartelling mag gaan, als wel het geambieerde ledenaantal begrijpen we uit de woorden van Wiegel. De puntjes tussen de letters zijn onder zijn pen wedergekeerd.

‘Als redacteur interviewde ik ergens in de jaren zeventig Haya van Someren, de eerste vrouwelijke voorzitter van de VVD. Zij kwam ook in de Eerste en Tweede Kamer en is echt een voorbeeld

hoofdbestuur heb gezeten, maar nu zijn we echt goede vrienden en dat zie ik steeds terug bij de JOVD; vrienden worden!’

‘Daar zegt Van Zanen wel leuke dingen’, vertelt Walter Römelingh, ‘Hij had gewoon een oogje op een redactiegenoot!’ Römelingh is nu gerenommeerd strafrechtadvocaat en vertelt meer over zijn Hoofdredeurschap bij de Driemaster in de jaren tachtig en negentig: ‘Als verenigingsblaadje loop je

Driemaster

Het logo van het blad van 1981 - 1990 (links) en van 1970 - 1980 (rechts)

DRIEMASTER

voor mij’, legt Van Zanen nog uit. ‘Maar er zaten altijd al gekke, onafhankelijke mensen in de redactie die dát leuk vinden. De Driemaster is een leerschool zoals de JOVD dat ook is.’

De lijn van het bestuur was niet altijd te lezen in de Driemaster, noch die van de leden. Van Zanen: ‘Waarom staat er maar een klein stukje over de contributie-inning, maar een heel artikel over Zuid-Afrika? Dat waren de vragen van het bestuur. Zoals alle JOVD’ers zoals jij en ik een beetje zijn: allemaal een beetje té grote denkers, uit de hoogte van idealen. Maar wij moeten tegenspreken.’ We zien door de decennia heen frictie tussen het bestuur en de redactie ontstaan, leggen ook andere hoofdredacteuren met trots uit.

Ruttiaanse rommel

In ‘82 schreef Van Zanen samen met Jules Maarten een klein pamflet: ‘Crisis in Neêrlands gezelligste ideologie’. We hadden Lubbers I (CDA en VVD) gehad, en VVD verloor toen tien zetels. En we waren blij, want we hadden de meerderheid alsnog behouden. Daar had ik het over’, legt Van Zanen uit. ‘De JOVD en de Driemaster werkten, vooral die ‘tegenmening’ van jongeren, zoals Jort dan kon verwoorden.’

Van 1982 tot 1985 is Antoin Scholten vicevoorzitter van de JOVD, een goede vriend van Van Zanen. Inmiddels is hij burgemeester van Venlo. ‘Die spreek ik nog met plezier, met grote regelmaat. En daar gaat de JOVD ook om.’ Toen Van Zanen nog in de Utrechtse Jan van Scorelstraat woonde, nabij het Wilhelminapark, is hij eens door de vijf jaar jongere Jort Kelder geïnterviewd over zijn korte studie in de VS. ‘Jort was toen heel kritisch omdat ik in het

altijd achter het nieuws aan, dus daarom werd er niet écht geschreven over Kennedy of het kernraket nee-comité.’

Weer later, als Ruttés bestuur nadert in 1989 zijn de puntjes tussen de letter JOVD opnieuw verdwenen. Er wordt geen woord besteed aan de val van de muur in een negentien pagina’s dikke Driemaster. Ed Nijpels komt opnieuw aan het woord in een interview van Jeroen Princen en Jort Kelder: ‘Aandacht is maar vijf seconden leuk.’ Nijpels is op dat moment minister van de VROM, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu. In hetzelfde blaadje duidt Rutte de geschiedenis van de Driemaster in nog geen tweehonderd woorden en wordt de komst van de Euromast gevierd. En ja, de landelijke penningmeester wijdt woorden van lof aan het antwoordapparaat, iets wat men nu een voicemail noemt. We lezen ook artikelen over achterkamertjespolitiek, al in datzelfde jaar.

‘De val van de muur bewoog ons wel’, vertelt Römelingh. ‘Op een congresje in Amersfoort zaten twee oude mannen mee te luisteren, toen Rutte aankondigde dat een Amerikaanse ambassadeur langs zou komen. De pizzabakker kwam om democratie en vrijheid te representeren in een getekend continent. Zonder de Val had dat niet gekund.’ De Driemaster haalde ook landelijke media-aandacht in de tijd, vertelt Römelingh. Van Zanen bevestigt: ‘Jort schreef over de inmiddels omstreden Jos van Reij, toenmalig Tweede Kamerlid. Hij reed regelmatig 180 kilometer per uur, had Jort ontdekt. Maar dat wilde het hoofdbestuur natuurlijk niet gepubliceerd hebben. Volkskrant en NRC gingen ermee aan de haal.’ Römelingh vult aan: ‘En Jort schreef in datzelfde blaadje over Jos’ “Hoeren in de Kamer”, dat haalde

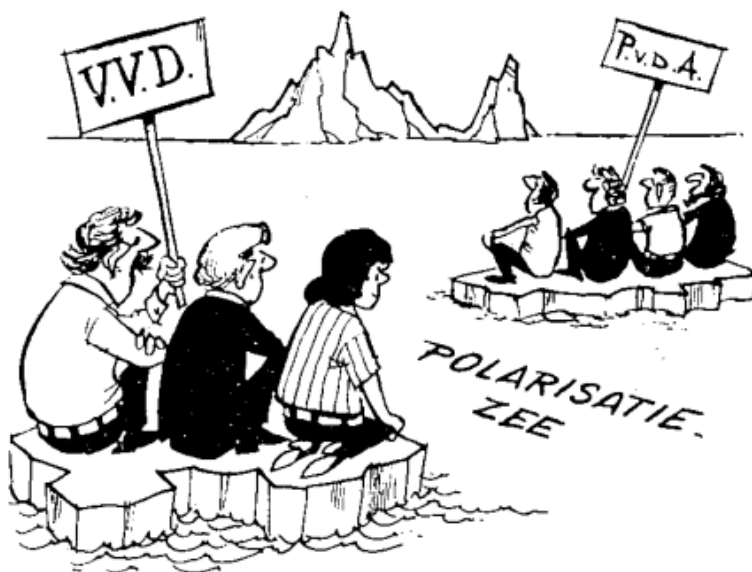
zelfs de Privé of Story, volgens mij.'

De suïcidale levensstroming

Na de moord, wijdt de JOVD zowaar woorden aan Pim Fortuyn, maar deze kunnen in herhaling vallen: 'De Poolse interesse in Fortuyn kwam vooral doordat er in het Poolse parlement de grote populistische partij zitting heeft, PSL', schrijft Martijn Bruijstens. 'Het is zeker belangrijk om PSL met LPF te vergelijken.' We leren het nooit, lijkt het. In dat jaar wordt de spelling van Pims achternaam overigens voortdurend afgewisseld.

Twee jaar later, in 2004, maken redacteuren sneren over omstreden opiniemakers zoals we dat nu ook zouden doen: 'Een columnist mag eigenlijk alles, tenzij je Theo van Gogh heet.' Later in dat jaar wordt er opnieuw over Fortuyn geschreven. Het blad kent dan zo'n 32 zijden, inclusief reclame, nieuwsfoto's en hoofdbestuurbesluiten. Er is ook een ingezonden brief, van de uitgezonden Jeanine Hennis-Plaschaert, vóór een kritisch artikel over 'onze jongens in Irak', waar Plaschaert nu het puin mag ruimen.

'Hoofdredacteur van dat blad was Michiel Visser', vertelt meervoudig eindredacteur Egbert Koops. 'Hij had het aan de stok met het hoofdbestuur omdat hij zich tegenkandidaat stelde. En door de vroege opkomst van techniek, was het aantal lezer al minimaal.' Het hoofdbestuur poogde vijfduizend leden te halen, maar er waren misschien duizend bladen in omloop, legt Koops uit. 'Uiteindelijk moesten we onder pseudoniemen werken – zo erg zelfs dat ik niet-bestaande filosofen heb moeten aanhalen. Het werd een beetje een lucht, de Speld.'

iii: G. Wiegel

In de vierde en een na laatste editie van dat jaar schrijft Dick van het Hof over een samenwerking met een liberale jongerenorganisatie in Oekraïne: 'Een ander punt is de mentaliteit van de mensen, we hebben geen enkele Oekraïense werknemer kun hen betrappen op een glimlach of het verlenen van service.' Het lijken cynische woorden in de ogen van de tijd. Met de kennis van nu is het altijd makkelijk oordelen. 'Michiel Visser werd even hoofdredacteur en hij maakte uiteindelijk naam met een burgerberaad met Thierry Baudet: een rechtse rakker.' Je leert heel Nederland kennen, vertelt Koops. 'Liselotte Verwaayen, dochter van Ben, leerde ik kennen op een megalomaan landhuis voor een feestje, met golfbaan en zwembad. Een beetje Miami Vice-stijl.' Ben Verwaayen is graag geziene gast bij het World Economic Forum, deels vanwege zijn positie als CEO van dat wat ooit Nokia was.

Naar aanleiding van de verkiezingen van 2008 wordt er over Obama geschreven. 'Ik houd van mensen met identiteit. Obama heeft dat niet. (...) Hilary was nog dommer, en dan ook de verkeerde opvattingen', verklaart Bart Jan Spruyt in een interview. De man lieert zich aan Wilders in dat jaar en zegt: 'Het liberalisme is een suïcidale levensstroming.' De redactie valt niets te verwijten.

in 2008 was het woord aan Ivo Opstelten: 'Het is aan de JOVD om dwars te zijn.' Acht jaar later kende de Driemaster meer dan vijftiwintig pagina's, maar slechts één editie. En nu ligt dit voor je. Wat er is gebeurd, noemt men geschiedenis. De rest is voor later. Sommigen van jullie zullen zich allicht de Driemaster, het reilen en zeilen van de politieke 'journalistiek', kunnen heugen over de afgelopen jaren. In die jaren wisselde activiteit van hoofdredacteurs, maar we zijn terug. Ik paraphraseer: 'De Driemaster doet een ernstig beroep op allen die zich van hun verantwoordelijkheid bewust zijn.'

Als vanzelfsprekend is geprobeerd ook eerdere hoofdredacteurs te benaderen, maar zoals de tijd reist, vergaan zielen. Wij danken iedereen die een bijdrage leverde aan deze reconstructie en wensen anderen rust. Mocht je de ambitie dragen op enigerwijze in het lijstje met noemenswaardige namen te komen, nodigt de redactie je hartelijk uit te reageren.

JOVDDRIEMASTER

WWW.DRIEMASTERONLINE.NL

**“HET LIBERALISME
HERBERGT EEN
PARADOX”**

- ERNST HIRSCH BALLIN

“JE BENT WAT JE DOET”

- RAY KLAASSENS

DRIEMASTER

IN DEZE EDITIE

4

**De kracht
van de JOVD**

De editorial

14

**Klassiek liberalisme is een
Anachronisme**

Een opiniestuk over liberale
zelfidentificatie

24

**C'est pas vrai! We
spreken amper nog
Frans of Duits**

Een column over onze
taalbeheersing

26

**Klimaatkapitalisme: een perfecte
combinatie**

Een interview met Jacqueline van der Ende

COLOFON

Redactie

Romein de Klerk, Francine Heijnen, Gijs Eggenkamp, Megan Vermeulen, Sander van der Dussen, Sara Ordeman, Thijn Beijer, Maarten Philipsen, Tim Sikkema, Erik Sjoers, Louise van den Wildenberg, Cas Hoekstra, Bodine Kornman, Koenraad Aalders

Hoofdredacteur

Romein de Klerk

Adjunct-hoofdredacteur

Louise van den Wildenberg

**We hebben een
'man on the moon'-
moment nodig**
Lees verder op pagina 26

6

Geroutineerde referent Ballin: 'I told you so'

Een Interview met Ernst Hirsch
Ballin

18

Op zoek naar het individu

Een interview met Menno
Lievers

36

'Je bent wat je doet'

Een interview met Ray
Klaassens

34

De V van falen

Een column over
verantwoordelijkheid
nemen

44

Het doel is goed, het middel minder

Een column over het
bestaansmaximum

47

'Minister zijn is helemaal geen leuke functie'

Een interview met Tjibbe
Joustra

Druk
Printman B.V.

Vormgeving
Louise van den Wildenberg

Lange Voorhout 12
2514ED Den Haag
www.driemasteronline.nl

Verenigingsblad van de
Jongerenorganisatie voor
Vrijheid en Democratie (JOVD)

De Kracht van de JOVD

Beste lezer van de Driemaster,

Toen ik in juni 2022 verkozen werd als hoofdredacteur van onze vereniging had ik maar één doel: de Driemaster terug op de kaart zetten met twee gedrukte bladen. Dat kun je niet alleen. Sterker nog, het draait eigenlijk niet om een hoofdredacteur, maar om een redactie, om een bevlogen groep. Een hoofdredacteur faciliteert voornamelijk, het is het team als geheel dat produceert. Mijn allereerste zet was daarom het verzamelen van de juiste mensen en het neerzetten van een zo sterk mogelijk team.

Waarom vertel ik dit? Omdat het hen gelukt is. Op 14 oktober 2022 keek de zittende redactie elkaar op de Lange Voorhout in de ogen aan. Die avond zag ik dat het kon gaan lukken, dat er vuur zat in de aanwezigen. Een machine was geboren. Het is ongelofelijk hoeveel inzet er door iedereen getoond is. Ik kon het tempo waarop nieuwe stukken geschreven werden als hoofdredacteur soms nauwelijks bijbenen. Een mooier geschenk ga je als vereniging niet krijgen. Als aftredend hoofdredacteur wil ik de redactie via deze weg enorm bedanken.

Voor mij symboliseert dit redactiejaar de kracht van de JOVD. Waarom blijf ik elke keer terugkeren naar een groep mensen die net zo interessant als eigenaardig is? Ik heb het antwoord voor mijzelf gevonden. Omdat wij allemaal mensen zijn die nadenken over de toekomst. Omdat wij elkaar helpen bij het vormgeven van die toekomst. En omdat wij allemaal bereid zijn gezamenlijk te knallen om de vereniging en elkaar net een stapje verder te brengen. Het is mijn stellige overtuiging dat je van drie actieve JOVD-jaren net zo veel leert als van drie studiejaar.

Of het nu je eerste verantwoording is aan een landelijke of lokale ALV, gesprekken met politieke bestuurders en oud-gedienden of een debat, binnen de JOVD groei en leer je. Voor mij geldt: er is niet meer zoveel spannend na drie jaar actief meedraaien bij de JOVD. Voor al deze lessen wil ik mijn mede-JOVD'ers bedanken.

Het thema van deze tweede editie is 'veilige samenleving'. Zoals gezegd is het onze generatie die die veilige samenleving vorm moet gaan geven. Daarbij helpt de Driemaster je graag. Zo gingen wij in gesprek met oud-V & J-minister Ernst Hirsch Ballin en met oud-NCTV'er en oud-OVV-voorzitter Tjibbe Joustra. Daarnaast spraken wij oud-commando Ray Klaassens over persoonlijke groei, Jacqueline van den Ende over duurzame inzet van kapitaal en met doctor in de theoretische filosofie Menno Lievers over groepsidentiteiten. Onze redacteuren vinden zelf ook iets en laten wederom van zich horen met scherpe columns en opiniestukken.

Rest mij niets meer dan jou als lezer wederom veel leesplezier te wensen. Leve de JOVD! Leve de Driemaster!

Met liberale groet,

Romein de Klerk
Hoofdredacteur Driemaster

BLAAT
2022
CON

Geroutineerde referent Ballin: 'I told you so'

Een tussentijds evaluatiegesprek met Ernst Hirsch Ballin

Tekst Gijs Eggenkamp

Beeld Sander Heezen

Dilan Yeşilgöz is de eerste op haar positie zonder een studie rechtsgeleerdheid, heeft rapporten van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid (OVV) aan haar broek en kreeg eerder dit jaar met intimidatie te maken. Hoog tijd dus voor een functioneringsgesprek met een oud-V & J-minister die ook geen feilloos cv rekent: Ernst Hirsch Ballin. Hoe kijkt hij naar de barsten in het marmeren beeld van een Turks-Nederlandse godin?

A full-page photograph of a middle-aged man with grey hair and glasses, wearing a dark blue suit, a light blue shirt, and a patterned tie. He is standing in a well-lit room with large windows in the background, looking directly at the camera with a neutral expression. The lighting is soft, coming from the right side, creating a slight shadow on the wall behind him.

**“Het liberalisme
herbergt een
paradox”**

De prominente CDA'er is minister geweest voor Lubbers en Balkenende, controleerde als professor proefschriften van Ombudsmannen en creëerde tumult over de PVV op congressen, maar heeft inmiddels zelf ook politieke ervaringen op zijn naam staan. De 72-jarige Hirsch Ballin is a priori te druk om inhoudelijk te reageren op het OVV-rapport of Yeşilgöz functioneren: 'Ik houd mij in principe aan de zijlijn van de actuele politiek', mailt hij. Na aanhouden geeft hij toe: 'Het is goed dat je doorpakt, we hebben iets te bespreken.'

Maar vijf dagen voor het interview geeft Ballin aan dat het gesprek niet uitkomt op het moment dat afgesproken is: we mogen eerder komen. Als een afscheidsfeestje klinkt, leidt Ballin ons rond door een historisch gebouw, met prachtig uitzicht. Aan de Hofvijver wordt er geopend bij de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR) – nóg een organisatie die consulteert. Op 2 mei jongstleden kwam de WRR met de laatste recommandatie: een Wetenschappelijke Klimaatraad. Zoveel adviezen, nu de realiteit.

Dus, hoe doet het kabinet het?

'Ik kan er niet echt iets over zeggen. Als ik dat wel zou doen, word ik een beetje een zijlijnpoliticus die van wal roept hoe er gevaren moet worden. Dat wil ik niet zijn. Yeşilgöz doet het over het algemeen erg goed, maar ik houd afstand. Dat betekent dat ik de dossiers niet allemaal even aandachtig meer lees, dus ik kan er weinig over zeggen. Dit gaat alleen over het beeld dat ik van haar heb. Het zou aanmatigend kunnen overkomen als ik haar een advies zou meegeven.'

Yeşilgöz wordt bedreigd door criminelen, zoals ook het OVV-rapport kritisch is over haar communicatie. U hebt ook verstand van de toetreding tot de georganiseerde misdaad, toch?

'Als minister krijg je daar veel mee te maken, ik ken de wereld goed. Het is niet dat ik het niet over de IRT-affaire wil hebben, maar het was een ingewikkeld verhaal dat op verschillende lagen speelde. Dit OVV-rapport laat alleen zien dat je heel voorzichtig moet zijn met het oordelen als je er zelf niet bij bent. Het is wel heel belangrijk dat er met een nieuwe bril wordt gekeken naar de georganiseerde misdaad, omdat daar een machtsverschuiving in schuilt. Politici zeggen snel dat een moord 'Een aanslag op de rechtsstaat is', maar een democratische heeft een

aantal voorwaarden om te functioneren. Waakzaam burgerschap is daar één van. Een overheid moet niet per definitie strenger worden op misdaad of wangedrag. We hebben niet alleen goed werkende instituties en overheden nodig, maar het moet gedragen worden door burgers met een ethos van gezamenlijke verantwoordelijkheid. Dat gaat om het publieke belang.'

In 1990 werd een destijdse recordhoeveelheid cocaïne in IJmuiden gevonden. Mede daardoor ontstond onderzoek naar de opsporingsmethoden van inlichtingendiensten en er kwam een rapport. Ambtenaren ontwikkelden een kroongetuigenregeling, waarin verdachten een lagere straf konden verwachten – inmiddels bekend door Nabil B. Dit wilde het OM als tegenwerken van de burgerinfiltranten, want die zijn nóg gevaarlijker. Theo Hiddema was toentertijd al erg kritisch. Hij liet ons weten dat hij helaas te vaak gelijk heeft – vindt hijzelf. Verder gaf hij geen commentaar.

Wat is die waakzaamheid?

'Het is een gemeenschappelijk moraal die we onderkennen en onderhouden. Alle mensenrechten zijn ook medemensrechten. Het is een veel positievere moraal dan: "Daar loert het gevaar van het populisme!" Die gemeenschappelijkheid die we moeten onderkennen, ligt in gedeelde waarden als transparantie, openheid en solidariteit.'

Misschien komt dat gebrek aan burgerlijke waakzaamheid voort uit schandalen en omgangsvormen in de politiek.

'Sinds het begin van deze eeuw en in de periode waarin het toeslagenschandaal heeft kunnen ontwikkelen, had de overheid een soort wantrouwen naar haar eigen burgers. Je vindt dat ook terug in verkiezingsprogramma's van

“ Daarnaast denk ik dat Hoekstra goede uitspraken heeft gedaan die het CDA karakteriseren in deze omstandigheden ”

toen. Als mensen een formulier verkeerd invulden, ging de overheid uit van slechte intenties. Maar die zijn natuurlijk niet altijd van toepassing. Ik praat het misbruiken van sociale voorzieningen zeker niet goed, maar de overheid had toentertijd een te negatief beeld. Dat is slecht.'

In 2010 schreef u dat de criminaliteit erger wordt wanneer we drugs legaliseren. Kan het nu nóg erger?

'Het lijkt mij duidelijk dat nu, als de minister geïntimideerd wordt en advocaten omkomen, het sinds 2010 slechter is gegaan. Je kan niet tegelijkertijd normaliseren en bestrijden. Het is jammer dat ik gelijk heb gekregen. Het klinkt niet prettig, maar: *"I told you so."*

Samen met oud-Secretaris-Generaal Joustra ontwikkelde u als minister de functie van NCTV. Het OVV-rapport was ook daarover kritisch.

'Ik heb die functie mede mogelijk gemaakt, niet ontwikkeld. Wat kan ik verder zeggen over een onafhankelijke onderzoekscommissie?'

Joustra zei op pagina 49 van dit blad dat minister geen geweldige functie is, wat vindt u?

'Het ministerschap is leuk als je goede ambtenaren hebt. Ik had Tjibbe, dus kon niet meer tevreden zijn. En dat geldt ook voor Albert Mulder, een SG met veel invloed. Er zijn mensen geweest over wie ik minder enthousiast ben, maar ik heb het een leuke functie gevonden. Ik ben blij dat ik het mocht uitvoeren en zie geen reden om daar met negatieve gevoelens op terug te kijken.'

Hadden sommige mensen weg gemoeten na diverse moorden en slechte recensies? 'Van vele cases weet ik het fijne niet en ik kan er dus niet over oordelen. Ik was er immers niet bij.'

Wopke Hoekstra heeft zich – eufemistisch gezegd – onverstandig uitgelaten in het AD. Een CDA'er.

'Dat gaat over het stikstofdossier. Ik weet niet wat ik vind van deze uitspraken van Hoekstra, maar ik mag hem graag en hij doet het goed op die plek. Hoewel ik het niet goedpraat, zou ik het ook begrijpelijk vinden het akkoord open te breken na de uitslag van maart. Ik laat dat verder aan het kabinet.'

Mona Keijzer ging voor minder weg.

'Ja.'

Hoekstra is een omhooggevallen corpskneus met

Cv Ernst Hirsch Ballin

1950 – Geboren te Amsterdam

1969 – Studie Rechtsgeleerdheid te Amsterdam

1987 – Hoogleraar Staats- en Bestuursrecht te Tilburg

1989 – Minister van Justitie; Lubbers III

Januari 1994 – Waarnemend minister van Binnenlandse Zaken

April 1994 – Begin IRT-affaire

September 1994 – Hoogleraar International recht te Tilburg

2000 – Lid Raad van State

2006 – Minister van Justitie; Balkenende III

2007 – Minister van Justitie; Balkenende IV

2010 – Demissionair minister Buitenlandse Zaken

2011 – Hoogleraar te Tilburg

2014 – Lid Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid

2021 - Emeritaat

onhandige deadlines, De Jonge een allemansvriend die naast zijn schoenen is gaan lopen, Omtzigt is weggepest en Mona Keijzer een Volendamse. Is het CDA opnieuw leven in te blazen?

‘Fusies en splitsingen zullen geen goed antwoord kunnen geven op de huidige vraag naar bestuur. Ik ga niet in op personen, hoewel Omtzigt heel duidelijk de vinger heeft gelegd op een groep mensen die in een klem van ondoorzichtigheid hebben gezeten. En ook Pieter Heerma levert een goede bijdrage aan de waardebeoordeling binnen de christendemocratie. Daarnaast denk ik dat Hoekstra goede uitspraken heeft gedaan die het CDA karakteriseren in deze omstandigheden. Ze doen allemaal goed hun best. Het rapport *Zij aan zij* van het wetenschappelijk instituut van het CDA geeft een nauwkeurig beeld van onze ideologische identiteit, maar is te veel op de achtergrond geraakt. An sich is het CDA een vaste rots in de branding, die wat last heeft gehad van erosie. Het zal altijd een krachtige volkspartij blijven. Ik geloof en hoop dat de kiezer gaat zien wat een stem op het CDA betekent. Helaas onderscheidt het CDA zich niet voldoende, waardoor mensen niet snel weten waar ze voor staan. Dus inhoudelijke veranderingen zijn noodzaak, maar als vanzelfsprekend is mijn politieke voorkeur bekend, ook afgelopen verkiezingen.’

In uw boek van vorig jaar schreef u over een generatietoets. Dat zal een jongerenorganisatie aanspreken. Probeerde u hen daarmee naar het CDA te lokken?

‘In mijn boek van vorig jaar probeer ik zo min mogelijk partijpolitiek te bedrijven. Dat heb ik ook gedaan in mijn keuze voor bronnen en wetenschappers. Ik denk dat een generatietoets handig is, onafhankelijk van de partij.’

Jongeren hebben een hang naar vernieuwing, juist in de politiek. Het CDA biedt dat misschien niet en komt zelfs voort uit anti-revolutie.

‘Er is weinig actief besef van de bijdragen van het CDA of de ARP. Zoals gezegd zijn er fundamentele veranderingen in de ideologie nodig bij het CDA, als ik dat goed verwoord. De importantie van de partij moet opnieuw onderstreept worden, maar veel ideologische alternatieven zijn er niet. De christendemocratische samenleving is écht anders dan een liberale.’

U maakte stennis op een CDA-congres over de

gedoogcoalitie met PVV. Dat werkt toch segregatie in de hand?

‘Stennis kan ik het niet noemen. Ik sprak mijn zorgen uit over de verdeling die de PVV zou betekenen in onze samenleving en vroeg om een moment van bezinning. We zijn dertien jaar verder. Achteraf regeren is altijd makkelijker dan op het moment zelf, maar ik denk dat ik gelijk had, want de PVV heeft verdeling veroorzaakt. Ik vind overigens nog steeds dat je een grens moet hebben van wat je gedooft. Er zijn wel verschillende feiten waaruit is af te lezen dat het erg meevalt met de segregatie. Ten opzichte van buurlanden is het vertrouwen in de democratie erg hoog, ondanks dat het steeds slechter gaat. Ik denk dat de kloof niet zo heel groot is als beweerd wordt. We mogen de verschillen in elkaar pas zien, als we gekeken hebben naar wat ons verbindt.’

Kan BBB dan wel in de provincie?

‘Zolang partijen de democratie niet ondermijnen, is dat heel goed denkbaar. Ik weet dat het moeilijk kan zijn, maar het is moet mogelijk. De winst van BBB is heel tweeslachtig, want het is goed dat een nieuwe partij zo’n winst boekt. Dat hoort bij het politieke proces. Anderzijds moeten we zien dat bijna alle andere partijen veel verloren hebben. Zijn zij voldoende herkend als de dragers van de democratie?’

“Het CDA is een vaste rots in de branding, die wat last heeft gehad van erosie”

U zegt: ‘De verdeeldheid wordt te sterk benadrukt’, zoals ook Sander Schimmelpenninck en Maarten van Rossem zeggen. BBB bewees toch jullie ongelijk?

‘Misschien is het zo dat veel mensen denken dat ambtenaren niet deugen, of dat het wantrouwen naar de overheid van begin deze eeuw is teruggekeerd. Maar als alle burgers burgerschap

tonen, moet het goed komen. Dat is een meerderheid die luistert naar een minderheid, eentje die de constitutie in acht neemt. Het overgrote deel van werknemers bij de overheid is integer en werkt met goede bedoelingen, dus ik ga niet mee in het veroordelen van de politiek of kabinetten. Democratie en rechtsstaat zijn niet los verkrijgbaar.

Er is geen verdeeldheid?

‘Er is geen reden tot diepe verdeeldheid. Mijn meester in de geleerdheid, Joop van den Hoeve, schreef ooit: ‘Politieke partijen leveren een visie op het algemeen belang, niet op dat van een groep.’ Men vond dat toentertijd erg naïef. De legitieme of zelfs confronterende verschillen moeten zich verenigen in het algemeen belang. Als mensen alleen waarde zien in het najagen van een partijbelang en denken dat alleen zij juist kan zijn, is de bijl aan de wortel van democratie gelegd. In Nederland is er – mijns inziens – voldoende gezamenlijkheid om te pleiten voor het algemeen belang.’

Als burgers burgerschap tonen en leiders leiderschap?

“We mogen de verschillen in elkaar pas zien, als we gekeken hebben naar wat ons verbindt”

‘Heel goed. We moeten elkaar niet uitsluiten als we het oneens zijn.’

Terug bij de PVV. In de *Volkscrant* zegt u: ‘Degenen die deze rechterlijke uitspraken niet aanstaan, stellen de rechter graag voor als een politieke actor. Maar dat is niet de taak van de rechter.’ U

heeft volgens de procureur-generaal zelf actief aangestuurd op de vervolging van Wilders. Dat is een directe contradictie.

‘Bij mijn weten heb ik daar nooit actief op aangestuurd en dat mag ook niet de taak van een minister zijn. Hij is niet de baas van het OM, maar heeft politieke verantwoordelijkheid over een ministerie! Dat zou ernstig falen van de regering betekenen.’

Tot slot zegt u nog dat Balkenende IV – waar u zelf onderdeel van bent geweest - het begin van het einde was van het neoliberalisme. Hoe staat het nu met dat concept en wat is de VVD daarin van betekenis?

‘Het liberalisme herbergt een paradox: door het vrijgeven van de markt of bedrijven, moeten er meer organisaties en instanties gereguleerd worden: we hebben meer normen ter controle nodig. Daarin faalt het liberalisme en is het inefficiënter vergeleken met een christendemocratische, vrije maar gereguleerde markt. We mogen het liberalisme niet te veel koppelen aan Nederlandse partijen en er zijn veel stromingen. Het liberalisme houdt vast aan rechtsstatelijke principes, maar er zijn mensen die dat in het kielzog van het liberalisme naar de achtergrond deden verdwijnen.’

Hoe is het einde van het einde van dat liberalisme?

‘Ik denk dat er een herwaardering van het publieke belang in de toekomst ligt. Kijk naar de postbezorging, de energiesector of het treinenennetwerk; er is een herwaardering van het coöperatieve model. Er komt een deconfiture van het neoliberalisme.’

Is dit niet een politieke drijfveer achter een raad die zich wetenschappelijk noemt?

‘Wij zijn weliswaar onderdeel van de politiek en horen bij Algemene Zaken, maar van ideologische achtergrond kan je ons niet betichten. We zijn immers onafhankelijk en adviseren een adviseur in te schakelen.’ Lacht.

Klassiek liberalisme is een Anachronisme

Tekst Koenraad Aalders

Wanneer ik op een borrel sta met JOVD'ers komt zo nu en dan onverhoopt het onvermijdelijke onderwerp van liberale zelfidentificatie ter sprake. "Wat voor soort liberaal ben jij?", zo wordt men dan gevraagd. Zoals linksere jeugd zich bedient van allerhande obscure genders en onmogelijke persoonlijke voornaamwoorden, zo bedienen JOVD'ers zich van allerlei potsierlijke liberale zijstromen. Sociaal-liberaal, progressief-liberaal, groen-liberaal, radicaal-liberaal, conservatief-liberaal maar bovenal het onuitroeibare klassiek liberaal worden gebezigd. Al het mogelijk denkbare heb ik voorbij horen komen in mijn jaren.

Eigenlijk ontstijgt die vraag niet het niveau van vragen zoals "Vind jij jezelf horen bij Griffoendor of Zwadderich?"; "Ben jij team Jacob of team Edward?" of "Als jij een vrucht zou zijn, wat voor vrucht zou jij zijn?". Het is normaal voor jongeren om in hun zoektocht naar een eigen identiteit en wereldbeeld zich voorlopig allerlei labels aan te meten, vooral in absentie van een volwassen persoonlijkheid en een met ervaring bestendigd en bevestigd wereldbeeld. Maar dit hele circus aan labels heeft nooit bijgedragen aan een zinnige of betekenisvolle discussie over politiek en maatschappij, zo meen ik. En bovenal het label klassiek liberaal zit vaak een zinnige discussie in de weg. Wie moedig genoeg is om zijn nieuwsgierigheid te volgen en de term klassiek liberaal kritisch nader te onderzoeken, zal er al gauw achter komen dat het een vrij betekenisloos of onzinnig begrip is geworden. Ik focus daarom ook in dit stuk op wie de klassieke liberalen van onze vereniging zijn, wat klassiek liberalisme nu eigenlijk vandaag de dag betekent en wat dat betekent voor ons liberalen.

De groep mensen die zich omschrijft als klassiek liberaal binnen de JOVD is eigenlijk in drie ondergroepen te verdelen:

De eerste groep bestaat uit onscrupuleuze bestuurders

met ambities die de term gebruiken als betekenisloos blank canvas. Het gebruik van de term is bij deze mensen dan ook doelbewust betekenisloos. Iedere JOVD'er kan er dan in terugzien wat zij maar wil zien. Projectie dus. Buitengewoon slimme zelfmarketing wanneer je de ideologische uitschieters van de vereniging niet wil vervreemden als eventuele stemmers. Oprecht is het daarentegen zeer zeker niet.

De tweede groep zijn JOVD'ers met een aangeboren conservatieve genegenheid die niet doorhebben dat ze die hebben. Aversie tegen maakbaarheidsidealën, wantrouwen jegens de excessen van het democratie- en gelijkheidsdenken, voorzichtigheid en algemene verstandigheid komt deze groep natuurlijk aangewaaid. Wanneer zogeheten "sociaal liberalen" van wal steken met verhalen over kansengelijkheid zal je deze groep al snel zien steigeren in weerstand. Wat men in Nederland klassiek liberalisme noemt, zal men buiten ons land niet als zodanig herkennen, maar als conservatisme.

De genegenheden die ik hiervoor noemde, zie ik vaak in de zielen van JOVD'ers verdorren. Nadere ontwikkeling van, en reflectie op deze kwaliteiten wordt helaas als onnodig behandeld. Zeker wanneer men klakkeloos het hyperflexibele evangelie van de Drie V's aanhangt. Zo meent de derde en laatste groep de klassiek liberalen.

De laatste groep zijn de onnozelen die helaas ook het grootste merendeel van de liberale beweging vormen. Het zijn het soort mensen die er een bijna pijnlijk oppervlakkige verhouding tot politiek op na houden. Het is het type mens dat VVD stemt en de Premier onironisch "Mark" noemt. Zolang de eigen schaapjes op het droge zijn en daar ook blijven, zal deze groep op de meest kleinburgerlijke wijze iedere discussie die uitkijkt op enig voortschrijdend inzicht proberen dood te knevelen. Dooddoeners zoals "Dat polariseert te erg" en "Houden we het alsjeblieft even gezellig?", worden als bloedhonden losgelaten op controversiële discussies om deze in de kiem te smoren, en deze groep

verwelkomt dat ook met open armen. Principes staan voor hen immers in de weg voor eigen gewin, zij het politiek of economisch. De status quo, dat zijn zij. Buiten schot proberen te blijven om geen individuele schade op te lopen - hoe naïef dat ook is in het huidige politieke klimaat - is het grote streven. Klassiek liberalisme, met zijn vermeende onverschilligheid tegenover sociale en culturele ontwikkelingen, wordt dan het vaandel waaronder deze groep zich verzamelt. Zolang bestuurders van de eerstgenoemde groep de belangen van deze groep behartigen, zullen zij volzaam trouw navolging geven aan de directie van die machthebbers.

Nu is de JOVD bij uitstek een liberale club die aan dit laatstgenoemde fenomeen een broertje dood heeft. Poëtisch gezegd: "De liberale luis in de pels". Althans, dat vertellen wij onszelf. Ook binnen onze eigen club is er een aanzienlijk cohort die bezield is met deze mentaliteit. Ik meen dat dit - op zijn zachtst gezegd - niet noodzakelijkerwijs een verrijking is voor onze zelf aangemeten discussiecultuur.

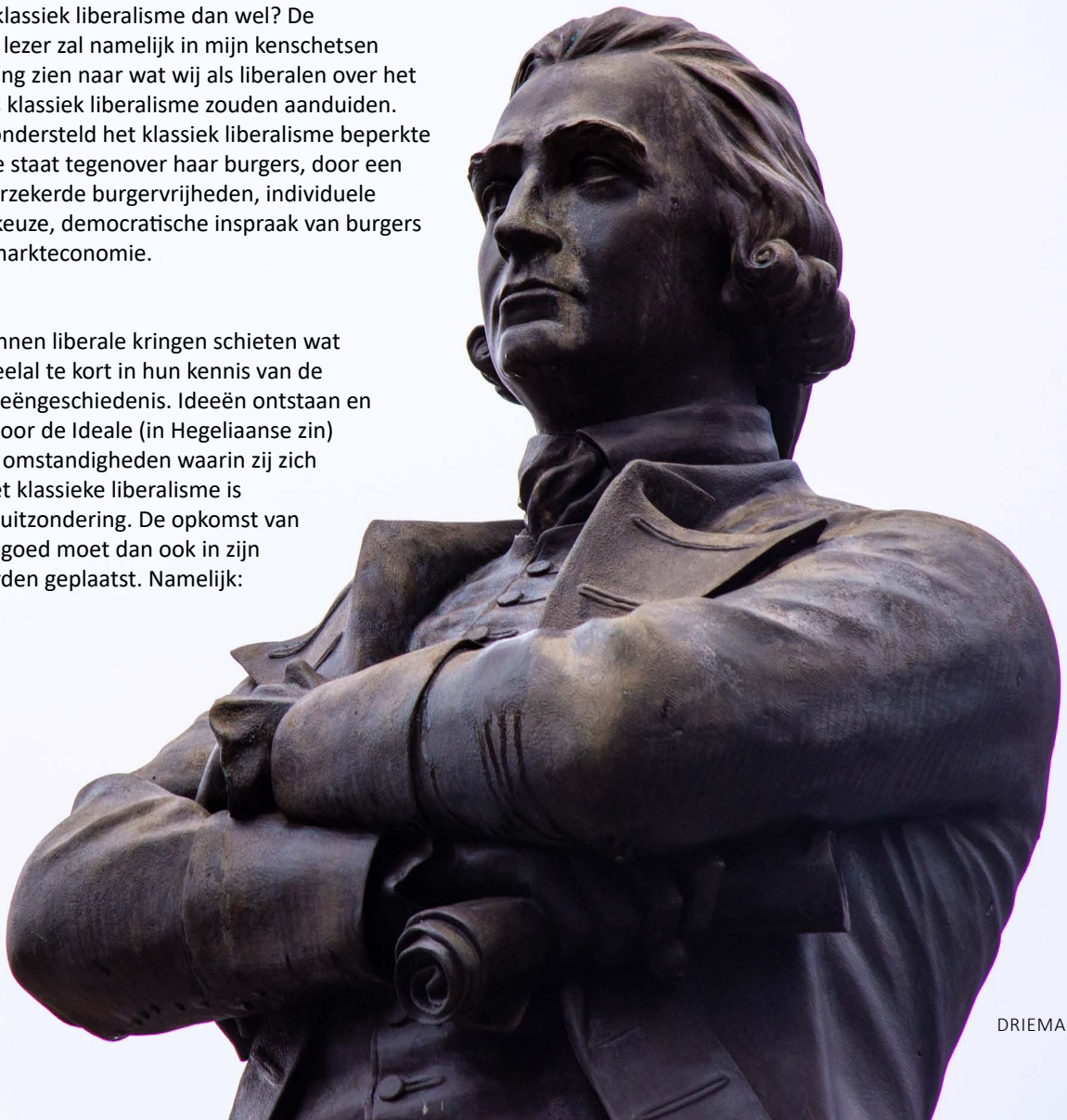
Maar wat is klassiek liberalisme dan wel? De nauwgezette lezer zal namelijk in mijn kenschetsen geen verwijzing zien naar wat wij als liberalen over het algemeen als klassiek liberalisme zouden aanduiden. Immers, verondersteld het klassiek liberalisme beperkte macht van de staat tegenover haar burgers, door een rechtstaat verzekerde burgervrijheden, individuele vrijheid van keuze, democratische inspraak van burgers en een vrijemarkteconomie.

Discussies binnen liberale kringen schieten wat mij betreft veelal te kort in hun kennis van de Westerse ideeëngeschiedenis. Ideeën ontstaan en verdwijnen door de Ideale (in Hegeliaanse zin) en materiële omstandigheden waarin zij zich bevinden. Het klassieke liberalisme is daarbij geen uitzondering. De opkomst van het gedachtegoed moet dan ook in zijn tijdgeest worden geplaatst. Namelijk:

als emancipatoire ideologie die zich afzet tegen de vroegmoderne instituties zoals het absolutisme, de standenmaatschappij en mercantilisme. Zonder de opkomst van een ontwikkelde burgermaatschappij zou het liberalisme nooit bestaan hebben. Maar hier spreken we over een liberalisme van de late achttiende en vroege negentiende eeuw, zonder het moderne tijdperk van de negentiende en twintigste eeuw in ogenschouw te nemen.

Ieder denken, zonder uitzondering, is onderhevig aan ontwikkeling en verandering. Zodoende ook het liberalisme. Waar de politieke doelstellingen van het klassiek liberalisme tot begin vorige eeuw nog niet verwezenlijkt waren, zijn deze nu alom. Ieder individu, zij het man/vrouw/anders, heeft de vrijheden en rechten tot diens beschikking waarvoor het klassiek liberalisme gestreden heeft. Een grootse en rechtvaardige overwinning is dat.

Maar het strijdtoneel van de politiek is in de tweede helft van de twintigste eeuw

onherroepelijk veranderd. Waar de politiek zich voor de jaren zestig probeerde afzijdig te houden van veel sociale en culturele aangelegenheden, is dat nu niet meer mogelijk. Door de culturele revoluties van de jaren zestig is de geest daarover uit de fles en wie meent deze daar terug in te kunnen stoppen is even dwaas als naïef.

De frictie tussen traditionele sociale instituties en emancipatoire bewegingen staat vandaag de dag centraal in het politieke debat. Thans lijken LHBTIQ+-vraagstukken, de verhoudingen tussen man en vrouw en racisme-vraagstukken het publieke debat volkomen te domineren. Vraagstukken, waar het liberalisme historisch gezien zich voor het grootste deel afzijdig probeerde te houden. De werkelijkheid heeft echter die wens tot afzijdigheid ingehaald. De noodzaak om dan ook in dit soort vraagstukken kant te kiezen is daarom ook onvermijdelijk geworden.

Zoende hebben we te erkennen dat het begrip klassiek liberalisme zoals we dat regelmatig bezigen, met zijn vermeende onverschilligheid, niets langer te zoeken heeft in ons politiek discours. Het is een anachronisme geworden. De grote scheidlijnen die de politiek van de eenentwintigste eeuw kenmerken zijn fundamenteel anders dan die van de negentiende eeuw. Het is daarom noodzaak om naar voren te komen met andere termen die beter de huidige ideologische verstandhoudingen afbakenen. Dat – zo meen ik – zal alleen maar inhoudelijke discussies ten goede komen.

De eenentwintigste-eeuwse politiek van Nederland is fundamenteel liberaal. We leven in een democratische rechtsstaat met gegarandeerde burgerrechten. De centrale politieke vraag is nu dan ook: wat zijn die burgerrechten en in hoeverre mag de staat in het menselijk bestaan ingrijpen om die rechten garant te stellen? De tweesplitsing binnen het liberalisme is er dan ook een van progressivisme

versus conservatisme geworden.

Het progressivisme meent dat de staat alle vormen van ongelijkheid, in ieder facet van het menselijk bestaan, moet wegwerken. Dit wordt binnen het liberalisme vaak onder de noemer van positieve vrijheden verkondigd. Anderzijds verkondigt het conservatisme terughoudendheid bij het ingrijpen van de staat en meent het dat ongelijkheden nu eenmaal een gegevenheid zijn van het menselijk bestaan. Ongelijkheden die soms ook wel als nuttig of rechtvaardig worden beschouwd. Dit wordt binnen het liberalisme vaak onder de noemer van negatieve vrijheden verkondigd.

Liberalen, ongeacht hun genegenheden, hebben nu kant te kiezen. Is men conservatief-liberaal of progressief-liberaal? Ikzelf kies voor conservatief-liberalisme. Het is inherent aan het nastreven van positieve vrijheden, dat negatieve vrijheden steeds verder in het gedrang

zullen raken. Grotere gelijkheid voedt alleen maar steeds verdergaande onverdraagzaamheid tegenover ongelijkheid. Zo leert de Tocqueville ons. Wie streeft naar gelijkheid bestrijdt op den duur uiteindelijk de vrijheid zelf. Het is noodzakelijk voor een gezonde samenleving om altijd haar negatieve vrijheden te bewaken en daar hoort wat mij betreft het vrijlaten en beschermen van traditionele instituties bij. Weerstand tegen de almacht van de staat hoort wat mij betreft dan ook centraal te staan in het liberalisme.

Ik doe daarom een oproep aan mijn mede-liberalen om hun hoofd te breken over deze vraag. Wat het antwoord ook moge zijn, is aan eenieder. Wat wel noodzakelijk is, is dat we eindelijk wegtrekken bij nietszeggendheden en we geraken bij duidelijke stellingnamen die ook zinnig zijn in onze eigen tijd.

Op zoek naar het individu

Interview met Menno Lievers,
doctor in de theoretische filosofie

Tekst Sara Ordeman

Beeld Arno Masee

H *Het individu lijkt in het mensbeeld aan de universiteiten, in het publieke debat en in de literatuur steeds meer onder druk te staan. Groepsidentiteiten en de systeemmen prevaleren in de media, iets wat stevig indruist tegen de liberale visie. Wellicht is het individu nog te vinden in de filosofie van de geest. Ik ging hierover in gesprek met Menno Lievers, docent theoretische filosofie aan de Universiteit van Utrecht en in 1997 gepromoveerd aan Oxford met het proefschrift *Knowledge of Meaning*. Rennen kan hij ook. Haastig zelfs. In 1981 werd hij Nederlands kampioen op de 800 meter. Thematisch treffen we elkander in het Louis Hartlooper Complex te Utrecht. ‘Sorry dat ik te laat ben’, klinkt een veel te late Lievers. ‘Neen gelukkig maar, ik was ook te laat’, stelt een te late interviewer.*

‘Cultuurmarxisme’ of ‘woke’ zijn vaak één van de stokpaardjes van het conservatisme. Een simpele karikatuur van alle vormen van verandering tegenwoordig. Gemakzuchtig en een doelpunt in eigen goal door gebrek aan argumentatie. Echter mag men aan de progressieve kant van het spectrum zich ook eens op het bolletje gaan krabben. Slaat dat groeperen om je recht te halen onderhand af en toe niet door? Nu we uitpuilen van zielige gemeenschappen en vrouwennetwerken kan immers het individu verdrinken en te veel gereduceerd worden tot de groep. Groeperen moet een middel blijven, maar niet een doel op zich (voor de liberaal dan). We hebben het in de horecagelegenheid onder het genot van natgeregendejasgeur over het verschijnsel woke of cultuurmarxisme.

“Je ziet bijvoorbeeld bij (Karl, red.) Marx, dat het individu helemaal wordt vereenzelvd met de arbeid die hij of zij levert. Dat is het enige dat iemand waard is.”

“Er wordt veel te gemakkelijk over intuïties van de mens, dat je zelf verantwoordelijk bent voor wat je zegt, heengestapt”

“Historisch gezien was het wel zo dat Marx een materialist was.”

Een materialist houdt kort gezegd in dat je gelooft dat het brein een chemisch proces is zoals elk ander. Daardoor neemt de materialist vaak aan dat alles wat zich afspeelt in een individueel

brein, objectief te maken is in de wetenschappen. Dan ben je ook wel materialistisch naturalist. Zo geloofde Marx dat waarden objectief waren. Het reduceren van de mens tot een slechts wetenschappelijke beschrijving, ligt hierdoor ook om de hoek (al vinden de materialistisch naturalisten dat zelf dus geen reductie). Daar tegenover staat het dualisme of idealisme. Het idee dat er op bepaald niveau iets ongrijpbaars is aan het brein (wat vaak dan ook de geest wordt genoemd) dat niet te vatten valt in een derde persoonsperspectief. Een niet-objectief te maken belevenis die dus louter individueel is. Het huidige overmatig groeperen en reduceren van de mens, zou dan dus ook kunnen komen door een terugkeer naar de materialistische hoogtijdagen?

“Een ding dat wel duidelijk vaststaat, is dat dualisme makkelijk te verenigen is met vrijheid van denken; de reden dat (Johann Gottlieb, red.) Fichte in zijn wetenschapsleer stelt dat het realisme (het idee dat wetenschappelijke beschrijvingen ook buiten de mens, en dus op zichzelf, bestaan, red.), dogmatisme is. Hij vindt dat het idealisme de enige ideologie is die vrijheid een plaats kan geven. Vrijheid vond Fichte ook wel essentieel aan mens zijn. Dus als jij realist bent, was je eigenlijk voor hem geen mens. Hij stelt het niet zo expliciet, maar daar komt het wel op neer. Dus de link die jij legt, die is bij hem wel heel duidelijk aanwezig. Ik zou daar iets voorzichtiger mee zijn. De biologisch materialisten geloven bijvoorbeeld vaak weer sterk in het recht van de sterksten. Niet echt een communistische gedachte.”

Toch leek er wel ergens een overlap vindbaar te zijn in iemands kijk op de menselijke geest en zijn kijk op de inrichting van een maatschappij.

“Filosoof Thomas Nagel geeft in zijn boek *The view from nowhere* een perspectief op zaken. Hij stelt dat conflicten op tal van gebieden in de filosofie de volgende vorm hebben: of je zet het individu centraal of de gemeenschap. Het liberalisme is natuurlijk heel erg gericht op het individu, bij het communisme is dat juist de gemeenschap. Bij communisme heb je eigenlijk hetzelfde probleem als met qualia (Individuele gevallen van subjectieve, bewuste ervaring. Het zijn kwalitatieve eigenschappen van de waarneming en bewustzijn, bijvoorbeeld smaak en kleur, red.). Die zijn niet objectief te vatten in een derde persoonsperspectief, maar zijn alleen te vatten in een eerste persoonsperspectief.

Dus de objectiviteit die het communisme stelt, die stelt het liberalisme niet. Het liberalisme houdt in die zin veel meer rekening met dat eerstpersoonsperspectief. Die zetten juist het individu en de vrijheid daarin centraal. Wat ik inzichtelijk vond, was zijn opvatting dat de structuur van debatten op verschillende gebieden vaak die structuur hebben.”

Een invloedrijke politiek filosoof uit de jaren '90 genaamd Iris Marion Young, stelt in haar bekende werk *Five Faces of Oppression* dat de groep het individu construeert. Elke westerling die nu nog start bij het individu houdt onterecht een diep dualistisch notie in stand die het individu vooraf laat gaan aan de groep. Een tekst die vooral zijn weerklank kende onder academici en zo doorsijpelde in het publieke debat. Groepen begonnen steeds meer het uitgangspunt te worden.

“Er wordt veel te gemakkelijk over intuïties van de mens, dat je zelf verantwoordelijk bent voor wat je zegt, heengestapt. Want dat is een consequentie van wat ze zeggen. Kan je mij vertellen wat gemeenschapsbewustzijn is zonder iets te zeggen over individueel bewustzijn? Ik zou zeggen dat je pas grip hebt op de gemeenschapstem, als je begint te vertellen wat individueel bewustzijn is. Dit raakt wel aan een lezing die ik ooit heb gegeven over plagiaat. Filosofen als Hans Achterhuis zeggen ‘de woorden zijn groter dan de individuen.’ Dus als jij spreekt, spreek je niet zelf als autonoom subject, maar anderen door jouw mond. Als je een woord gebruikt, heb je zelf geen grip op wat je zegt. Als dat klopt, en je schrijft iets op, en je hebt het van iemand anders, kan je zeggen van ‘ja jij gelooft nog in de autonomie van een subject, maar ik schrijf gewoon op wat ik oppik, want zo is het nu eenmaal.’ En toch moet je een plagiaatverklaring ondertekenen, wat dan ridicul is. Dat duidt op de spanning die ik merk tussen dat groepsdenken aan de ene kant en het individu aan de andere kant.”

Vaak zegt de politiek nu ook ‘wij volgen de wetenschap’ als een excuus voor moeilijke maatregelen. Maar we spreken nu al een tijd lang over hoe de mens maar moeilijk te vatten is in objectiviteit en dus ook groepen. Juist om die reden is er een verschil tussen de politiek en de wetenschap. De politiek lijkt nu ook te doen aan het over-reducen van de mens door alsmaar het ‘volgen van de wetenschap’ te benadrukken; of erger, de politiek laat het aankomen op de rechter die voor de keuze wordt gesteld te kiezen tussen welk recht onder het mom van ‘noodtoestand’ voorgaat op een ander recht.

“Ja, het ontbreekt in de politiek natuurlijk totaal

aan het formuleren van een visie. Nu ook met de stikstof. Als het ons eerder was verteld en er eerder was laten zien dat het zo echt niet gaat, dan hadden er keuzes gemaakt kunnen worden. Dat is nodig, dat is politiek.”

Een logische vervolgvraag is dan ook of we niet gewoon te weinig filosofen hebben.

“Dat heeft ook met de maatschappij van nu van doen. ‘Wat is de instrumentele waarde?’ is nu steeds vaker

de vraag; ‘Kan ik met mijn studie later veel geld verdienen?’ Ik wil wel waarschuwen dat instrumentalisering behoorlijk om zich heen grijpt. Neem bijvoorbeeld Klaas Dijkhoff, die zich afvroeg of je als overheid geesteswetenschappen nog wel moest financieren. Wat hebben we er immers aan? Juist door de instrumentalisering en de geesteswetenschappen die onder druk staan, zijn we steeds meer op elkaar aangewezen en grijpen we steeds meer naar de consensus.”

“Dat zag je goed in het corona-debat, daar gingen allemaal mensen net doen alsof de theorieën van de wetenschappers over corona filosofie waren, alsof je er over kon discussiëren. Nee, daar wordt onderzoek naar gedaan, dat levert resultaten op en die staan vast. Daar had filosofie geholpen. Filosofische vragen zijn onontkoombaar, ze liggen om de hoek. Bijvoorbeeld wat je vervolgens met de feiten doet.”

“Je ziet het ook aan de universiteit. Toen ik zo oud was als jij en ik naar de universiteit ging, werd er gevraagd aan de studenten: waar zullen we het over gaan doen dit academisch jaar? Nou dan gingen we in discussie en er over stemmen. Dat kan helemaal niet meer. Ik moet een jaar van tevoren opgeven wat de inhoud van de cursus is en that’s it. Terwijl een belangrijk element van onderwijs overdacht is. Het gevoel dat je hebt bij de inhoud of een leraar, die menselijkheid is weg. Het is nu een onderwijsfabriek; het is kunstmatig.”

**“Ik wil wel
waarschuwen dat
instrumentalisering
behoorlijk om zich
heen grijpt”**

C'est pas vrai! We spreken amper nog Frans of Duits

Tekst Tim Sikkema

Nederlanders hebben van oudsher een talenknobbel, maar dat wordt steeds meer een mythe in plaats van werkelijkheid. Hoewel onze kennis van de Engelse taal de afgelopen halve eeuw aanzienlijk is verbeterd, is er van onze kennis van Frans en Duits bijna niets meer over. Weinig Nederlanders zijn nog in staat een fatsoenlijk gesprek in een van deze twee talen te voeren. Ook bij JOVD-evenementen moet een Duitse spreker Engels gaan praten om zich verstaanbaar te maken. Hoewel Engels doorgaans de internationale lingua franca is, wordt dit nergens op het Europees continent als moedertaal gesproken. Het is hoog tijd om onze kennis van het Frans en Duits weer bij te spijkeren.

Van oudsher spreken Nederlanders aanzienlijk meer vreemde talen dan de gemiddelde Europeaan. We zijn een relatief klein land en leren daarom de talen van de grote burens om ons verstaanbaar te maken. Dit zien we ook in het feit dat we vrijwel niets nasynchroniseren en altijd ondertiteling toevoegen. Op school behoren drie talen al sinds jaar en dag tot het curriculum: Frans, Duits en Engels. Van die laatste is onze kennis de laatste decennia enorm toegenomen. Eigenlijk spreekt iedereen in Nederland Engels. Dit hoeft niet ten koste te gaan van Frans en Duits, maar in die situatie zitten we nog wel. We spreken amper nog Frans en Duits. Als we in Frankrijk zijn, verwachten we zelfs van Fransen dat ze Engels leren.

Hoewel onze uitstekende kennis van de Engelse taal ons veel brengt, valt er ook veel te winnen met Duits en Frans. Die eerste lijkt trouwens zo sterk op Nederlands dat de drempel om het te leren al erg laag is. Bovendien heeft Nederland enorm veel economische interactie met Duitstalige en Franstalige landen. Met alleen Duitsland handelt Nederland al meer dan met de gehele Anglofone wereld bij elkaar. Ook de Francofone wereld doet hier niet veel voor onder. We zijn het meest verweven met onze nabije burens op het continent. Aangezien nergens op het Europees continent Engels de moedertaal is, ben je vanuit Nederland veel sneller in Frans- of Duitstalig gebied.

Waarom moeten we dan die vreemde talen leren als steeds meer mensen, zelfs Fransen, Engels leren? Het is een stereotype dat Fransen beledigd zijn als je geen Frans kan. Hier zit echter wel een algemene kern van waarheid in. Het wordt altijd meer gewaardeerd om de landstaal

dan Engels te spreken. Denken we dan misschien dat wij Nederlanders dit niet hebben? Stel je maar eens voor dat je bij een JOVD-evenement bent en er is één iemand die al jaren in Nederland woont, maar nog geen woord Nederlands kent. Nu moet iedereen ineens gaan overschakelen naar een vreemde taal. Ook hier wordt het dan meer gewaardeerd als men op zijn minst probeert onze taal te spreken.

Engels mag dan een lingua franca zijn, het is hierin niet de enige. Het Frans neemt vaak ook een prominente rol in. Bij vrijwel alle belangrijke internationale organisaties wordt er ook in het Frans gecommuniceerd. Deze taal neemt hier zelfs de tweede plaats in als meest gesproken taal. Dat is niet zonder reden. Frans wordt op vijf continenten gesproken en is daarmee echt een wereldtaal. Ten slotte helpt Frans ook om andere talen beter te begrijpen, niet in de laatste plaats Engels. Een derde van alle Engelse woorden heeft een Franse herkomst. Ook bijvoorbeeld Spaans (nog zo'n wereldtaal!) en Italiaans zijn aanzienlijk makkelijker te leren met beheersing van het Frans.

Natuurlijk moeten we Frans en Duits niet gaan leren ten koste van de Engelse taal. Laten we onze exceptionele kennis van het Engels koesteren. Duits en Frans vullen de talenkennis echter goed aan. Nu zal in dit opiniestuk geen beleidsnota worden uitgerold met concrete plannen en doelstellingen, maar een paar ideeën zijn wel noemenswaardig. Op veel plekken waar de informatievoorziening in het Nederlands en Engels voorziet moeten Duits en Frans worden toegevoegd. Op het treinstation van Schiphol wordt bijvoorbeeld al jaren in vier talen omgeroepen dat men de koffers niet unbeaufsichtigt achter moet laten.

Daarnaast moet Nederland waarnemend lid worden van de Organisation Internationale de la Francophonie, welke wereldwijd de Franse taal promoot. In het onderwijs moet er ook vernieuwing komen. Veel studies worden nu in het Engels aangeboden. Waarom niet in

het Frans en Duits? Vergeet niet dat een relatieve meerderheid van de buitenlandse studenten uit Duitstalig gebied komt. Ten slotte, valt er nog een slag te maken in het voortgezet onderwijs, waar deze talen al geleerd worden. Bij het leren van een vreemde taal is de voertaal nog Nederlands, terwijl men juist zou moeten communiceren in de te leren taal.

Het is hoog tijd om onze kennis van het Frans en Duits weer op peil te brengen. We worden weleens het zeventiende Bundesland van Duitsland genoemd, maar slechts weinigen kunnen zich nog verstaanbaar maken in de bijbehorende taal die toch sprekend op de onze lijkt. Over Frans hoeven we het al helemaal niet meer te hebben. Toch kunnen deze talen naast het Engels net wat meer deuren openen. Verreweg onze meeste internationale activiteit is met onze burens en daar helpt het om de landstaal te spreken. We moeten gewoon weer fatsoenlijk Frans en Duits leren spreken. C'est ça!

“Bij vrijwel alle belangrijke internationale organisaties wordt er ook in het Frans gecommuniceerd”

Klimaatkapitalisme: een perfecte combinatie

Interview met Jacqueline van den Ende

Tekst Thijn Beijer

De echte 'drivers of change' zitten niet in Den Haag, maar in Veldhoven, Eindhoven en Delft. Toen president Kennedy in 1961 de 'Space Race' aankondigde, waren het de ingenieurs en wetenschappers die ervoor zorgden dat in 1969 voor het eerst een man op de maan landde. Als beleidsmakers bepalen wat er moet gebeuren, zijn het innovatie en technologie die bepalen hoe ver we komen. Daarom heeft CEO Jacqueline van den Ende met haar fondsenhuis Carbon Equity inmiddels miljoenen opgehaald om te investeren in technologische innovaties. "Als investeerder heb ik geleerd dat geld bepaalt wat er gebeurt in de wereld en om die beter te maken, ga ik kapitaal gebruiken."

Hoe vertellen jullie het verhaal van Carbon Equity op zo'n manier dat je een breder publiek trekt dan alleen 'geitenwollensokkentyper'?

“Toen ik twee jaar geleden begon, dacht ik dat we alleen maar ‘mission aligned maxes’ zouden trekken. Maar vijftig procent investeert primair met een financiële bril op. We leven in een kapitalistische maatschappij waarin geld stuurt. Ik realiseerde mezelf dat als je de wereld wil veranderen je geld nodig hebt. Dus ik vroeg me af: hoe kan je kapitaal inzetten om het klimaat te verbeteren? Er gaan triljoenen naar duurzame ETF-mandjes op de beurs, maar de impact daarvan is nihil. De andere observatie die ik maakte was dat de komende dertig jaar de hele economie transformeert van een fossiele economie naar een fossielvrije economie: er is dus geen grotere investeringskans dan deze. Daarom ben ik begonnen met Carbon Equity, dat het voor private investeerders mogelijk maakt om te investeren in technische klimaatoplossingen voordat ze beursgenoteerd zijn.”

Welke bedrijven zitten er in het portfolio van Carbon Equity?

“Elke oplossing die we nu onder de zon hebben om het broeikasgasprobleem op te lossen: bijvoorbeeld AgriFood (van het ontwikkelen van kunstmatig vlees tot stikstofvrije kunstmest) tot mobiliteitsoplossingen. We investeren niet in individuele bedrijven, maar in zogenaamde *venture capital* en *private equity* fondsen, waardoor je in een mandje van bedrijven investeert, vergelijkbaar met een EFT op de beurs. Je kan ofwel in beursgenoteerde bedrijven investeren of in niet-beursgenoteerde bedrijven. Als particulier kan je alleen maar op de beurs beleggen: als je een aandeel Tesla koopt, koop je die over van iemand anders en gaat er geen extra geld naar het bedrijf: de cake

“

**Cement
alleen al is
verantwoordelijk
voor zeven
procent van de
wereldwijde CO₂-**

uitstoot: drie keer zoveel als de totale wereldwijde luchtvaart

wordt niet groter. Het effect op de reële economie is nihil. Maar als je investeert in de private markt, heeft dat wel effect: het investeren in start-ups, scale-ups of mkb-bedrijven. Je geld gaat euro voor euro in die bedrijven. Je kan via individuele bedrijven of crowdfundingplatformen investeren, maar dat is extreem risicovol. Dus wat doen professionele investeerders? Die investeren in wat je noemt durfkapitaalfondsen, ofwel *private-equityfondsen*. Dat fonds is een zak geld die wordt geïnvesteerd in alles dat zit tussen start-ups en volwassen bedrijven om rendement te maken. In dit geval ook om impact te hebben. Als typische particulier kom je niet in zo'n fonds. Vaak heb je vijf miljoen euro nodig om daarin te mogen investeren. Daarom heeft Carbon Equity die grens van vijf miljoen euro naar een ton gebracht. Binnenkort gaan we dat naar vijftigduizend euro brengen. Daardoor wordt het voor veel meer mensen mogelijk om te investeren in echte klimaatoplossingen voordat die bedrijven naar de beurs gaan: het is een beetje alsof je in Tesla kon investeren vóórdat het naar de beurs ging, toen het nog maar 100 miljoen waard was."

Hoe vinden jullie de beste bedrijven die oplossingen bieden tegen klimaatverandering? Veel innovaties blijken toch haken en ogen te hebben. Batterijen die energie opslaan uit renewables bijvoorbeeld. Dat blijkt toch lastiger dan gedacht. Innovaties klinken soms te mooi om waar te zijn, precies omdat dat soms ook zo is.

"Carbon Equity investeert niet direct in bedrijven. We vinden wereldwijd de allerbeste klimaatinvesteringsexperts die een eigen fonds hebben waarin zij specialist zijn, bijvoorbeeld mobiliteitsoplossingen, AgriFoodoplossingen of duurzame industrie. Daarmee maken wij het mogelijk voor particulieren om hierin te investeren. Als je in een portefeuille van twintig bedrijven investeert, zullen waarschijnlijk twee tot vier van die bedrijven mega succesvol zijn, dan worden misschien wel '*unicorns*', bedrijven die miljarden waard worden. Zeventig procent van de portefeuille zal het redelijk doen, die zullen twee tot drie keer zoveel waard worden en een aantal zal gewoon failliet gaan. Bij

“ Ik denk dat er genoeg liberale paden zijn naar een klimaatneutrale wereld. Je moet laten zien dat mensen kunnen profiteren van de energietransitie, dan krijg je mensen mee ”

Carbon Equity investeert je in tweehonderd bedrijven tegelijkertijd, waardoor het risico gemitigeerd wordt. Het is risicovoller dan beleggen in aandelen. Private Equity is typisch wat risicovoller, maar daar tegenover staat ook een hoger rendement.”

Kan je een voorbeeld geven van een ‘unicorn’ binnen Carbon Equity?

“Een van onze bedrijven ‘Form Energy’, een Amerikaans bedrijf dat gigabatterijen maakt: ijzeren batterijen die een omkeerbaar verroestingproces hebben. Als er elektriciteit wordt opgewekt door bijvoorbeeld een zonnenveld, dan ontroest de batterij. Als er s ’nachts geen energie is, dan stroomt er geen elektriciteit door de batterij ontstaat er een verroestingproces. In dat omkeerbare verroestingproces kan deze tot honderd uur aan elektriciteit opslaan tegen tien procent van de kosten van lithiumbatterijen.”

Sinds kort heeft India meer inwoners dan elk land op de wereld. Met een groeiende middenklasse zal er meer geconsumeerd worden. Ook de bevolking van veel Afrikaanse landen zal naar verwachting exponentieel groeien. Bij Carbon Equity zitten vooral bedrijven uit Europa en de VS. Hebben jullie ook toegang tot deze afzetmarkten?

“Ik heb zelf in Manilla, in de Filipijnen, gewoond. Steden verrijzen daar overnight. Bij toekomstige stedenbouw komt veel kijken. Daar komt klimaatverandering ook nog bij. Airconditioning is heel relevant. Hoe kun je gebouwen verhitten en verkoelen? Er komen iets van een miljard airconditioners bij tegen 2050. Dan heb je ook nog de industrie: cement, staal en chemicaliën. Dat zijn hele grote uitstoters van CO₂, denk aan Tata Steel. Elektrificatie van staal en CO₂-vrij cement zijn hele belangrijke oplossingen. Cement alleen al is verantwoordelijk voor zeven procent van de wereldwijde CO₂-uitstoot: drie keer zoveel als de totale wereldwijde luchtvaart. Cement wordt gemaakt van een soort calcium lyme stone, dat wordt via een chemisch proces gespleten in twee atomen, in CO₂ en een ander atoom. In het productieproces van cement wordt kalksteen gesplitst in kalk en CO₂. Elke maand alleen al wordt er een stad zo groot als New York City aan vastgoed bijgebouwd. Een van onze bedrijven in ons portfolio is Carbon Cure. Zij vangen CO₂ af in de fabriek en dan injecteren ze de CO₂ in het cement. Een ander bedrijf is bezig om het cementproces te elektrificeren, in plaats van met fossiele brandstoffen. Weer een ander zegt: ‘We moeten helemaal anders nadenken over cement’. Die gebruiken biotechnologie om CO₂-vrij cement te ontwikkelen. Dat zijn allemaal verschillende start- en scale-ups die bezig zijn met innovatie om datzelfde probleem op te lossen. Als je een oplossing hebt die en beter is voor het klimaat en uiteindelijk hetzelfde kost, heb je een markt van vele miljarden.”

Maar kunnen die klimaatneutrale oplossingen wel concurreren met de klimaatbelastende middelen qua prijs? Ik kan me voorstellen dat ze in derdewereldlanden geen CO₂-vrij cement gaan gebruiken als dat veel duurder is dan het conventionele cement.

“Daar gaat het om: we hebben innovatie nodig om de

“ We hebben een ‘man on the moon’-moment nodig ”

prijs van het groene equivalent net zo goedkoop te maken als het fossiele alternatief. De eerste Tesla die op de markt kwam, was gigantisch duur. Nu is een Tesla al bijna dezelfde prijs als een fossiele auto. Straks waarschijnlijk zelfs goedkoper vanwege de oplopende gasprijzen. Dan krijg je niet alleen de ‘groene consument’ die het gaat kopen, maar elke consument. Wat Carbon Equity probeert te doen is om minimaal tien miljard aan startkapitaal te ontsluiten om impactvolle technologieën te financieren, waardoor ze uiteindelijk net zo goed en goedkoop zijn als het bestaande alternatief. Dan ga je een gigantische omwenteling krijgen in de economie waarin je in één keer een enorme adoptie krijgt van die alternatieven.”

Komt het initiatief ook voort uit frustratie dat de overheid te weinig doet?

“Het probleem met klimaat is dat het opeens heel snel kan gaan. Het gevolg is dat complete ecosystemen helemaal om kunnen vallen. Op het traject waar we nu voorstaan zijn alle koraalriffen uitgestorven in 2050, dan zal een deel van de vissen uitsterven, waardoor er weer andere dieren uitsterven: een soort sneeuwbaaleffect. Maar ook op kortere termijn: er sterven alleen al vijftig miljoen mensen per jaar aan luchtvervuiling. Dat kan worden voorkomen als we alles gaan elektrificeren. Nederland kan ook profiteren van de energietransitie. Wij zijn hartstikke goed in agrifood, vooral in Wageningen, we hebben capaciteit op waterstof en waterwerken. Daardoor kunnen we als land profiteren van de energietransitie. Dat is een stukje visie die ik mis vanuit de politiek. Het verhaal hoe Nederland hier beter van kan worden mis ik. We hebben een ‘*man on the moon*’-moment nodig.”

Geen *space race* maar een *climate race*?

“Ja, laten we ervoor zorgen dat Nederland die gaat winnen. Dat doen we door te investeren in innovatie, maar dat gaat zonder proactieve rol van de overheid niet lukken.”

Zijn er leiders en regeringen waarvan jij vindt dat het Kabinet een voorbeeld aan zou kunnen nemen?

“President Biden in Amerika heeft met de ‘Inflation Reduction Act’ een big bold vision voor de VS. Wat ik goed vind, is dat het niet polariserend is. Veel Republikeinen zijn ook achter het plan gaan staan. Biden spreekt niet

met activistenjargon over groen en klimaat, maar zegt: 'Wij gaan de groene race winnen. Amerika gaat hiervan profiteren door multi billion dollar growth industries te bouwen, die een gigantische werkgelegenheid verschaffen. We gaan de energieonafhankelijkheid van China afbouwen.' Hij creëert een visie voor banen, security en economische groei. Maar ik heb geen idee wat de visie van Kabinet Rutte IV is. Biden laat zien met

de IRA dat het niet waar is dat groen niet samen kan gaan met welvaart. Het is ook dom om zero-sum te denken. Ik denk dat er genoeg liberale paden zijn naar een klimaatneutrale wereld. Je moet laten zien dat mensen kunnen profiteren van de energietransitie, dan krijg je mensen mee. Dat is wat bij Carbon Equity centraal staat. Ik help een probleem oplossen en verdien er nog geld aan ook: *I can have my cake and eat it.*"

De V van falen

Een stuk over verantwoordelijkheid nemen

Tekst **Megan Vermeulen**

Het is wat rumoerig in de winkel. Een aantal klanten probeert bij de zelfscankassa's af te rekenen.

Van achter de informatiebalie observeer ik enkele klanten. Mijn collega is op hetzelfde moment de stelling met bloemen en plantjes aan het vullen. Terwijl ik in mijn eigen gedachten verzonken raak, komt er iemand bij de balie staan. 'Mag ik wat vragen?' klinkt het door de supermarkt. Ik richt mij tot de klant. Er staat een wat oudere dame voor me met een boekje, dit blijkt haar agenda te zijn. Ze vraagt mij met haar mee te kijken en beweert een afspraak te hebben met een van de medewerkers. Tot mijn verbazing herken ik de naam niet, en probeer ik de vrouw uit te leggen dat het hier om een misverstand moet gaan. Nadat ik haar heb verteld dat ik haar niet verder kan helpen, wordt ze boos en onrustig. Mijn collega komt erbij staan en fluistert mij in het oor dat 'de vrouw wel verward zal zijn.' We besluiten haar verder met rust te laten.

In de periode die ik als kassière bij de Albert Heijn heb gewerkt heeft deze situatie zich in enkele maanden meermaals voorgedaan. Iedere keer kwam de vrouw met hetzelfde verhaal; de agenda werd erbij gepakt want ze zou toch echt een afspraak hebben met iemand waarvan de naam onbekend was binnen het bedrijf. Als supermarktmedewerker kon ik weinig voor haar betekenen, maar in onze samenleving zijn politieagenten en zorgpersoneel dit soort verwarde mensen blijkbaar ook niet tot dienst.

'Verwarde mensen', het is een label dat op een steeds bredere groep mensen in de samenleving wordt geplakt. Het gaat niet langer enkel om psychiatrische patiënten, drank- en drugsverslaafden, maar ook om mensen met een verstandelijke beperking, mensen met dementie,

mensen met een paniekaanval of andere symptomen die tot 'afwijkend' gedrag lijken te behoren.

Alhoewel het overgrote deel van de verwarde personen geen gevaar voor de samenleving vormt, zijn er ook voldoende voorbeelden van gevallen waar het wel mis is gegaan. Zo werd oud-minister Els Borst in 2014 dood aangetroffen in haar woning. Pas een jaar later werd de dader opgepakt, nadat hij ook zijn eigen zus had neergestoken met een mes. Naar aanleiding van dit bekende incident heeft er een onderzoek plaatsgevonden naar eventuele weeffouten in het overheidssysteem. Al snel bleken bezuinigingen in de zorg de boosdoener te zijn. Niet geheel onbegrijpelijk; hoe kan je nou met minder geld en minder middelen méér veiligheid bieden?

Gelukkig nam het kabinet haar verantwoordelijkheid door de bevolking te beloven dit in de toekomst beter aan te pakken. Zo zijn er in 2020 twee wetten aangenomen die de samenwerking tussen politie, justitie, gemeenten en de geestelijke gezondheidszorg zouden moeten verbeteren. Of de samenwerking daadwerkelijk verbetert, is tot nu toe nog niet gebleken. De voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Psychiatrie, Elnathan Prinsen, ziet de politie als een gesloten hiërarchisch systeem dat zich onvoldoende openstelt naar de andere betrokken partijen. 'Het wordt tijd dat ze ook anderen betrekken bij de evaluatie van incidenten, we moeten dit met zijn allen doen', aldus de voorzitter.

Als je het aan mij vraagt, zijn het mooie woorden van de voorzitter, maar dat strookt niet met de werkelijkheid. We moeten het helemaal niet met z'n allen doen. Ons huidige zorgstelsel is er namelijk zo op gericht dat je als patiënt zelf om de zorg moet vragen. Zij worden nota bene verantwoordelijk gehouden voor hun eigen problemen.

Dat het zorgsysteem nog steeds faalt, blijkt uit het incident op 17 september 2021. Kenzo K steekt op

die datum twee mensen in het appartement van zijn onderbuurvrouw dood. Dat de dader enkele weken ervoor een zelfmoordpoging heeft gedaan was bij de politie bekend. Net als het feit dat de man over verschillende wapens beschikte. Dat, in combinatie met het drugsgebruik van Kenzo K, was onvoldoende reden voor de politie om de man - in de weken voor het incident - aan te houden.

Het aantal incidenten met verwarde personen is in de afgelopen jaren toegenomen. 'Het verhaal achter deze cijfers vraagt lang niet altijd om onze bemoeienis. Voor deze mensen is de juiste hulp het belangrijkste', vertelt politiechef Martin Siltaling in een persbericht. Met de juiste hulp duidt Siltaling op de ondersteuning van sociale problemen als schulden, werkloosheid, eenzaamheid of dakloosheid. Verwarde personen kampen namelijk met meer problemen dan enkel psychische klachten. En exact hier houdt de verantwoordelijkheid van de GGZ en de politie op. Uiteindelijk moet het individu zelf de hand op steken naarmate het naar zorg verlangt, als we de politieke wind van de afgelopen jaren moeten geloven.

Onder kabinet-Balkenende IV werd in 2008 het verplichte eigen risico ingevoerd, wat ertoe heeft geleid dat de drempel om hulp te vragen of te accepteren hoger is gaan liggen. Mensen moeten er ten slotte nu zelf voor gaan betalen. En ook de decentralisatie van de zorg onder kabinet-Rutte II heeft het stelsel weinig goeds gedaan; lokale overheden werden verantwoordelijk gesteld voor de organisatie van de zorg. Maar in een recente Tweede Kamerbrief stelde de Minister voor Langdurige Zorg en Sport, Conny Helder, dat het juist de verzekeraars zijn die verantwoordelijk worden gehouden voor het voldoende inkopen van zorg. Of het nu om capaciteitsproblemen te doen is of om de al maar falende samenwerking tussen betrokken partijen, één ding is duidelijk; de overheid doet mee met het spelletje 'vinger wijzen naar de ander'.

Dat het in 2021 volledig mis ging met Kenzo K zou aan niemand te wijten zijn, als we het onderzoeksrapport van de zaak moeten geloven. Je zou volgens de onderzoekers niet 'achteraf mogen beoordelen'. Ik vind dat vreemd. In mijn studie bestuurskunde heb ik namelijk geleerd dat beleid een aantal fasen doorloopt. Evalueren is hier een van. Dus is het niet juist cruciaal om het overheidshandelen achteraf te beoordelen?

De politie is niet verantwoordelijk, noch de GGZ, noch de minister. Door de verantwoordelijkheid op zorginstellingen af te schuiven maakt Helder zich er

wat mij betreft wel heel makkelijk van af. Het lijkt wel alsof partijen bang zijn elkaar te vertellen wie voor wat verantwoordelijk is. En dit kernprobleem heerst al jaren. Vanuit het liberale standpunt dat eenieder verantwoordelijkheid dient te nemen voor zijn of haar handelen pleit ik voor een overheid die verantwoordelijkheid neemt voor haar fouten, en dit erkent. Een overheid die niet alleen zichzelf een spiegel voorhoudt, maar ook zorg draagt voor de mensen die dit nodig hebben.

Uiteraard geloof ik in de zelfredzaamheid van burgers, en ben ik geen pleitbezorger van de verzorgingsstaat of dergelijke 'bemoeizorg', zoals je dit veel in de media hoort terugkomen. Als het aankomt op ons zorgsysteem, wordt van patiënten verwacht zelf om zorg te vragen wanneer zij problemen hebben en niet in staat zijn dit zelf op te lossen. Zolang er niet aan de bel wordt getrokken door deze mensen, zullen zij niet alleen zichzelf tot last zijn maar ook hun omgeving. En dit is het punt waar ik mij om bekommer. Als liberaal ben ik een groot voorstander van vrijheid voor het individu. Maar vergeet niet; waar jouw vrijheid begint, eindigt die van een ander. We kunnen dus wat mij betreft niet langer verwachten dat iedereen verantwoordelijk is voor zijn eigen problemen.

Ik ben geen voorstander van een grote overheid, maar een sterke overheid. En sterk betekent in mijn opinie 'verantwoord'. Keuzes in het beleidsveld of de politiek moeten weloverwogen zijn en als het blijkt dat zaken niet werken, moet er dus van koers veranderd worden. Dat er onder kabinet-Balkenende en Rutte verkeerde keuzes zijn gemaakt is wat mij betreft geen discussiepunt. Fouten maken mag, maar daar moet wel van geleerd worden. Neem als overheid je verantwoordelijkheid en erken je fouten. En neem dat extra stukje verantwoordelijkheid, en draag zorg voor de mensen die het nodig hebben.

‘JE BENT WAT JE DOET’

Levenslessen van oud-commando Ray Klaassens

Tekst Cas Hoekstra

Beeld Dominique Egging

Ray Klaassens (1973) is veteraan, ondernemer, motiverend spreker en hij toert het land door voor trainingen en workshops over weerbaarheid en veerkracht. Na het afronden van zijn VWO begon hij in 1992 aan zijn carrière bij de Landmacht, eerst bij de Genietroepen en later bij het Korps Commandotroepen. In zijn tijd bij Defensie is hij vijf keer op uitzending geweest over de hele wereld. Hij weet hoe het is om te moeten functioneren in bijzondere omstandigheden en onder extreem hoge druk. Na zeventien jaar maakte Ray de overstap naar de AIVD. Daar zwaaide hij in 2014 af. Hij verwierf sinds 2020 landelijke bekendheid als een van de hoofdinstructeurs in het tv-programma *Kamp van Koningsbrugge*. Met ruim zestigduizend volgers op Instagram heeft hij inmiddels al een aardig bereik weten te ontwikkelen. In *Kamp van Koningsbrugge* kenmerkte hij zich door zijn wijsheden, directe, maar heldere manier van communiceren en nuchtere houding. Desondanks lijkt er achter de geharde man een klein hart schuil te gaan. Dat Ray een man is met levenservaring, is een understatement. Ook al zullen de meesten niet hetzelfde pad bewandelen als Ray, de lessen uit zijn ervaringen zijn ook toepasbaar op het dagelijkse burgerleven. We spreken Ray over vallen, maar vooral ook over weer opstaan.

“Als jij iedere keer dezelfde dingen doet en het lukt niet, dan is de hardste les de werkelijkheid waar je in staat”

Je hebt met een vriend van je Triangular Group Academy opgericht. Waarom heb je besloten om te stoppen met werken bij de overheid en zelf een bedrijf te starten?

Ik heb 22 jaar bij de overheid gewerkt. Voor mij persoonlijk lag dat in een combinatie van frustratie en ambitie. Uiteindelijk leidde die spanning ertoe dat ik zeg dat wat mogelijk is, hier in Nederland niet altijd tot wasdom kan komen. We voelden onszelf een klein beetje als gekooide leeuwen. Er zat veel meer potentie in dan dat we in elk geval op dat moment konden uiten, of dat nou was bij het Korps Commandotroepen of de AIVD. We werden er een beetje kleiner gehouden. Toen dachten we: we moeten niet zo klagen, niet zo zeiken. Als je denkt dat je het beter kunt, dan moet je het zelf gaan doen.

Wat spreekt jou aan in het ondernemen?

Ondernemen betekent gewoon dat je heel veel energie hebt en een heel goed idee hebt. Dat je uiteindelijk alleen maar jezelf hoeft aan te kijken, als dingen niet lukken. Als jij iedere keer dezelfde dingen doet en het lukt niet, dan is de hardste les de werkelijkheid waar je in staat. Dat vind ik zo mooi aan ondernemen. Het mooie is ook dat wanneer je de vruchten ervan plukt, als het goed gaat en als je dat helemaal slim doet, je mensen die meewerken óók mee laat profiteren. Wij zijn daarom enorm bezig met de mensen met wie we werken. Daarbij richten wij ons niet op de primaire processen. We zorgen ervoor dat identiteit een ding is. Als je bij ons werkt, dan kun je jezelf identificeren met een merk, in dit geval met twee eigenaren. Daar zit veel meer gelaagdheid in dan alleen maar het werk. Het is echt een community, die we bouwen. We hebben een stichting gekoppeld, waarin mensen een stuk gevoel en passie kwijt kunnen. We zorgen bijvoorbeeld voor gemankeerde families van Korps Commandotroepen, die tussen wal en schip zijn geraakt. Dat doen mensen vrijwillig, dus daar zit identiteit in. Reputatie is heel belangrijk voor ons. We betalen niet het beste, maar die mensen hebben zich vereenzelvigd met datgene waar we voor staan. Dat identiteitsniveau vinden we heel belangrijk. Daar stoppen we heel veel tijd en energie in. Ook faciliteren we het samenzijn. Met elkaar werken is eigenlijk met elkaar leven. Onze medewerkers hebben echt het moderne werken bij ons. Zij bepalen wanneer ze werken en hoe lang ze werken, maar de output is wat telt. We zijn niet lief voor ze, we zijn ongelofelijk zuinig op ze. Maar zuinig zijn betekent ook dat je af en toe flink de waarheid gezegd wordt, als het niet

klopt. De mensen die we selecteren begrijpen dat en houden hier van. We weten wat voor vlees we in de kuip hebben en we hebben eigenlijk de slogan, die ooit geplaatst is door een Brits staatslied: 'a few honest men are better than numbers.' Met andere woorden, je kunt beter met een paar goede lui op pad gaan, dan met twintig, waarvan je niet weet wat je eraan hebt.

Je benoemde net kort de stichting Commando en

Family Foundation. Ik heb gemerkt dat je familie heel hoog hebt zitten. In een eerder interview heb je gezegd dat je alles uit je handen zou laten vallen als het thuisfront belt en in een Steiger Talk op je Instagrampagina gaf je het belang van een stabiel thuis aan. Waar komt die overtuiging vandaan?

Die komt voort uit het feit dat het bij mijzelf niet altijd goed is gegaan. De belangrijkste lessen zitten in de valkuilen en de pijn die je geleden hebt in het leven.

Daar waar het misgaat en waar je op hebt moeten staan, heb je alleen op kunnen staan, doordat óf mensen je hebben geholpen, óf je zelf ongelofelijk veel energie hebt geleverd. Het is ontzettend moeilijk om de balans te houden tussen je privéleven en werk. Het is moeilijk om enerzijds je ambities na te streven en tegelijkertijd te zien dat je jouw tijd maar één keer kunt uitgeven en dat daar soms een thuisfront is, dat daar belasting over betaalt. Dat heb ik gezien. Dat heeft uiteindelijk ook tot een relatiebreuk geleid en in een latere relatie tot grote problemen geleid, waarbij ik zeg: dit verdient de aandacht. Ik doe het niet altijd goed. Sterker nog, ik heb het heel vaak niet goed gedaan. Maar tegelijkertijd is dat een soort ontop of mind, want als dat misgaat, dan vraag je jezelf natuurlijk wel af: waar doen we het nu eigenlijk voor? Het is een soort van existentiële gewaarwording dat het niet gaat om het ondernemen. Het gaat uiteindelijk over de balans die je hebt in je leven.

We zijn allemaal jonge mensen en als je jong bent, ben je vaak ook ambitieus. Dan loop je eigenlijk al heel vroeg tegen hetzelfde aan. Hoe heb jij die balans gevonden?

Ja, dat is de beste vraag van de avond. Ik heb die balans dus niet gevonden. Jullie staan nog aan het begin van je carrière. In de overdracht zou ik nu willen zeggen: let op! Ik heb nu twee belangrijke relaties, namelijk de moeder van mijn kinderen en mijn grote liefde van de afgelopen vijftien jaar, achter me gelaten. Dat kwam omdat ik dat eigenlijk een heel moeilijk thema vond. Ik heb sinds kort een nieuwe relatie en doordat ik het nu zo naar de voorgrond breng, gaan de gesprekken daar nu over. Dat verandert mij niet, maar wel mijn bewustzijn. Ik besef nu: dit is belangrijk. Dat betekent niet dat je niet kunt ondernemen, maar er is altijd een soort sluitpost op de rekening en waarom is die nou in mijn geval iedere keer de privé kant geweest? Terwijl mijn kinderen hier geen last van hebben: als ik met hen praat, hebben ze het idee dat ze aan mij een hele fijne, constructieve, aanwezige vader hebben gehad. Ik weet beter, want ik zie om mij heen hoe het ook kan. Tegelijkertijd heb ik in die tijd dat ik er wel was, gedaan wat ik kon en dat heeft ze met beide benen op de grond weten te houden. Mijn boodschap aan hen was: als je je best maar doet. Dat wil niet zeggen dat altijd alles lukt, maar je moet jezelf aan kunnen kijken en concluderen dat je niet meer hebt kunnen doen. Dat is ook meteen een valkuil,

want dat is wat ik gedaan heb. “Ik kon er niet meer aan doen.” Nee, dat klopt, want dat komt doordat te veel energie in mijn ambities is gegaan, die eigenlijk naar het gezin had gemoeten. Anderzijds is dat ook gewoon wie ik ben. Ik hoef niet te veel afstand te nemen tot wat ik zelf belangrijk vind. Daarom is het belangrijk dat het gesprek op tafel ligt, dat je weet dat er een kwetsbaarheid is, dat er een negatieve kant zit in die ambitie en die drive en als je elkaar daarin weet te vinden, dan ben je er eigenlijk al.

Ik hoor je ook zeggen: ‘blijf jezelf’. Dat doet me denken aan authenticiteit, een van je vier kernwaarden, naast leiderschap, stabiliteit en levenslust. Kun je deze vier toelichten?

Dan begin ik even met leiderschap. Leiderschap gaat dan eigenlijk over de ontwikkeling van leiderschap. Je wordt niet geboren als leider, maar je moet erin groeien en groeien doet altijd pijn. Als je denkt dat je kunt leiden op het moment dat je je eerste club voor je hebt staan waar je leiding aan gaat geven, dan heb je het mis. Dat is even de misplaatste arrogantie, die er heel rap uit moet. Van leren leidinggeven word je onzeker en die onzekerheid maakt dat je gaat groeien, want dan weet je namelijk dat het aan jou ligt. Ik ben vijftig jaar en van die vijftig jaar ben ik 31 jaar met leidinggeven bezig geweest. Ik weet nu hoe

“Gooi stenen in de vijver en dans op de rimpeltjes op het water, want daar gebeuren de dingen”

charisma de ruimte krijgt, hoe je mensen echt aan de bak krijgt en wanneer een leider aanwezig moet zijn. Leiderschap is gewoon mijn levensthema.

Tweede is authenticiteit. Daar heb ik even mee gestoeid. Ik ben uiteindelijk geworden. Dat klinkt

“je bent wat je doet. Niet wat je had willen doen, niet wat je je voorneemt, niet wat je beloofd hebt en niet wat je hebt opgeschreven”

een beetje gek: ik ben geworden. Ik ben niet geboren als mijzelf en ik geloof dat niemand dat is. Je wordt uiteindelijk wie je bent. Je wordt nooit groter dan de omgeving waarin je zit. Als je daar niet uitstapt, omdat het lekker comfortabel is, dan krijg je niet de harde lessen van het leven mee. Die harde lessen maken dat de scherpe randjes eraf gaan, dat je je sociaal-communicatief beter ontwikkelt en dat je uiteindelijk rijker wordt en ontdekt wie je nou eigenlijk bent. Dat is altijd lastig, want ook daar ben je aan het groeien. Wanneer je authentiek bent, dan voelen jij én je omgeving of je het meent. Als je het gevoel dat in je onderbuik zit, uitstraalt en uitspreekt, dan klopt het. Maar eerlijk is eerlijk, mensen passen zich graag aan. Je past je dus aan aan de omgeving waar je in komt, omdat je het radertje wil zijn dat de machine laat draaien en niet die het vast laat lopen. Dat is waar je jezelf even aan het ontdekken bent. Je kunt niet altijd authentiek zijn. Soms voel je van: hé, dit ben ik niet. Dat is wat ik bedoel met ‘je wordt uiteindelijk wel jezelf.’ Maar gun jezelf de kans om er tegenaan te lopen.

Levenslust is ontdekken. Dat is altijd vrolijk zijn, daar waar het kan. Aardig zijn. Er is geen enkele reden om niet aardig te zijn. Waarom zou je iemand niet aardig benaderen? Je zult zien dat er magie ontstaat. Ontdekken, kijk achter het muurtje. Ga dingen doen

die je eigenlijk niet voor mogelijk had gehouden. Gooi stenen in de vijver en dans op de rimpeltjes op het water, want daar gebeuren de dingen. De mensen die zich onthouden van de actie, die niet die steen gooien, zitten in een stille vijver, waar niets gebeurt. Je leven wordt mooier, je leert meer, als je zorgt dat de tent om je heen beweegt. Dat is wat voor mij levenslust is.

De laatste kernwaarde is stabiliteit. Dat heeft heel erg te maken met waar we het net over hadden. Ben jij degene die in balans is? Ben jij de rots in de branding van de mensen die je nodig hebben? Ik wil er wel graag zijn. Ik denk dat ik er voor mijn kinderen geweest ben en er nog steeds ben. Maar mijn relaties hebben er niet altijd van kunnen profiteren en dat gun ik ze wel.

Je zei in het begin van het gesprek al: ik ben geworden. Ik ben niet geboren, zoals ik nu ben. Betekent dat ook dat zaken als wilskracht en de dingen die je nu beschrijft, aangeleerd en getraind zijn?

Misschien is het een stukje aanleg, dat zou kunnen, want ik zou heel veel mensen waarschijnlijk tekort doen, als ik dit niet zou zeggen. Tegelijkertijd is het zeker te trainen, want als wilskracht altijd al in je zat, dan klopt mijn jeugd niet. Ik was echt niet altijd zo wilskrachtig. Ik heb er ook met de pet naar gegooid. Ik heb ook dingen gedaan, waarvan ik denk: nou, daar hoef je niet zo trots op te zijn. Maar op gegeven moment begrijp je wat de kracht is van doorzetten, iets écht willen, ergens voor gaan. Dat begint met een goed antwoord hebben op: waarom doe ik dit? Als het de pijn waard is, dan ben je bereid om de pijn te pakken. Wanneer is iets de pijn waard? Als je weet waarom je die pijn lijdt. Bij het Korps Commandotroepen, in de commando-opleiding lijd je echt pijn. Daar hebben ze me in die pijn gebracht en ik vond het die pijn waard, want ik wilde dat werk doen. Ik wilde niet die groene baret halen, dat zal me wat. Ik wilde die speciale operatie doen, dat teamgevoel ervaren en met elkaar bijzondere dingen doen voor Nederland. Omdat ik heel goed wist wat ik wilde, was ik bereid om daar pijn voor te pakken. Dan ga je het dus redden. Maar in mij zat natuurlijk al die eigenschap van die commando. Ik wás iemand die zijn verantwoordelijkheid nam, ik liep de kantjes er niet van af. Ik heb dat alleen mogen laten zien en dat is bij mij beloofd met die groene baret. Maar in feite zat het al in me en nu, ook al ben ik al lang geen commando meer, gedraag ik me nog compleet volgens de principes van die eenheid. Ik laat niet verzaken, ik spreek mensen met respect aan, ik kijk naar verbinding, ik weet dat ik alleen niks voorstel, dat ik een team nodig heb, dat ik mensen in hun kracht moet zetten. Ik ben geen leider, die leidt om mij te laten zien. Ik ben een leider om anderen de beste leiders te maken. Ik wil best op de achtergrond blijven. Als anderen de tent draaien: heerlijk. Als mijn boodschap

maar uitgeademd wordt in hun stijl van leiderschap, dan vind ik het goed.

Cruciaal daarbij is dat je in de spiegel kijkt. Je moet zien wat je blinde vlekken zijn, zeker omdat we snel blind zijn voor onze eigen tekortkomingen. Je kwam zelf met de quote: “jouw gedrag maakt van mij een klootzak.” Hoe kunnen we elkaar op een goede manier aanspreken op die blinde vlekken?

Ja, de zin zegt het al, hè? “jouw gedrag maakt mij een klootzak.” Aanspreken vinden we dus eigenlijk niet zo leuk. Voorbeeldje: je staat bij de kassa en daar staat iemand die meer haast heeft dan jij. Ten minste, dat denkt hij. Hij weet niet hoeveel haast jij hebt. Maar hij besluit toch maar even voor te gaan. Dan kennen we allemaal het gevoel van laat-ik-dat-gebeuren of ga-ik-er-iets-van-zeggen? Ik laat het gewoon gebeuren, want ik vind het de moeite niet waard om hem aan te spreken. Voor mijzelf denk ik: weet je, ik weet niet waarom je dat doet, het zegt iets over jou, ik ben het over een seconde kwijt. Er zijn ook mensen die aanspreken. Dat is ook prima, maar dan word je meteen gezien als een klootzak. Als jij iemand aanspreekt in een werkomgeving en je doet dat niet op de goede manier, dan krijg je een nare sfeer. Nog een voorbeeld: ‘waarom loop je nou voorbij die vaatwasser? Als jij m niet leegruimt, moet ik het doen.’ Dat klinkt heel irritant. Maar het feit dat het gedrag vertoond wordt, maakt dat je die opmerking maakt. Want het moment dat de vaatwasser leeg was geruimd, was je naar binnen gelopen, had je gezegd: ‘potverdikkie, dat is fijn dat jij het doet, hoef ik het niet meer te doen!’ Zijn gedrag maakt jou dan in één keer een hele fijne vent. Je bent niets meer en niets minder dan de spiegel van andermans gedrag. Zodra jij een knoop in je maag voelt, tikt die de hele tijd in je kop. Die moet eruit. Dat is gewoon een kutgevoel. Die knoop heeft alleen nog geen tekst gekregen bij jou. Het moment dat je die knoop wel tekst geeft en die knoop uiteindelijk uitsprekt, dan zul je zien dat er aan de andere kant waar die tekst ontvangen wordt, iets gebeurt. Daar is namelijk ook een knoop. Zij voelen hetzelfde, maar jij spreekt het uit en geeft de ander de kans om een emotie te tonen: boosheid, irritatie of opluchting. Maar de woorden bij die knoop zijn nodig om écht te worden. Zodra je je uitsprekt, word je echt. Dan is er niet dat gevoel van niet authentiek zijn, want het is gewoon niet authentiek gedrag: iets anders voelen dan je jezelf voordoet. Als je boodschap met respect brengt, met begrip, zul je zien dat er vertrouwen ontstaat.

In het ‘jouw gedrag maakt mij een klootzak’ leg je de verantwoordelijkheid eigenlijk bij degene die zich zo gedraagt. Dat gaat over een stukje verantwoordelijkheid nemen. Dat vinden we als liberalen in theorie natuurlijk

fantastisch, maar ik merk dat verantwoordelijkheid nemen altijd een beetje makkelijk is gezegd, maar moeilijk is gedaan. Je zegt hierover: ‘voel eens het verschil tussen verantwoordelijk zijn, verantwoordelijk voelen en verantwoordelijkheid nemen.’

Verantwoordelijkheid is natuurlijk een term die wat lading kent, want gebrek aan verantwoordelijkheid is nogal een diskwalificatie van de persoon. Voor een leider is er een aantal woorden waar je geen fouten bij kunt maken. Een leider zegt: ‘ik ben integer. Ik ben transparant. Ik ben duidelijk. Ik ben eerlijk. Ik ben verantwoordelijk en open.’ Je moet maar eens dat hele rijtje zeggen met ‘ik ben niet’. Als een leider dat bij een van die eigenschappen zegt, is die af. ‘Ik ben niet integer. Ik ben niet open. Ik ben niet eerlijk. Ik ben niet transparant. Ik ben niet duidelijk.’ Een leider heeft een gigantisch bewustzijn om te zorgen dat die trits van woorden altijd klopt. Dat is gewoon de last van de leider. Je kunt niet verzaken. Dat gaan we allemaal verbloemen, want leiders doen dat wel. Het gaat natuurlijk wel eens een keer mis en dan moet je open zijn. Maar je verantwoordelijk voelen...het is fantastisch dat je je verantwoordelijk voelt, maar waar ga ik dat aan zien? Heb ik daar wat aan als jij je verantwoordelijk voelt? Als je verantwoordelijk bent, omdat dat toevallig dan bij je functie hoort of in je profiel, of je zit op die positie in het bedrijf: geweldig. Ik heb echter alleen iets met mensen die hun verantwoordelijkheid nemen. Als je verantwoordelijkheid neemt, dan zie ik acties. Je voelt het in het woord ook. In het woord zit gewoon een andere lading dan in die andere twee werkwoorden. Verantwoordelijk zijn en voelen klinkt allemaal lou loene. Je hebt er geen ruk aan. ‘Alleen degene die verantwoordelijkheid neemt, daar kun je mee de oorlog in,’ zeggen wij wel eens. Die staat namelijk in voor alles wat hij doet. Hetzelfde geldt voor leiden. Je kunt leidinggeven of leiding nemen. Het ligt in elkaars verlengde, maar leiding geven is een soort beschrijving van je functie. Bij iemand die leiding neemt, voel je gewoon het initiatief. Er is hier stront, daar staat een iemand op en die neemt de leiding. Nog los van de vraag of het goed gaat, zegt hij: ‘er moet iets gebeuren en wel nu.’ Dat is wat leiding nemen zegt. Dus in dat woord ‘nemen’, daar zit gewoon ownership in. Ownership is eigenlijk onlosmakelijk verbonden met verantwoordelijk zijn. Helaas, we lullen wel allemaal, iedereen praat erover, de bestuursafdelingen, de notules, iedereen heeft het erover, maar je ziet het alleen door wat mensen doen. Daarom zeggen wij: ‘je bent wat je doet.’ Niet wat je had willen doen, niet wat je je voorneemt, niet wat je beloofd hebt en niet wat je hebt opgeschreven. Je bent wat je doet. En voor de rest gewoon je snavel houden en werken. Dat is een beetje hoe wij ernaar kijken.

Het doel is goed, het middel minder

**Het bestaansmaximum
is een slecht idee**

Tekst Maarten Philipsen

In de afgelopen maanden loop ik steeds vaker tegen onderzoeken aan die aantonen dat geld niet gelukkig maakt wanneer je boven een bepaald inkomen of vermogen komt. Deze verschillende onderzoeken zijn gedaan door gerenommeerde economen waaronder de Nobelprijswinnaar Daniel Kahneman. De uitkomst van deze onderzoeken stelt dat de levenstevredenheid niet omhoog gaat wanneer je meer dan 4500,- euro netto verdient per maand of zo'n 58.000,- euro per jaar. Als gevolg van deze onderzoeken zijn veel mensen gaan pleiten voor een bestaansmaximum, omdat dat de logische stap lijkt om gelijkheid te bevorderen en welvaart te kunnen garanderen. Deze stap heeft echter ook negatieve gevolgen voor onze economie en welvaart. Het klinkt nobel en rechtvaardig, maar eigenlijk is een bestaansmaximum een heel slecht idee.

Het bestaansmaximum is in principe een extreme versie van de progressieve vermogensbelasting die we nu kennen in Nederland. Bij reguliere progressieve belasting betalen de hogere inkomens procentueel meer dan de lagere inkomens in de samenleving. Bij een bestaansmaximum moet de belastingbetaler boven een bepaalde grens honderd procent van het bruto-inkomen afdragen aan de overheid. Deze grens zou volgens Dick Timmer, politiek filosoof en limitarist, moeten liggen op 2,2 miljoen euro aan vermogen.

Het is allereerst belangrijk om te begrijpen dat een groot deel van de economische groei in Nederland veroorzaakt wordt door grootverdieners. Dit komt doordat economische groei hoofdzakelijk wordt veroorzaakt door een groei in productie. Door de markteconomie zijn zij de drijfveer van alle soorten innovatie en stijging in productiviteit. Met een bestaansmaximum is er geen prikkel meer om veel te willen verdienen, wat ons een ongunstige concurrentiepositie ten opzichte van het buitenland zal bezorgen. Dit beïnvloedt onze economische groei enorm en zal ook een algehele daling in welvaart veroorzaken.

Het uiteindelijke doel van een bestaansmaximum is het verlagen van het aantal mensen dat chronische stress ervaart door geldproblemen. Een bestaansmaximum

is hier alleen niet de juiste oplossing voor. Er is namelijk geen reden meer om een hoger vermogen te vergaren dan het maximum. Je kan je geld nog beter in een rivier gooien dan op je rekening laten staan, bij wijze van spreken. De belastinginkomsten van de overheid zullen dus dalen. CEO's krijgen in Nederland bijvoorbeeld geen bonus meer, wat momenteel al voor vijftig procent belast is. Dit geld zal in het bedrijf blijven zitten of in het buitenland terecht komen, het komt in ieder geval niet bij de overheid terecht.

Als liberaal word ik ook wel een beetje geraakt door het idee van een bestaansmaximum. De overheid neemt, boven een grens, namelijk voor honderd procent de controle over het geld dat verdiend is door iemand anders. Laten we streven naar een maatschappij waarin men wordt aangemoedigd om te ondernemen en waar men zelf keuzes kan maken over zijn vermogen.

“Je kan je geld nog beter in een rivier gooien dan op je rekening laten staan”

'Minister zijn is helemaal geen leuke functie'

Interview met Tjibbe Joustra

Tekst Gijs Eggenkamp

beeld Luuk Laskowski

Dit voorjaar was het rapport van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid (OVV) kritisch over de beveiliging bij Peter R. de Vries, Derk Wiersum en Nabil B., maar zo ook over de rol van de Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV). Het rapport adviseert meer te reflecteren en te evalueren, dus we beginnen hier aan het Lange Voorhout, tegenover de OVV, met oud-NCTV'er en oud-OVV-voorzitter Tjibbe Joustra. 'Ik had nooit op het podium willen staan.'

“Ik vind de Nederlandse overheid al bureaucratisch, laat staan de Europese”

Joustra is na vijftig jaar bestuur en politiek een bekende in het Haagse circuit geworden. Ooit begonnen als Secretaris-Generaal (SG) bij het Ministerie van Landbouw, heeft hij vervolgens - samen met Ernst Hirsch Ballin - de NCTV-rol ontwikkeld en Joustra is nog steeds niet klaar. Nu leidt hij namelijk onderzoeken en commissies, maar Joustra ziet zijn betekenis bescheiden: ‘Ach, er zijn veel rapporten. Ik heb ze soms ook ergens in een la liggen.’

Een *éminence grise* heeft achter de schermen een bepalende stem in het beleid. Gebruiken we die term goed als we het over u hebben?

‘Ik was veertien jaar SG en dan ben je verantwoordelijk voor het hele Ministerie – je bent de hoogste ambtenaar en hebt een coördinerende rol. Daar bepaalde ik veel, maar na het doorgroeien, wilde ik eigenlijk Directeur-Generaal worden. Dan mag je meer zeggen over het beleid binnen de afdeling, dus je bent inhoudelijk verantwoordelijk voor de wetten en regels die worden gemaakt. Dat is een mooie rol, maar ik werd gepusht als SG. Dat werd ik toevallig.’

U was toevallig de jongste SG van Nederland?

‘Dat zeggen ze, maar ik heb het nooit gecontroleerd. Het is ook nooit echt mijn ambitie geweest en kort na de oorlog heeft Nederland veel jonge SG’s gehad. Ik weet het niet en wat maakt het nou eigenlijk uit?’

Bent u niet uit idealistisch streven in de politiek terechtgekomen?

Niet daar terechtgekomen, wel daar gebleven. Nadat ik mijn scriptie over Europees recht schreef bij Professor Mok, adviseerde hij mij op een Ministerie te gaan werken waar veel Europees recht

werd gebruikt. Dat was toentertijd óf Justitie, óf Landbouw en ik koos voor Landbouw. Ik groeide snel door. Als SG was ik geen lid van een partij, maar omdat ik toen al vond dat er weinig mensen lid waren van een partij, ging ik eens zoeken. VVD it is.’

Remco Meijer schreef: “Iedereen rond de Hofvijver wist: ministers komen en gaan, maar Tjibbe Joustra blijft altijd bestaan.” Wat is daarvan waar?

‘Op het podium komen mensen en soms zijn ze weer weg in een oogwenk. Achter de schermen moet de continuïteit groter zijn.’

U had nooit zelf op het podium willen staan?

‘Nee, dan heb je de hele tijd aandacht. En vroeger was dat van één camera, maar nu zijn dat er ook nog eens tien. Ik ben meer bestuurder dan politicus.’

In de *Volkskrant* zei u: “Ik heb nooit getracht die vraag in mijn richting te geleiden.” Dat is geen antwoord op de vraag. Bent u eens benaderd voor het ministerschap?

‘Ach, misschien zijn er wel eens mogelijkheden geweest. Een minister kan vaak weinig veranderen,

“Ik denk dat daar een probleem zit: het moet niet altijd anders”

maar krijgt veel over zich heen. Als SG verdien je ongeveer hetzelfde, en kan je gewoon over straat. Dat bevalt mij goed. Minister zijn is helemaal geen leuke functie. Ook puur praktisch, je werkt áltijd.'

Had u iets anders gedaan als minister dan als SG?

'Ik denk dat daar een probleem zit: het moet niet altijd anders. De stikstofproblematiek – de hele discussie met de agrarische sector eigenlijk – het duurt al decennia doordat er de hele tijd een wijziging in het plan komt. Een gebrek aan continuïteit is heel onverstandig en leidt tot onvrede.'

U had de stikstofproblematiek voorkomen?

'De onvrede komt uit steeds wijzigend beleid. Als SG bij het Ministerie van Landbouw was ik midden jaren tachtig belast met de invoering van de superheffing. Een regel om een maximaal aantal liters melk te produceren. Toen de regeling na dertig jaar werd opgeheven, lag er geen enkel plan klaar voor de periode daarna; dus ongebreidelde uitbreiding. Ik stelde een maximumaantal staldieren voor – ook ergens in de jaren tachtig. Het haalde het niet En zo zijn er meer voorbeelden. Die sector heeft gewoon geen perspectief waarin ze mag denken en dat creëert crises.'

Een gebrek aan perspectief leidt tot crises.

Is dit een uitspraak die u doet als eerste NCTV? 'Deels. Ik werd na de aanslagen in Madrid door Piet Hein Donner gebeld om een coördinerende rol te creëren en toen die functie eenmaal bestond, was ik een logische eerste. Ik zag hoe onrust zich kan ontwikkelen in veiligheidsvraagstukken en terrorismedreiging, en denk dat het hoofdzakelijk is gestoeld op een gebrek aan perspectief.'

De OVV, waar u nota bene voorzitter van bent geweest tijdens MH17, schreef een vernietigend rapport over het Bewaken & Beveiligen-stelsel van De Vries en Wiersum. Is die functie van NCTV wel goed doordacht?

'Vernietigend zou ik het niet noemen. Dat wordt van vrijwel elk rapport gezegd. De onafhankelijkheid van de OVV is een groot goed.'

Er wordt onvoldoende gereflecteerd en slecht gecommuniceerd met andere diensten.

'Dat klopt. De zware criminaliteit heeft het stelsel van Bewaken en Beveiligen in een heel ander daglicht gesteld. Dat stelt nieuwe eisen en uitdagingen.'

Cv Tjibbe Joustra

1951 – Geboren te Hengelo

1970 – Studie Rechtsgeleerdheid te Groningen

1987 – SG bij Landbouw

2002 – Voorzitter UWV

2004 – Eerste NCTV, toen NCTb

2009 – Voorzitter Tuinbouw

2009 – Voorzitter VPB

2011 – Voorzitter OVV

2018 – O.a. RvT bij NPO

2019 – Commissie interlandelijke adoptie

2019 – Voorzitter SMV

2019 – Onderzoekers misstanden ProDemos

2021 – Onderzoeken o.a. beveiliging Peter de Vries voor de OVV

***“Je moet als
bestuur actief
op zoek naar
een kritische
houding”***

Het rapport begint over de moeilijke wegen langs privacywetgeving.

‘Ik vind privacy van een groot belang, maar ik ben eerlijk: je moet minder bang zijn voor de overheid dan voor de grote techbedrijven. Kijk maar naar TikTok. Privacy is bij de NCTV ook een vraagstuk, want het moet geen inlichtingendienst worden, zoals de AIVD of MIVD.’

Jeroen Dijsselbloem ging van de OVV naar Brussel. Had u met uw studie niet werk kunnen maken van privacy in Brussel?

‘Ik vind de Nederlandse overheid al bureaucratisch, laat staan de Europese. En toen waren er zes lidstaten, nu zijn dat er 27. Daar heb ik het geduld niet voor. En ik werd in die tijd ook gelijk gevraagd om me bezig te houden met de grondpolitiek.’

Grondpolitiek?

‘Kabinet Den Uyl is gevallen op de grondpolitiek. Er was discussie over onteigening. Het Kabinet kwam met vier hervormingsvoorstellen en één daarvan ging over de wijziging van grondbeleid in Nederland. Die wet sneuvelde, en daarmee viel het kabinet. Je ziet dat je voor veel verrassingen komt te staan als je gaat onteigenen. Dat zullen sommigen nu ook nog merken.’

Was Van Agt niet ook begonnen bij het Ministerie van Landbouw?

‘Zeker, hij was daar jurist. Je zag onder veel rapporten waar hij inspiratie vandaan haalde: bij zichzelf.’

Gaat Rutte IV vallen op het stikstofdossier?

‘Dat weet ik niet. Er zijn momenteel tal van onderwerpen die tot een crisis kunnen leiden. De sfeer en samenwerking binnen het kabinet zal eerder doorslaggevend zijn. In 2014 schreef de OVV ook een rapport over de gaswinning in Groningen en daar waren de conclusies misschien wel nog harder: er is systematisch op winst gejaagd. Mensen die zeggen dat

we daar pas sinds 2018 van weten zijn niet zo verstandig.’

Rutte verklaarde onder ede dat hij pas sinds 2018 wist van de ernst in Groningen.

‘Die opmerking was niet gericht naar personen in het bijzonder.’

Hans Vijlbrief kwam dinsdag 26 april emotioneel met dure beloftes, Rutte zat daarnaast.

‘Dat heb ik gezien. De miljarden lijken mij terecht. Ik kan me niet voorstellen dat Rutte niet zelf ook bijzonder geraakt was door gebeurtenissen in Groningen. Zeker na wat hem daar toegeroepen wordt.’

Als rapporten niet worden gelezen en niemand problemen durft te agenderen, is er dan voldoende tegenspraak in de politiek?

‘Nee.’

“Zodra mensen in een organisatie binnenkomen, nemen ze de cultuur van die organisatie aan. Dat gaat weleens ten koste van het kritisch vermogen. En laten we eerlijk zijn: niet alle organisaties stellen kritisch vermogen op prijs”, zei u in de Volkskrant. Is dat een sneer naar de bestuurscultuur van afgelopen kabinetten?

‘Nou, dat is eerder algemeen. Ook in het bedrijfsleven. Je moet voorkomen dat mensen snel de kleur van je omgeving aannemen. Ik gaf als SG lunches aan nieuwe medewerkers die er al dertig jaar leken te werken, dat is niet goed. Je moet als bestuur actief sturen op een kritische houding.’

In datzelfde artikel zei u dat u uw loopbaan van toevalligheden aan elkaar hangt met pieken en dalen. Hoe kan dat in vijftig jaar bestuur en politiek?

‘Als dat niet het geval is, doe je iets niet goed. Dan moet je je afvragen: “Wat heb ik nu eigenlijk gedaan?”’

“Je moet minder bang zijn voor de overheid dan de grote techbedrijven”

JOVDDRIEMASTER

WWW.DRIEMASTERONLINE.NL

